

ingediend op **42** (2022-2023) – Nr. 1
16 november 2022 (2022-2023)

Jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2021-2022

Meer gewicht aan kinderrechten

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat
op voor rechten van kinderen? Hoe
detecteert, signaleert en adviseert het?
Waar knelt het voor kinderen en hun
rechten?

**Jaarverslag
2021-2022**

Meer gewicht aan kinderrechten

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat
op voor rechten van kinderen? Hoe
detecteert, signaleert en adviseert het?
Waar knelt het voor kinderen en hun
rechten?

**Jaarverslag
2021-2022**

Colofon

**Jaarverslag
Kinderrechtencommissariaat
2021-2022**

Meer gewicht aan kinderrechten

Redactie

Leen Ackaert
Michaël Bouchez
Hilde Cnudde
Tine De Winter
Sarah Meys
Isabel Moerman
Yentl Roels
Julie Ryngaert
Inge Schoevaerts
Eline Strik
Dominique van den Akker
Isa Van Dorsselaer
Els Van Hemelrijck
Sofie Van Rumst
Jean Pierre Verhaeghe
Chris Vleugels
Caroline Vrijens

Eindredactie

Els Van Hemelrijck

Coördinatie

Isa Van Dorsselaer

Vormgeving

rca.be

Foto cover

Wouter Kersbergen

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Caroline Vrijens
Kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

ISBN: 9789077021484

Wettelijk depotnummer: D/2022/9680/003

Dit jaarverslag staat ook online op www.kinderrechten.be.

Inhoud

Colofon	4
Voorwoord van de kinderrechtencommissaris	8
Voorwoord Kristel Verbeke	12
Het jaar in vogelvlucht	14
DOSSIER Kinderrechtencommissariaat blaast 25 kaarsjes uit	16
Deel 1: Van signaal tot advies	20
1. Een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement	21
2. Het KRC onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en geeft individueel advies	22
3. Meldingen en klachten bij het Kinderrechtencommissariaat in cijfers	23
4. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert het beleid	26
5. Het Kinderrechtencommissariaat draagt kinderrechten uit	27
6. Samenwerken met externen	27
7. Nieuwe website voor het Kinderrechtencommissariaat	28
DOSSIER Jongeren doen Vlaams Parlement naar hen luisteren op Kinderrechtendag	30
Deel 2: Kinderrechten in 2021-2022: waar knelt het?	32
1. Recht op basiszorg	33
1.1. Kwaliteitsopvang: wantoestanden in de kinderopvang	33
1.2. Gezondheidszorg: twistappel bij echtscheiding, kinderrechtspraak	36
2. Recht op hulp op maat	38
2.1. Naar een idealere wereld voor geblokkeerde zorgtrajecten?	38
2.2. Kinder- en jeugdpsychiatrie: vraag en aanbod onder druk	38
2.3. In de tang: wachtlijsten en personeelstekort zetten jeugdhulp onder druk	40
2.4. 'Code zwart' voor mentaal welzijn van kinderen en jongeren	41
2.5. Pleegzorg: pleegouders en ouders willen gehoord worden	42
3. Recht op een behoorlijke levensstandaard	45
3.1. Lege brooddozen: nood aan een globaal armoedebestrijdingsbeleid	45
3.2. Toegang tot internet: geen luxe, wel noodzaak	46
4. Recht op integriteit	47
4.1. Op school	47
Schending van integriteit door onderwijspersoneel	47
Pesten is pesten	48
4.2. In de sport	50
Verplicht naakt douchen: keuze van kinderen respecteren	50
Lichaamsbedekkende kleding	51

4.3. In het gezin	51
Opsporingsapps: wanneer recht op privacy botst met bescherming	51
Intrafamiliaal geweld: impact op kinderen nog altijd onderschat	52
Geweldloos opvoeden: eindelijk in de wet?	54
5. Rechten op/ in het onderwijs	56
5.1. Onderwijs na corona	56
Mondmaskerplicht: een noodzakelijk kwaad	56
Vaccinatiestatus: impact binnen de schoolmuren	57
Afstandsonderwijs: nog grote verschillen in aanpak	58
5.2. Nieuw inschrijvingsdecreet: een gemengd beeld	59
5.3. Kind zoekt school: nijpend plaatstekort in 1B	61
5.4. Conceptnota leersteun: stappen naar meer inclusief onderwijs	63
5.5. Leerlingenvervoer in buitengewoon onderwijs: nog wachten op duurzame omslag	64
5.6. Langdurig afwezige leerlingen: onder de radar	67
5.7. Sancties	70
5.8. Betwistingen schoolresultaten: toestand genormaliseerd	71
5.9. Internaten: jongeren ruggensteun geven met rechtspositieregeling	72
DOSSIER Oorlog in Oekraïne: kinderen en jongeren op de vlucht	76
6. Rechten van kinderen op de vlucht	82
6.1. Opvangcrisis: minderjarigen voor gesloten deuren	82
6.2. Niet-begeleide minderjarigen	83
Voogden kunnen geen bankrekening openen	83
Oekraïne crisis zet tekort aan voogden op scherp	84
Afghaanse niet-begeleide minderjarige vreemdelingen: leven in limbo	85
Hoorzittingen NBMV: aandacht voor kinderrechten	87
Groeipakket: behoefte aan gelijke afspraken in heel België	87
6.3. Straatkinderen: te veel ad-hocdenken, te weinig visie	89
6.4. Migratiewetboek: belang van het kind niet uit het oog verliezen	89
7. Rechten van jongeren in conflict met de wet	90
7.1. Handboeien: naar een principieel verbod?	90
7.2. Regels voor naaktfouilles ontbreken	91
7.3. Kindtoets voor politiewerk	92
7.4. Langdurige gesloten begeleiding: ethisch debat uit de weg gegaan	93
7.5. Gerechtelijke expertise bij minderjarige verkeersslachtoffers	94
8. Recht op vrije tijd	96
8.1. Niet-begeleide minderjarigen aan de bal	96
9. Recht op wonen	98
9.1. Sociale verhuur: impact van de hervorming op het gezinsleven	98
9.2. Dak- en thuisloze gezinnen: Vlaams actieplan opvolgen	99
9.3. Precair wonen voor gezinnen zonder papieren	99

10. Recht op een gezinsleven	101
10.1. Interlandelijke adoptie: expertenpanel wijst de richting	101
10.2. Contactbreuk bij hoog conflictueuze echtscheidingen	102
DOSSIER Spreekrecht: Het kind weegt te licht	106
10.3. Wensouderschap: bezorgdheid over het belang van het kind	110
11. Recht op een veilige omgeving	111
11.1. Sociale media: betere bescherming voor minderjarige influencers	111
12. Kinderrechten internationaal	114
12.1. Europese kind ombudsdiensten	114
ENOC: uitbuiting van Oekraïense vluchtelingenkinderen voorkomen	114
ENOC: jongerenadviseurs doen aanbevelingen voor klimaatrechtvaardigheid	114
Lessen voor de kinderrechten uit de covidpandemie	116
Pushbacks, een zware schending van kinderrechten	116
12.2. VN-Kinderrechtencomité	117
Alternatieve zorg voor kinderen	117
Alle kinderen van voormalige IS-strijders terughalen uit Syrië	117
VN-Kinderrechtencomité veroordeelt detentie van kinderen in gesloten centrum	118

Kinderrechten in de weegschaal

Zoals elk jaar heb ik de eer om het voorwoord te schrijven bij ons verslag van een jaar werken. Opnieuw een bijzonder jaar, een jaar waarin we ons stilaan meer bevrijd voelden van de coronabeperkingen. Maar ook een jaar waarin de gevolgen van de klimaatcrisis akelig dichtbij kwamen met de overstromingen in Wallonië. En een jaar waarin een oorlog op Europese bodem uitbrak, met diepe zorgen om de kinderen, jongeren en gezinnen op de vlucht. Een oorlog die zich ook op andere vlakken laat voelen, met een toenemend risico voor kinderen om in armoede te belanden door de stijgende energiekosten. Dit zet druk op de rechten van veel kinderen. We staan voor grote uitdagingen.

Het is onze opdracht als Kinderrechtencommissariaat om bij kinderen en jongeren de vinger aan de pols te houden. We vullen die grote verantwoordelijkheid zo goed mogelijk in door in kinderrechtenthema's te duiken en met kinderen en jongeren te spreken. We hebben dagelijks contact met hen en hun omgeving via de meldingen die we krijgen. We bezoeken scholen en ontvangen kinderen en jongeren in het Vlaams Parlement. Telkens opnieuw leerrijk, verrassend, soms schokkend en zwaar, maar altijd authentiek. Wat me ook dit jaar daarbij weer enorm opviel is hoe de zorg om kinderen en jongeren een gedeelde zorg is. Zeer veel volwassenen geven in hun gesprekken met ons blijk van een groot engagement. Ze willen kinderen en jongeren tot hun rechten laten komen.

Een jaar geïnspireerd door jongeren

Het afgelopen werkjaar organiseerden we op 19 november 2021 de eerste Kinderrechtendag in het Vlaams Parlement. Dit initiatief van het Vlaams Parlement werd gedragen en tot stand gebracht samen met heel wat kinderrechtenpartners in Vlaanderen. Jongeren, in al hun diversiteit, dachten samen na over thema's die voor hen belangrijk zijn en spraken met Vlaamse volksvertegenwoordigers. De jongeren en volksvertegenwoordigers die deelnamen waren achteraf heel positief over deze ervaring en ook voor ons team was dit leerrijk, inspirerend en verrijkend. De 80 deelnemende jongeren gaven hun kijk op de voor hen grote maatschappelijke uitdagingen en brachten naast concrete beleidsaanbevelingen ook een boodschap van hoop. Het enthousiasme, de creativiteit en het respect voor ieders mening bij de jongeren zijn een voorbeeld voor veel volwassenen. Hun zin voor samenwerking en de aandacht voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie waren opmerkelijk.

Een van de thema's die de jongeren na aan het hart lagen, was het klimaat. Veel jongeren kampen helaas met 'klimaatangst of klimaatstress'. Veel meer dan wie vandaag volwassen is, zullen zij immers de gevolgen dragen van de klimaatverandering. Jongeren komen overal in de wereld op straat. Toch dringt hun boodschap te weinig door tot de vergadertafels waar de beslissingen genomen worden. We moeten letterlijk

en figuurlijk meer plaats maken voor de mening van jongeren, naar hen luisteren en hen serieus nemen.

Wij nemen wat we leerden in elk geval al mee in het werk dat we doen met ENOC, het Europees Netwerk van Kinderombudsdiensten rond het jaarthema 'Climate justice'. De jongeren die meewerkten aan de resolutie klimaat op de Kinderrechtendag werden dit jaar ook betrokken bij het werk op Europees niveau van ENYA, de Europese jongerenambassadeurs. Daar konden ze met een groep van jongeren uit verschillende Europese landen hun stem laten horen. De conclusie is dat er meer daadkracht en actie nodig is en dat jongeren hierbij betrokken moeten worden.

Het kind weegt te licht in scheidingprocedures

We zetten het voorbije jaar ook onze tanden in het spreekrecht van kinderen in de procedures voor de familierechtbank. Een keuze gedreven door de vele meldingen die we hier al jaren over krijgen. Ook daar voelen kinderen zich vaak niet serieus genomen.

In Vlaanderen zijn er meer dan 21.000 scheidingen per jaar, dat zijn elk jaar duizenden kinderen wier leven grondig dooreengeschud wordt. Familierechters kunnen de kinderen horen tijdens de scheidingsprocedure. We luisterden dit jaar naar wat kinderen ons daarover vertelden en naar wat familierechters hierover

inbrachten en we legden het naast elkaar in ons dossier. Ja, familierechters, advocaten en bemiddelaars doen vaak veel moeite en geven ruimte aan de stem van kinderen. Toch weegt het kind nog vaak te licht. Er ontbreken randvoorwaarden: voldoende tijd voor een gesprek dat in vertrouwen kan plaatsvinden, een aangepaste omgeving, een taal die kinderen begrijpen.

We vragen om in de weegschaal van alle belangen in zoiets complex en emotioneels als een scheiding, de belangen van kinderen voldoende gewicht te geven. Zij hebben niet gevraagd om betrokken te worden in iets wat soms uitmondt in een geladen conflict waar ze niet aan kunnen ontsnappen. Nog te vaak worden fundamentele beslissingen genomen over hun leven zonder dat zij daarover hun zegje kunnen doen.

Kinderen lijden vaak fysiek en mentaal onder het conflict van hun ouders, zeker als dat voor de rechter wordt uitgevochten. Het is iets waar we ons op het Kinderrechtencommissariaat zorgen over maken en waar ook veel hulpverleners, advocaten en rechters bezorgd om zijn. De overtuiging dat het anders moet groeit, maar er is nog een lange weg te gaan. Handelen is hier absoluut noodzakelijk.

Het belang van het kind moet de rode draad zijn

Op 30 juni 2022 vierden we onze 25ste verjaardag. Een belangrijk moment voor ons. De voorbije 25 jaar legden we een boeiende weg af voor kinderrechten in Vlaanderen. Kinderrechten zijn intussen meer en meer vervlochten met onze regelgeving maar we zijn er nog niet. Kinderen en jongeren krijgen nog steeds niet de positie en de invloed die ze verdienen. Hun mentaal welzijn staat momenteel zwaar onder druk. Ze geven dit zelf ook aan als hun grootste prioriteit.

Onze wereld verandert razendsnel en zet kinderen en jongeren en het beleid voor grote uitdagingen. Uitdagingen die volwassenen moeten aanpakken, maar waarbij ze een gepast gewicht moeten geven aan de belangen en aan de stem van kinderen en jongeren. We hebben de plicht te zoeken naar oplossingen. We hebben de morele plicht om de toekomst hoopvol maar realistisch tegemoet te treden. Verbinding, over generaties heen, is daarbij een fundamenteel ingrediënt.

Caroline Vrijens
Vlaams kinderrechtencommissaris

CAROLINE VRIJENS

“Het Kinderrechtenverdrag is glashelder. Het belang van het kind moet de eerste overweging zijn. Altijd. Overal.”

Geef kinderen in armoede een toekomst om van te dromen

In een wereld waarin heel veel volwassenen vandaag letterlijk in de kou staan, dreigt het kinderrechtenperspectief helemaal ondergesneeuwd te geraken. In een wereld waar kinderen 'ons grootste geluk' zijn, de 'toekomst van morgen', de 'next generation', springen we maar slordig om met dit o zo waardevolle kapitaal.

"Wanneer wordt er op tafel geklopt voor dienen energie, ik ga terug kopje onder!!! Dees kan nie meer!!" Het is een bericht dat ik op 16 september ontving van een mama. "Bij ons ook geen verwarming op heel 't jaar, enkel tijdens de schoolvakanties", was het antwoord van een andere mama.

De dubbele crisis van energiekosten en inflatie raakt het leven van iedereen, maar vooral dat van de meest kwetsbaren. Meer en meer kinderen en hun gezinnen belanden (opnieuw) in de armoede. Ouders zitten met de handen in het haar. Hoe gaan ze hun kinderen de basiszorg kunnen geven? Basiszorg!

Een veilig nest is de basis van alles. Maar kinderen die opgroeien in gezinnen die het financieel moeilijk hebben, krijgen dagelijks te maken met zorgen waar een kind niet van hoort wakker te liggen. Bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat belt of mailt niemand in eerste instantie om armoede aan te klagen. Maar zodra de medewerkers dieper kijken, stoten ze erop.

Het probleem van de lege brooddozen op school, de digitale armoede die kinderen kansen ontnemt op school en in de vrije tijd, het nieuwe sociale-verhuurbeleid dat het leven voor gezinnen met kinderen in armoede nog lastiger dreigt te maken. Nog meer dan andere kinderen zijn zij ook het slachtoffer van de lange wachtlijsten in de geestelijke gezondheidszorg omdat hun ouders geen beroep kunnen doen op een dure privépraktijk om sneller aan hulp te geraken. Kinderen zonder papieren leven in het ergste geval op straat.

Als kind beleef je armoede op je eigen manier. Je hebt stress als je ergens geld voor moet vragen, je nodigt geen vriendjes uit thuis, je hoopt dat je boeken voor school betaald zijn en je gaat niet mee op kamp omdat daar geen budget voor is. Ze ondergaan armoede niet passief, maar ze voelen het in alle domeinen van hun leven: thuis, op school, op vlak van hun gezondheid, hun vrije tijd. De gevolgen van armoede in hun kindertijd wegen later nog steeds door.

Ik zat er zelf lange tijd middenin en het litteken van armoede draag je voor altijd mee. Het zit in heel je lijf. Armoede is zoveel meer dan te weinig geld hebben. Je voelt je minder waard. Je denkt dat de situatie nooit zal veranderen. Je houdt op met te dromen van een betere toekomst.

Wij verwachten van kinderen dat ze veerkrachtig zijn. Dat ze ondanks pijn en ongunstige omstandigheden in staat zijn om verder te gaan met hun leven zonder de controle te verliezen of overweldigd te raken. Dat ze zelfs wanneer alles misgaat zichzelf oprapen, afstoffen en opnieuw beginnen.

Maar dit kunnen ze niet alleen. Daarom ben ik enorm dankbaar dat het Kinderrechtencommissariaat nu al 25 jaar heel duidelijk opkomt voor alle kinderen en jongeren, maar vooral voor zij die het meest kwetsbaar zijn. Want alle kinderen verdienen het om in veiligheid en vertrouwen op te groeien, in een stabiele en zekere thuis. Om zich ten volle te kunnen ontplooien en de armoedecirkel te doorbreken.

Daar is iedereen het over eens. Maar zelfs in het licht van de stijgende cijfers lijkt het oplossen van dit probleem nooit een prioriteit te zijn. Beleidsmakers hebben daar een rol, volksvertegenwoordigers, media, het Kinderrechtencommissariaat. Maar ook jij en ik kunnen een verschil maken.

We kunnen de handen uit de mouwen steken als vrijwilliger bij projecten die mensen in armoede ondersteunen. We kunnen met onze vrienden en kennissen kijken of we in onze eigen buurt iets kunnen betekenen, of we kunnen maandelijks organisaties financieel ondersteunen.

Maar we kunnen vooral ook onze politieke leiders eraan herinneren dat deze crisis de toekomst van een hele generatie aantast.

Ik beloof elke keer opnieuw aan kinderen en jongeren die hun verhaal delen met mij dat ik het zal verder vertellen. Aan iedereen die het moet horen. Aan iedereen die moet weten hoe belangrijk het is om de kinderen en jongeren van vandaag de pijn van armoede te besparen. Aan iedereen die een verschil kan maken. En dat zijn jij en ik. Nietsdoen is geen optie!

Kristel Verbeke
Voorzitter van het Overleg- en
Adviesorgaan van het Kinderrechtencommissariaat

Het jaar in vogelvlucht

Kinderrechtendag

Op 19 november 2021 palmden jongeren het Vlaams Parlement in voor de eerste Kinderrechtendag.

p 30

Oekraïne

p 76

Om onderwijs, veiligheid en bescherming te garanderen voor de vluchtelingenkinderen uit Oekraïne moest overal een tandje bijgestoken worden, ook in de klas.

25 jaar Kinderrechten- commissariaat

p 16

Het Kinderrechtencommissariaat vierde op 30 juni 2022 zijn 25ste verjaardag met een academische zitting in het Vlaams Parlement.

Het kind weegt te licht

20 mei 2022 stelden we ons dossier 'Het kind weegt te licht' voor, over het spreekrecht van kinderen bij een scheiding.

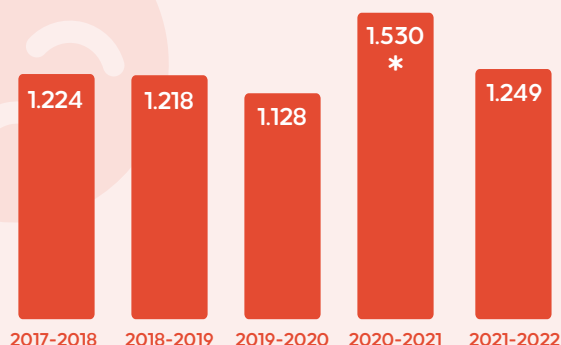
Lees het volledige dossier en onze aanbevelingen.

p 106

Totaal aantal klachten, vragen en signalen

1.249

TOP 3
1. jeugdhulp
2. echtscheiding
3. sancties op school

* covidjaar: 376 meldingen over coronamaatregelen

p 23

72.249
Bezoekers website

Meest bekeken facebookpost wensouderschap

p 28

Aantal volgers Twitter

7.810

Aantal volgers Instagram

2.458

Aantal volgers Facebook

9.022

+9,7%

p 27

Dossier

Kinderrechtencommissariaat blaast 25 kaarsjes uit

Het Kinderrechtencommissariaat werd een kwarteeuw geleden opgericht. Het hielp het trauma in de nasleep van de zaak-Dutroux te helen, maar kinderrechtenverdedigers hadden al veel langer gepleit voor deze onafhankelijke instantie. Deze zou overal en altijd de belangen van kinderen en jongeren verdedigen, in alle maatschappelijke domeinen waar ze mee in aanraking komen en op alle plekken waar ze komen.

Vijfentwintig jaar later zijn de impact en de invloed van het Kinderrechtencommissariaat onmiskenbaar. Ook in andere Europese landen kwamen er ombudsdiensten voor kinderen om te waken over de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag.

Op 30 juni vierden beleidsmakers, academici, experts en terreinwerkers de verjaardag met een academische zitting.

Interviews met de drie kinderrechtencommissarissen en met twee van de *founding mothers*, panelgesprekken met internationale experts en Vlaamse volksvertegenwoordigers en lezingen, maakten de rol die het Kinderrechtencommissariaat gespeeld heeft en de vele uitdagingen die nog wachten duidelijk.

Kinderrechten mainstream maken

Het Kinderrechtencommissariaat heeft samen met andere kinderrechtenorganisaties de kinderrechten *mainstream* gemaakt. Vijfentwintig jaar al laat het de stem van kinderen en jongeren luider klinken en stuurt het mee het beleid. We wogen onder andere mee op de beslissingen om kinderen niet langer op te sluiten tijdens de asielprocedure en om kinderen het recht te geven om hun afstamming te kennen.

We duwden onder andere aan de kar voor de proefprojecten leerlingenvervoer voor kinderen in het buitengewoon onderwijs. We zetten mee de schouders onder het platform pesten. We gaven mee vorm aan de nieuwe regels voor seksuele meerderjarigheid, het recht van broers en zussen om samen te blijven in jeugdvoorzieningen, de kindtoets bij uithuiszettingen en het spreekrecht voor kinderen tijdens echtscheidingsprocedures.

In 2017 werd het werk van het Kinderrechtencommissariaat nog versterkt met de Commissie voor Toezicht voor Jeugdinstituten. Twintig vrijwillige maandcommissarissen houden toezicht op de rechten van jongeren in gesloten gemeenschapsinstellingen en voorzieningen voor veilig verblijf.

Breed netwerk van partners voor kinderrechten

Een belangrijke partner vinden we in het Vlaams Parlement. Het Kinderrechtencommissariaat werkt als paraparlementaire instelling in het Huis van de Vlaamse Volksvertegenwoordigers. We zijn de officiële vertolker van noden van kinderen en jongeren bij het Vlaams Parlement en brengen ook jaarlijks verslag uit aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers.

In de afgelopen 25 jaar bouwden we een breed en levendig netwerk uit met administraties en overheden, ngo's en organisaties op het terrein. Zij signaleren ons ook knelpunten en helpen mee de kinderrechten te realiseren in Vlaanderen.

In haar keynote lezing tijdens onze academische zitting herinnerde Ursula Kilkelly, professor aan het College of Business and Law van University College Cork en experte kinderrechten, aan de elementen die een sterke kindombudsdienst maken: onafhankelijkheid om doeltreffend te monitoren en te beschermen; een brug zijn tussen kinderen en structuren; een breed mandaat om in te spelen op de unieke status en kwetsbaarheid van kinderen en jongeren; de inbedding

in een internationaal patchwork van actoren die de strijd voor kinderrechten versterken; een klachtenlijn om de signalen snel op te pikken.

Net als bij anderen tijdens deze academische zitting klonk ook bij haar de oproep om waakzaam te zijn voor de onafhankelijkheid van belangenbehartigers als het Kinderrechtencommissariaat. Niet als doel op zich, maar als een noodzakelijk middel om het belang van kinderen en hun rechten centraal te stellen. Kinderrechteninstellingen en -ombudsdiensten moeten de vinger aan de pols blijven houden bij kinderen en jongeren. Ze moeten ook voor de volgende generaties van kinderen en jongeren blijven waken over de naleving van het Kinderrechtenverdrag.

De leerlingen van het Vocaal Ensemble van de Kunsthumaniora Brussel zorgden voor de muzikale noot tussen de interviews en gesprekken door. Jongeren uit een generatie die is opgegroeid met het Kinderrechtencommissariaat en zijn impact op hun leven, een generatie die het Kinderrechtencommissariaat nu zelf voedt met nieuwe uitdagingen.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft samen met andere kinderrechtenverdedigers de kinderrechten uit de marge gehaald in Vlaanderen. Maar er blijft veel werk om altijd en overal het belang van kinderen en jongeren voorop te zetten. Voor Ankie Vandekerckhove (1998-2009) zijn armoedebestrijding, geweld en asiel de grote strijdperken van de komende jaren. Bruno Vanobbergen (2009-2019) benadrukte – voor uitdagingen als kinderen op de vlucht en het klimaat – het belang van internationale samenwerking, zoals in het Europees Netwerk van ombudsdiensten ENOC. Huidig kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens kondigde aan dat het recht op onderwijs en de strijd tegen geweld speerpunten zijn.

CAROLINE VRIJENS

“Met een onafhankelijk Kinderrechtencommissariaat dat dichtbij het beleid staat en dat met een kinderrechtenbril de belangen van kinderen verdedigt, biedt de samenleving een sterk vangnet aan kinderen en jongeren.”

Vlaams Parlementsvoorzitter
Liesbeth Homans met
kinderrechtencommissaris
Caroline Vrijens

Vijf vrouwelijke parlementsleden lagen in 1997 aan de basis van het decreet dat de oprichting van het Kinderrechtencommissariaat regelde: Kathy Lindekens, Nelly Maes, Yolande Avontroodt (foto), Trees Merckx-Van Goey (foto) en Ria Van Den Heuvel.

TREES MERCKX-VAN GOEY

“Opkomen voor kinderrechten lijkt iets soft te zijn, maar het is het meest radicale wat je kan doen.”

Internationale experts

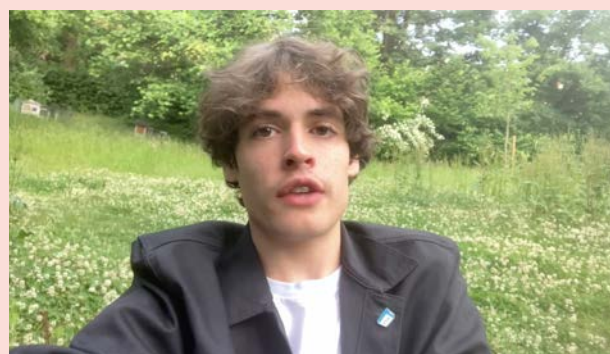
Vlaanderen heeft een Kinderrechtencommissariaat dat internationaal toonaangevend is, stelden drie internationale experts vast. Benoît Van Keirsbilck van Defence for Children Belgium en lid van het VN-Kinderrechtencomité, Karl Hanson van het Centre for Children's Rights Studies en Natalia Alonso Cano van Unicef (zie foto hieronder) benadrukten in hun panelgesprek verder ook het belang van het individuele klachtrecht bij het VN-Kinderrechtencomité voor kinderen en jongeren die elders geen gehoor vinden. Zo werd Frankrijk, na een klacht bij het Comité, op de vingers getikt omdat het nalaat om Franse kinderen van ouders met IS-sympathieën die in gevaarlijke en erbarmelijke omstandigheden in de opvangkampen in Syrië leven, terug te brengen. Tot slot hamerden ze er ook op dat overheden moeten openstaan voor alle boodschappen van jongeren, ook boodschappen die ze misschien liever niet horen. Jongeren zijn voor de samenleving de motor van verandering.

vlnr: Coördinerend minister kinderrechten Benjamin Dalle, Voorzitter Overleg- en adviesorgaan KRC Kristel Verbeke, 'founding mother' Trees Merckx-Van Goey, kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens en haar twee voorgangers Ankie Vandekerckhove en Bruno Vanobbergen en 'founding mother' Yolande Avontroodt.

Parlement en stakeholders

Onze partners op het terrein en onze stakeholders legden een panel van Vlaamse volksvertegenwoordigers (Hannes Anaf, Koen Daniëls, Jos D'Haese, Chris Janssens, Freya Saeys, Katrien Schryvers en Jeremie Vaneeckhout) hun vragen voor. Mauro Michiels, voorzitter van de Vlaamse Scholierenkoepel, vroeg beleidsmakers om meer samen met scholieren te beslissen over wat hen aanbelangt. Kristel Verbeke, voorzitter van het Advies- en overlegorgaan van het Kinderrechtencommissariaat, wilde weten welke inspanningen ze zullen doen om het isolement van kinderen in armoede te doorbreken. Cachet pleitte voor een echt warm nest voor kinderen en jongeren die opgroeien in jeugdvoorzieningen. Ook het recht op vrije tijd kwam aan bod. Amir Bachroui, voorzitter van de Vlaamse Jeugdraad, herinnerde hen eraan dat ook kwetsbare jongeren het recht hebben om zich uit te leven in hun vrije tijd. Hij vroeg de beleidsmakers hoe ze dit recht veiligstellen. Ten slotte wilde Ton Liefwaard, hoogleraar Kinderrechten aan de Universiteit van Leiden, weten welk beleid Vlaanderen wil uittekenen om de kinderrechten voor alle kinderen, ook buiten Vlaanderen, te blijven garanderen.

Mauro, voorzitter Vlaamse Scholierenkoepel

Deel 1

Van signaal tot advies

1. Een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat is de officieel erkende vertolker van de rechten, noden en belangen van minderjarigen. We zien toe op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen. We vangen signalen op van kinderen, jongeren en professionals. We bemiddelen, onderzoeken klachten, adviseren het beleid.

De informatie uit onze klachtenwerking en uit onze contacten met het middenveld en de andere kinderrechtenactoren vertalen we naar het Vlaams Parlement. We laten zo de stem van kinderen en jongeren maximaal horen.

We brengen maatschappelijk onrecht tegenover kinderen en jongeren onder de aandacht. We waken erover dat de nodige instrumenten, kanalen en voorzieningen uitgebouwd worden en kwaliteit blijven leveren.

Onder de vleugels van het Kinderrechtencommissariaat is de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen actief. Dit is een toezichtsorgaan voor alle Vlaamse gemeenschapsinstellingen en private voorzieningen die 'veilig verblijf' aanbieden aan minderjarigen. De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen rapporteert in een eigen jaarverslag.

Jaarverslag 2021

[Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen](#)

Het Kinderrechtencommissariaat is een paraparlementaire instelling. We brengen jaarlijks verslag uit aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers. We overleggen ook geregeld met de Vlaamse Ombudsdienst, eveneens een paraparlementaire instelling, over klachten die we ontvangen.

2. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en geeft individueel advies

Bij het Kinderrechtencommissariaat komen heel uiteenlopende vragen en signalen binnen over de rechten van kinderen. De meldingen komen van ouders, familieleden, opvoedingsverantwoordelijken, professionals en jongeren zelf.

Werkingsprincipes

De meeste klachten worden afgesloten nadat de melders uitgebreide informatie of uitgebreid advies hebben gekregen. Niet elke melding vraagt om een onderzoek. Soms volstaat advies over wat de melder zelf kan doen, over welke rechten in het geding zijn en hoe ze die kunnen afdwingen. Als dat nodig is, volgen we de situatie verder op samen met de melder.

Vragen over situaties van kinderen en jongeren zonder een duidelijke link met kinderrechten of klachten die een andere dienst beter kan behandelen, verwijzen we door naar de juiste dienst of hulpverlening.

Klachten over minderjarigen die botsen op regels en procedures of die vastlopen in hun relaties met instanties en dienstverleners, behandelen we zelf. Vaak gaat het over problemen en knelpunten die niet opgelost geraken langs de gewone administratieve of juridische weg of over situaties waarin de communicatie erg stroef verloopt.

Toetsingskaders

We toetsen de meldingen aan het Kinderrechtenverdrag en aan het wettelijk kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk kader. Die normen hebben vooral te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

Bemiddeling en onderzoek

Het Kinderrechtencommissariaat gaat altijd na of er nog ruimte is om te bemiddelen. We streven ernaar om klachten om te buigen naar oplossingen in het belang van het kind of de jongere. We verzamelen daarvoor informatie bij de klager en de betrokken dienst of instantie. We gaan na of we het probleem kunnen aanpakken met bemiddeling en overleg. We werken via pendelbemiddeling, waarbij het principe van meerzijdige partijdigheid centraal staat. Als tussenpersoon kunnen wij vaak al verheldering brengen.

Bemiddeling is echter niet altijd de oplossing. We kunnen dan op vraag en met de toestemming van de melder een onderzoek opstarten. Voor dat onderzoek vragen we verschillende stukken op of voeren we ter plaatse gesprekken. We gaan na of een overheid, een dienst of een voorziening de rechten van het kind te weinig gegarandeerd heeft of geschonden heeft. We oordelen op basis van de toetsingskaders. We formuleren aanbevelingen voor de betrokken diensten, maar we kunnen niet sanctioneren.

Interne werkingsprincipes: kind centraal

- We zijn onafhankelijk.
- We richten ons op samenwerking en bemiddeling.
- We ondernemen niets zonder de toestemming van de melder.
- We geven geregeld feedback over het verloop van de klacht.
- We streven ernaar om ook de minderjarige te spreken over wie het in de klacht gaat. Als dat kan, willen we het mandaat van die minderjarige.
- We behandelen elke klacht in drie fasen:
 - > De klacht moet in de eerste plaats behandeld worden op de plaats waar het probleem zich voordoet.
 - > Als er geen intern klachtenmechanisme is of als een oplossing uitblijft, treedt het Kinderrechtencommissariaat op.

- > Als de klachtenbehandelaars geen individuele oplossing vinden omdat er een structureel knelpunt is, signaleren ze dat aan de beleidsmedewerkers van het Kinderrechtencommissariaat.
- We rapporteren cases naar externe partners altijd anoniem.

Het klachtenonderzoek heeft **drie doelen**:

- analyseren waar de dienst, hulp of zorg in kwestie vastliep;
- proberen het conflict te ontmijnen met dienst- of hulpverlening;
- toewerken naar een concrete oplossing voor de minderjarige.

Kwaliteitsbewaking

- We behandelen of onderzoeken een vraag of klacht binnen een aanvaardbare termijn.
- We behandelen alle informatie discreet en houden rekening met het delicate karakter van elke melding.
- We zorgen voor duidelijke communicatie met alle partijen.
- We streven naar zo groot mogelijke openheid en transparantie.
- We bespreken en onderzoeken complexe klachten over kinderrechten in ons multidisciplinair team.

3. Meldingen en klachten bij het KRC in cijfers

Hoeveel meldingen lopen binnen?

Vragen, klachten en signalen

Vragen, klachten, signalen	1.249
----------------------------	-------

Meldingen die buiten de eigenlijke werking van de Klachtenlijn vallen:

Schoolopdrachten	30
------------------	----

Geen kinderrechten thema	18
--------------------------	----

Vragen, klachten en signalen per werkjaar

Werkjaar 2011-2012	1.035
Werkjaar 2012-2013	969
Werkjaar 2013-2014	975
Werkjaar 2014-2015	1.028
Werkjaar 2015-2016	1.141
Werkjaar 2016-2017	1.239
Werkjaar 2017-2018	1.224
Werkjaar 2018-2019	1.218
Werkjaar 2019-2020	1.128
Werkjaar 2020-2021	1.530*
Werkjaar 2021-2022	1.249

*In 2020-2021 gingen 376 van de 1.530 klachten over de gevolgen van de coronamaatregelen, vooral in het onderwijs. In 2021-2022 gingen nog 123 klachten hierover, uitsluitend met betrekking tot onderwijs.

Wie doet een beroep op ons?

De melders

We registreren de hoedanigheid van de oorspronkelijke aanmelder. Vaak is dat de opvoedingsverantwoordelijke. Wanneer klachtenmedewerkers de klacht verder onderzoeken, nemen ze in heel wat meldingen contact op met de minderjarige zelf. In de registratie is dit voorlopig nog niet zichtbaar.

			Totaal
Privépersonen			995
	Minderjarige	75	
	Opvoedingsverantwoordelijke	771	
	Grootouder	40	
	Andere familie	26	
	Buur, kennis, vriend	26	
	Niet nader gedefinieerde privépersoon	57	
Professionelen			242
	Onderwijs	72	
	Welzijn	14	
	Jongerenwelzijn	32	
	Gezondheidszorg	26	
	Asiel en Migratie	40	
	Justitie	13	
	Kinderrechten- en mensenrechtenorganisaties	36	
	Vrije tijd	1	
	Media	2	
	Zorg voor personen met een handicap	4	
	Buitenschoolse kinderopvang	2	
Overheden			12
	Niet-sectorale overheid (via het Koningshuis, Federale, Vlaamse of lokale Ombudsdienst, ...)	12	
			1.249

De minderjarige melders

Leeftijd	Aantal
11 jaar	4
12 jaar	2
13 jaar	4
14 jaar	2
15 jaar	6
16 jaar	6
17 jaar	9
18 jaar	5
Onbekend	37
Totaal	75

Hoe nemen melders contact op?

Telefoon	598
Website	74
E-mail	549
Brief	5
Bezoek	2
Andere	21
Totaal	1.249

Waarover gaan de meldingen?

			Totaal
Onderwijs			504
	Corona	123	
	Betwiste schoolresultaten	30	
	Leerlingenbegeleiding	27	
	Schoolkosten	3	
	Pesten	29	
	Nieuwe media en technologie	3	
	Sancties	138	
	Schoolreglement en informele regels	21	
	School vinden en er geraken	64	
	Leerlingen met specifieke behoeften	37	
	Onderwijs breed	18	
	Recht op informatie	3	
	Voor- en naschoolse kinderopvang	2	
	Leerplicht	6	
Hulp aan minderjarigen			272
	Jeugdhulp	192	
	Gezondheidszorg	52	
	Welzijn	21	
	Zorg voor personen met een handicap	7	
Gezin			230
	Scheiding	159	
	Ouderschap	67	
	Afstamming en adoptie	4	
Vluchtelingen (asiel)			81
Vrije tijd			48
	Sport	19	
	Spel en cultuur	29	
Justitie en politie			34
	Politie	12	
	Justitie	22	
Media			21
Huisvesting			7
Verkeer en mobiliteit			4
Consumenten- en geldzaken			5
Werk			2
Kinderrechten			6
Andere			35
Totaal			1.249

Hoe behandelen we vragen en klachten?

Informatie, advies en doorverwijzing	796
Onderzoek en bemiddeling	96
Nog in behandeling	163
Geen afhandeling mogelijk	53
Beleidsaanbeveling	13
Signaal/suggestie	128
Totaal	1.249

Bij veel meldingen zullen we de klager informeren, adviseren en doorverwijzen. Vaak blijven we de melder bijstaan met advies in de verschillende stappen die hij zelf zet. Dit geeft het Kinderrechtencommissariaat ook meer inzicht in de praktijk. Ook zonder actieve tussenkomst (onderzoek of bemiddeling) kunnen onze klachtenbehandelaars pijnpunten vaststellen en situaties deblokkeren. Daardoor scoren informatie en advies zo hoog.

4. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert het beleid

Veel individuele klachten en meldingen van knelpunten over kinderrechten hebben een signaalfunctie. Ook professionals en vrijwilligers trekken bij ons aan de alarmbel.

Duidelijke aanbevelingen

Het Kinderrechtencommissariaat probeert kinderen en jongeren die vastlopen of in een kwetsbare situatie zitten sterker naar de voorgrond te brengen. Onze klachtenbehandelaars ondersteunen die kinderen en hun gezinnen, maar we kaarten hun situatie ook aan bij het Vlaams Parlement. We doen dit niet vrijblijvend, maar we geven duidelijke aanbevelingen.

Signaleren aan overheid

Wijst een individuele klacht op onduidelijke, inconsequente, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het Kinderrechtenverdrag? Dan signaleren we dat aan de bevoegde overheid. Dat lost het probleem van de minderjarige niet meteen op. Maar het helpt om in de toekomst gelijkaardige problemen te voorkomen. Het

Kinderrechtencommissariaat onderzoekt, verheldert en vertaalt kinderrechtenproblemen naar het niveau waar het beleid en de regels worden bepaald.

Structurele problemen vertalen naar adviezen

Het Kinderrechtencommissariaat vertaalt de structurele problemen in dossiers, adviezen, standpunten en knelpuntennota's voor het Vlaams Parlement en de bevoegde ministers. We onderzoeken diepgaand kinderrechten thema's en de onderliggende problemen om het Vlaams Parlement te informeren en te adviseren. We wijzen op de mogelijke vertaling van adviezen in de Vlaamse regelgeving. We toetsen beleidsinitiatieven zoals ontwerpen en voorstellen van decreet aan het Kinderrechtenverdrag.

Onze schriftelijke adviezen, aanbevelingen, standpunten en onze aanwezigheid op hoorzittingen tijdens het voorbije werkjaar vindt u terug in dit jaarverslag bij de relevante thema's, en op kinderrechten.be/advies

5. Het Kinderrechtencommissariaat draagt kinderrechten uit

Het Kinderrechtencommissariaat wil de overheid en het middenveld zo goed mogelijk informeren over waar het knelt voor kinderen en hun rechten. Daarom signaleren en ontsluiten we onze adviezen en knelpuntennota's via onze website, nieuwsbrief, Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn.

Aantal volgers

Twitter	7.810	🐦
Instagram	2.458	📷
Facebook	9.022	f

We voeren het maatschappelijk debat over kinderrechten via lezingen, opiniestukken, persberichten, artikels in tijdschriften en bijdragen aan boeken. We nemen deel aan debatten, congressen en studiedagen.

Een overzicht van al deze activiteiten vindt u op onze website: www.kinderrechten.be en bij de relevante thema's in dit jaarverslag.

We bezorgen informatie op maat aan professionals die elke dag werken met kinderen en jongeren.

Kinderen, ouders en intermediairen informeren we over onze klachtenwerking en over wat we voor hen kunnen betekenen.

6. Samenwerken met externen

Het Kinderrechtencommissariaat werkt samen met verschillende organisaties om expertise uit te wisselen, ons inhoudelijk te verdiepen in een thema en netwerken uit te bouwen.

Op www.kinderrechten.be is een overzicht te vinden van onze samenwerking met kinderrechtenorganisaties, onze medewerking aan stuurgroepen en projecten, en onze samenwerking met overheden.

7. Nieuwe website voor het Kinderrechtencommissariaat

Op 28 april 2022 lanceerden we onze nieuwe website: www.kinderrechten.be

72.249
Bezoekers website

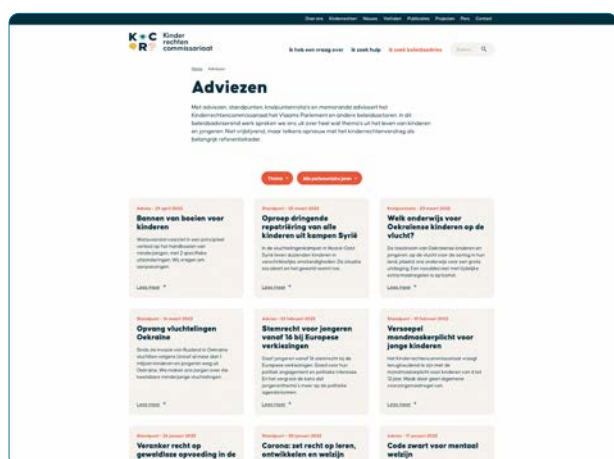
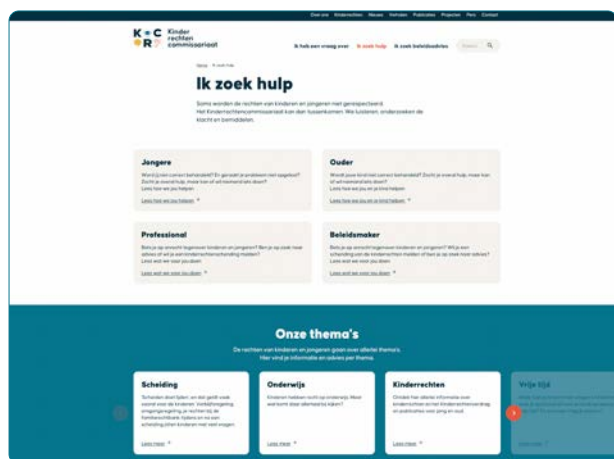
Naast technische redenen hadden we vooral ook strategische redenen om onze website een update te geven. Het Kinderrechtencommissariaat wil het samenspel tussen klachtenbehandeling en advieswerk in de verf zetten.

De nieuwe website integreert alle aspecten van onze werking, maar filtert de inhoud naargelang de doelgroep: jongeren, ouders, professionals en beleidsmakers. Wij kozen voor een heldere en eenvoudige structuur en een ontwerp dat onze doelgroepen maximaal kan aanspreken.

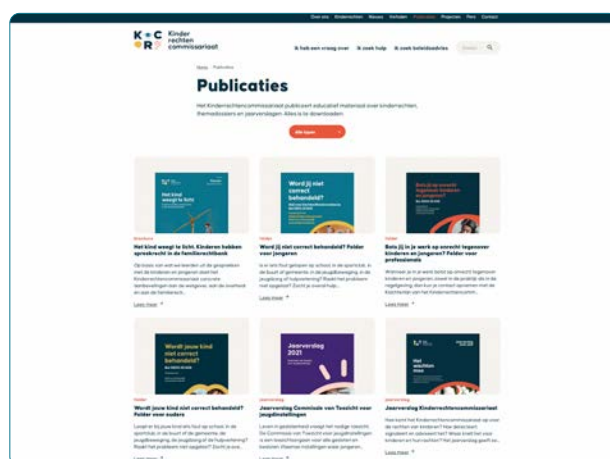
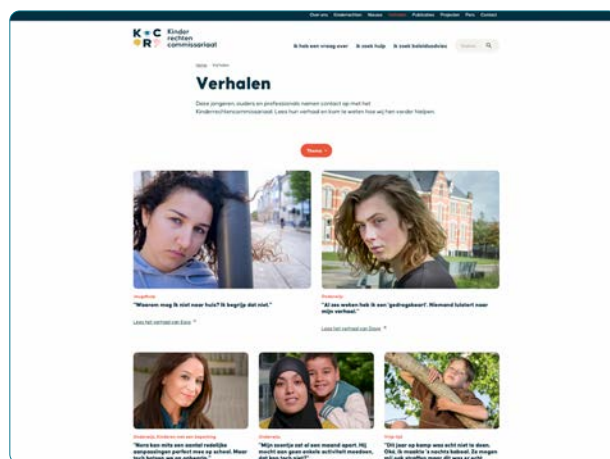
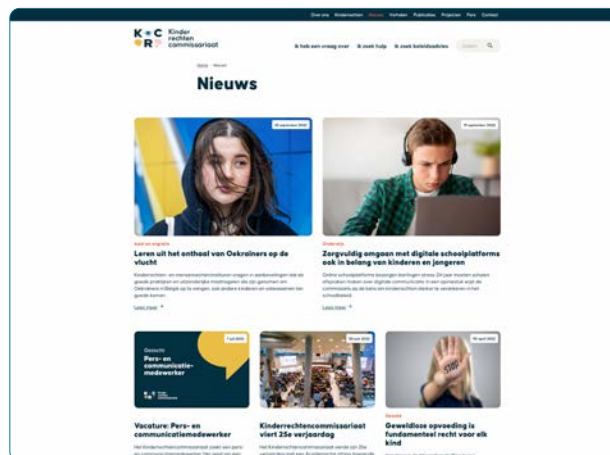

De website heeft twee niveaus:

Eerste niveau

Tweede niveau

Het eerste menu geeft informatie over thema's die verband houden met kinderrechten, op maat van elke doelgroep. Bezoekers vinden er extra informatie of advies, linken naar beleidsadviezen, en de weg naar onze klachtenwerking. We zullen de nieuwe website monitoren om te zien of de verschillende doelgroepen hun weg vinden naar de informatie die ze zoeken.

In het tweede menu vinden bezoekers informatie over kinderrechten in het algemeen, opnieuw op maat van verschillende doelgroepen. Ze vinden er publicaties, projecten, persberichten en opiniestukken.

In het najaar 2022, nadat de website een half jaar in de lucht is geweest, zullen we nog aan een aantal zaken sleutelen.

Dossier

Jongeren doen Vlaams Parlement naar hen luisteren op Kinderrechtendag

Jongeren hebben geen stemrecht. Net daarom onderstreept artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag het belang van inspraak en participatie van kinderen en jongeren. Op 19 november 2021 palmden ze daarvoor het Vlaams Parlement in voor de eerste Kinderrechtendag die wij mee organiseerden. Tachtig jongeren, tussen veertien en achttien jaar, gingen in zes commissies het gesprek aan met 22 volksvertegenwoordigers.

Deze dag, een initiatief van het Vlaams Parlement, was het resultaat van een jaar van voorbereidingen. Twaalf jongerenadviseurs, samengebracht door het Kinderrechtencommissariaat, het Kenniscentrum Kinderrechten, de Kinderrechtencoalitie en de Vlaamse Scholierenkoepel, verzamelden input met de steun van academici en praktijkexperten. Op de Kinderrechtendag bespraken tachtig jongeren deze input. Ze formuleerden aanbevelingen onder begeleiding van moderators en stelden voor zes thema's resoluties op. In de namiddag gingen ze in de commissies hierover in debat met de volksvertegenwoordigers.

De thema's weerspiegelden de bezorgdheden van de jongeren: klimaat, mobiliteit, gelijke kansen, onderwijs, vrije tijd en welzijn. Tijdens het gesprek met de volksvertegenwoordigers gaven jongeren hun ideeën, vragen en bezorgdheden mee. Opvallend vonden de volksvertegenwoordigers onder meer de pleidooien voor meer aandacht voor psychisch welzijn en veiligheid op straat. Jongeren viel op dat ze meer inspraak kunnen hebben dan ze denken, en dat er overall engagement zit om de wereld ook voor hen beter te maken.

"Het doel van deze dag is dat er in het parlement ruimte gemaakt wordt – ook letterlijk – voor de jongeren. Om het woord te nemen en om echt van de jongeren te horen hoe zij naar bepaalde zaken kijken, te horen welke hun ervaringen zijn, wat hun perspectief is."

Feedback van commissieleden

De commissievoorzitters beloofden dat ze met de aanbevelingen in de resoluties aan de slag gaan. Wij dringen er bij de commissies op aan dat ze hierover terugkoppelen naar de jongeren. Bij de start van het nieuwe parlementaire jaar in september viel bij alle commissieleden een mail van het Kinderrechtencommissariaat in de inbox om hen hieraan te herinneren.

"We willen onze ideeën geven, onze mening uiten en er alles aan doen zodat de politici naar ons luisteren, en dat ze nadien aan ons zeggen en tonen wat ze hebben gedaan met onze ideeën."

Voor de thema's klimaat en mobiliteit kregen de jongeren al een eerste keer feedback. Op 8 juli 2022 bracht Benjamin Van Bunderen-Robberechts in de commissie over het Vlaams Energie- en Klimaatplan hulde aan een jonge klimaatactiviste die hij zag meegesleurd worden in de Ourthe bij de klimaatramp in Wallonië in juli 2021. Hij riep de volksvertegenwoordigers op tot actie. Wij lichtten er toe hoe klimaat ook een kinderrechtenverhaal is.

LIESBETH HOMANS

"De verbinding en de wisselwerking tussen het Kinderrechtencommissariaat en het Vlaams Parlement zijn noodzakelijk om de kinderrechten te vrijwaren, thuis, op school en in de samenleving."

Op 10 februari 2022 was er een gedachtewisseling over de invulling en de toepassing van de kindnorm in het Vlaams verkeersveiligheidsbeleid. De resolutie van de jongeren over mobiliteit lag op tafel. Het ging om een initiatief van het departement Mobiliteit en Openbare Werken waarbij ook het bevoegde kabinet aanwezig was.

Ook de kinderrechtencommissaris zelf verwijst tijdens haar interventies zo veel mogelijk naar de resoluties van de jongeren. De Vlaamse Parlementsvoorzitter kondigde al aan dat de Kinderrechtendag een vaste plaats zal krijgen, om de twee tot drie jaar, in de kalender van het Vlaams Parlement.

Benjamin Dalle, Vlaams coördinerend minister Kinderrechten: 'Ik hoop dat de jongeren die hier zijn ook in de toekomst hun mening blijven uiten en tegen de schenen schoppen van politici en hun gedacht zeggen. Het is belangrijk voor ons, politici, dat we dat meekrijgen.'

De jongeren die deelnamen aan de Kinderrechtendag spraken de hoop uit dat het niet bij woorden blijft. Ze vroegen de volksvertegenwoordigers expliciet om met hun resoluties aan de slag te gaan.

De volledige resoluties van de Kinderrechtendag vindt u terug op onze website, onder 'kinderrechten.be/project'. In dit jaarverslag vindt u op meerdere plaatsen fragmenten uit de resoluties van de jongeren terug bij de verschillende knelpunten.

Deel 2

Kinderrechten in 2021-2022: waar knelt het?

1. Recht op basiszorg

1.1. Kwaliteitsopvang: wantoestanden in de kinderopvang

Een stagebegeleidster van de opleiding

Kinderbegeleider baby en peuter contacteerde ons omdat een stagiaire op haar stageplaats in de kinderopvang had gezien hoe een kind dat niet wilde eten door een van de kinderbegeleiders gedwongen werd. Het kind begon hevig te braken. De kinderbegeleidster nam het kind uit het stoeltje, maar ze had het niet goed vast. Het kind viel met het hoofd op de grond. Toen de ouders hun kind kwamen ophalen, zweeg de begeleiding in alle talen over dit incident. Het kind bleef nadien afwezig. De stagiaire vroeg de hoofdbegeleidster of de ouders nadien op de hoogte gebracht waren van de val. De verantwoordelijken wuifden haar vragen weg.

De stagebegeleidster besprak dit met de collega's van de opleiding. Ze meenden dat het om een ernstige situatie ging, die dringend onderzoek vereiste. Ze deden daarom een beroep op ons. Uit een vorige ervaring met de klachtendienst van Kind en Gezin had het opleidingscentrum onthouden dat de tijd tussen aanmelding en afronding van de klacht erg lang was. Wij contacteerden de klachtendienst van Kind en Gezin. We legden uit dat het opleidingscentrum de melding via ons deed omdat ze vreesden voor de mogelijke gevolgen voor het kind en een snelle tussenkomst wilden.

De klachtendienst van Kind en Gezin ging de volgende dag al aan de slag met de klacht via de 'gevaarprocedure'. Dit betekent dat het onderzoek versneld wordt uitgevoerd. Een week later kregen we bericht van de stagebegeleidster dat ze telefoon had gekregen van Kind en Gezin om haar verhaal te beluisteren. Wij zijn blij dat Kind en Gezin hier kort op de bal speelde.

Drama in Mariakerke

Op 18 februari 2022 werd een meisje in een crèche in Mariakerke levensgevaarlijk gewond. Ze overleed in het ziekenhuis. De ontzetting sloeg om in verontwaardiging toen bleek dat er eerder al meldingen waren geweest over deze crèche.

Het was niet voor het eerst dat wantoestanden in de kinderopvang aan het licht kwamen in de pers. Eind 2020 berichtte *Het Laatste Nieuws* over andere incidenten, op basis van inspectieverslagen en getuigenissen van ouders. Duizenden kinderbegeleiders zetten zich elke dag in om baby's en peuters de beste zorg te geven. Toch blijven er wantoestanden opduiken in een beperkt aantal kinderopvanginitiatieven. Bezorgde ouders contacteerden ons ook.

Een mama van een 16 maanden oude baby belde ons omdat ze de indruk had dat er op sommige dagen te veel kinderen in de kinderopvang verbleven. Er waren drie kinderbegeleiders en op sommige dagen waren er dertig baby's en peuters. Ze vroeg waar ze dit kon melden.

Pleidooi voor betere handhaving

In onze reactie op dit drama herhaalden we onze aanbevelingen van 2021 om een kwaliteitsvolle en betrouwbare kinderopvang te garanderen, waar baby's en peuters in alle veiligheid en warmte kunnen opgroeien. Samen met verschillende experts pleiten wij al langer voor een beter handhavingsbeleid.

Wij vroegen de Vlaamse overheid om:

- kwaliteitsopvang te garanderen, met aandacht voor vorming, coaching, intervisie en supervisie, en om het aantal kinderen te beperken tot zes per begeleider – tegenover negen nu;
- strakker toezicht te regelen, via een strenger toezichts- en monitoringsysteem;
- een MeMoQ-meting op te leggen. MeMoQ is het meet- en monitoringinstrument dat de kwaliteit van de kinderopvang toetst. De nulmeting dateert al van vijf jaar geleden;
- de klachtendienst uitdrukkelijker in te zetten als kwaliteitsbewaker met gezag, met een transparant klachten- en inspectiebeleid.

- De jaarlijkse verslaggeving over de klachten moet een werkinstrument voor het beleid zijn;
- meer gewicht te geven aan de conclusies van de zorginspectie en de zorginspectie sneller opnieuw langs te sturen;
 - te vermijden dat een uitbater een nieuwe kinderopvang kan opstarten als de vorige deuren moest sluiten door wantoestanden;
 - de taakverdeling tussen de klachtendienst, Kind en Gezin en de Zorginspectie bij de behandeling van klachten en de handhaving helder vast te leggen;
 - het voorzorgsprincipe toe te passen bij handhaving. Kind en Gezin moet tussenbeide kunnen komen zodra er vermoedens zijn dat de kwaliteit in het gedrag komt. De dienst moet meer mogelijkheden hebben om in te grijpen bij initiatieven die in gebreke blijven. Een alarmsysteem moet tijdig handelen mogelijk maken.

↘ Advies
'[Wantoestanden in de kinderopvang](#)'; 20 juli 2021

↘ Jaarverslag 2020-2021
'[Het wachten moe](#)'; p. 45-47

Onderzoekscommissie op zoek naar antwoorden

Op 16 maart 2022 ging de 'Onderzoekscommissie naar de veiligheid in de kinderopvang' in het Vlaams Parlement van start. De onderzoekscommissie ging op zoek naar duidelijkheid over wat er bij de procedures misloopt, waarom signalen onopgemerkt blijven, waarom vergunde kinderdagverblijven, ondanks vastgestelde problemen, toch kunnen openblijven. Tal van personen en instanties getuigden tijdens tien hoorzittingen. Ook de kinderrechtencommissaris werd opgeroepen als getuige op 29 april 2022.

Voorstellen onderzoekscommissie voor veiligheid en vertrouwen

Op 13 juli 2022 kwam de onderzoekscommissie met 75 aanbevelingen om de veiligheid in de kinderopvang te verbeteren en het vertrouwen in de sector te herstellen. Ze stelde vast dat er veel alarmsignalen voor structurele problemen in het handavings- en inspectiebeleid gemist waren, dat de procedures tekortschoten en dat er te weinig kritisch gekeken is naar de eigen organisatie om processen tijdig bij te sturen. Een greep uit de aanbevelingen van de commissie:

Kwaliteit van opvang

- een verlaging van het aantal kinderen per begeleider;
- extra logistieke ondersteuning zodat kindbegeleiders de handen vrij hebben voor pedagogische taken;
- transparante informatie voor gebruikers, met een website die de inspectieverslagen en de klachten bevat in een heldere taal.

Betere klachtenbehandeling

- één centraal contactpunt voor klachten;
- een snelprocedure voor de inspectie bij ernstige klachten over verwaarlozing of grensoverschrijdend gedrag.

Hervorming van inspectie en handhaving

- een grondige hervorming van de inspectie;
- meer instrumenten om crèches of onthaalouders die de regels overtreden tot de orde te roepen, zoals verplicht een opleiding volgen, coaching op de werkvloer of een medewerker op non-actief zetten;
- bij problemen ook ouders, burens of ex-werknemers ondervragen;
- de achtergrond van de begeleiders beter controleren; de informatie over een eventuele strafrechtelijke vervolging of veroordeling moet beter doorstromen.

Snellere reactie bij alarmsignalen

- voorrang voor het voorzorgsprincipe, waarbij Kind en Gezin ingrijpt zodra er risico's gespot worden of vermoedens zijn van problemen;
- ouders sneller op de hoogte brengen als er ernstige klachten zijn;
- een nieuw IT-systeem met een ingebouwd alarm wanneer parameters overschreden worden zoals een groot personeelsverloop of het vertrek, op korte tijd, van verschillende ouders.

De aanbevelingen werden plenair besproken. De minister van Welzijn beloofde dat ze in een actieplan worden gegoten.

1.2. Gezondheidszorg: twistappel bij echtscheiding, kinderrecht onder druk

Discussies over covidvaccinatie

De vaccinatie van kinderen tussen 5 en 11 jaar, die mogelijk werd vanaf januari 2022, was voor wel meer ouders een moeilijke overweging. We kregen het afgelopen werkjaar bovendien een aantal meldingen van gescheiden ouders waarbij de ene ouder wilde vaccineren en de andere niet.

Wat betreft de vaccinatie van kinderen jonger dan twaalf jaar volgen wij het advies van de Hoge Gezondheidsraad en het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek. Die oordelen dat het aanbod van een covidvaccin voor deze doelgroep geen schending van de kinderrechten is. Het Agentschap Zorg & Gezondheid vaardigde richtlijnen uit voor de vaccinatie van jonge kinderen.

We vroegen om ouders op een toegankelijke, heldere manier te informeren over het vaccin en waar ze terecht kunnen met medische vragen. We hamerden op het recht van kinderen op informatie op hun maat. Zonder degelijke informatie kunnen ze niet meepraten over wat zij belangrijk vinden. We wezen erop dat kinderen niet mogen uitgesloten worden op basis van hun vaccinatiestatus. We vroegen ook een kindvriendelijke aanpak en omgeving wanneer kinderen gevaccineerd worden.

↘ Standpunt [‘Vaccinatie 5-11-jarigen’](#), 21 december 2021

↘ Standpunt [‘12-15-jarigen en vaccinatie: wie beslist?’](#), 7 juli 2021

Ouders die meldden dat er met de ex-partner discussie was over de covidvaccinatie, informeerden wij over de richtlijnen. Beide ouders moeten instemmen met de vaccinatie. Een ouder die niet wil dat zijn of haar kind een covidprik krijgt, moet proberen met de andere ouder tot een gezamenlijke beslissing te komen. Dat is zo voor alle beslissingen over de gezondheid van hun kind.

Als één ouder het toestemmingsformulier ondertekent, gaat de overheid ervan uit dat beide ouders akkoord gaan. Als een ouder de vaccinatie wil weigeren, moet hij of zij dat dus expliciet signaleren, online of in het vaccinatiecentrum. Ouders die er zelf niet uit geraken

kunnen naar de familierechter stappen. Die moet dan afwegen of in het geval van dat specifieke kind een vaccinatie al dan niet aangewezen is.

Therapie en dieetadvies inzet van strijd

We kregen dit jaar ook opnieuw meldingen over de moeilijke start of zelfs de stopzetting van psychologische begeleiding of therapie van kinderen omdat één ouder weigert. Vooral bij gescheiden ouders blijft dit probleem opduiken. Ouders en professionals vragen ons wat ze moeten doen als één ouder geen toestemming geeft of zich expliciet verzet tegen therapie. Het recht op geestelijke gezondheidszorg van kinderen en jongeren dreigt in dat geval te worden uitgehold.

De signalen beperken zich niet tot de geestelijke gezondheidszorg. De Vlaamse beroepsvereniging van diëtisten meldde ons het afgelopen jaar dat hun leden ook soms botsen op de vraag van één ouder om de begeleiding bij een kindardiëtist die de ex-partner was begonnen, stop te zetten. De vereniging zoekt handvaten om bij deze patstelling de rechten van het kind te vrijwaren.

Ons advies in al deze situaties is gebaseerd op onze brochure ‘Therapie voor een kind: zonder toestemming van beide ouders?’ die we ontwikkeld hebben voor hulp- en zorgverleners. We vertrekken daarbij telkens vanuit het recht van het kind op (geestelijke) gezondheidszorg.

↘ [Brochure ‘Therapie voor een kind: zonder toestemming van beide ouders?’, 2018](#)

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

 “Ik ben psycholoog en begeleid twee kinderen van 11 jaar en 7 jaar. Het betreft een vechtscheiding. De vader contacteerde mij omdat hij zich niet kan vinden in de therapie. Ik startte met hem gesprekken om te kunnen werken aan toestemming. Nu ontvang ik plots een brief van de advocaat van de vader waarin ze de onmiddellijke stopzetting eisen of verdere stappen zetten tegen mij. De kinderen zelf willen de begeleiding verderzetten. Het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling is ook betrokken omwille van sterke aanwijzingen van fysieke agressie door de vader. Hoe pak ik dit nu best aan?”

 We overlopen met de psycholoog de beslissingsboom uit onze brochure ‘Therapie voor een kind zonder toestemming van beide ouders’. Eerste en belangrijkste vraag: zijn de kinderen bekwaam om zelf een hulpvraag te stellen? Volgens de wet op de patiëntenrechten oefenen bekwame minderjarigen hun rechten in de gezondheidszorg zelfstandig uit.

Wij raadden aan om het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling te raadplegen. Hoe schatten zij de situatie in? Vinden zij therapie noodzakelijk? Welke gevolgen heeft de stopzetting ervan voor de kinderen?

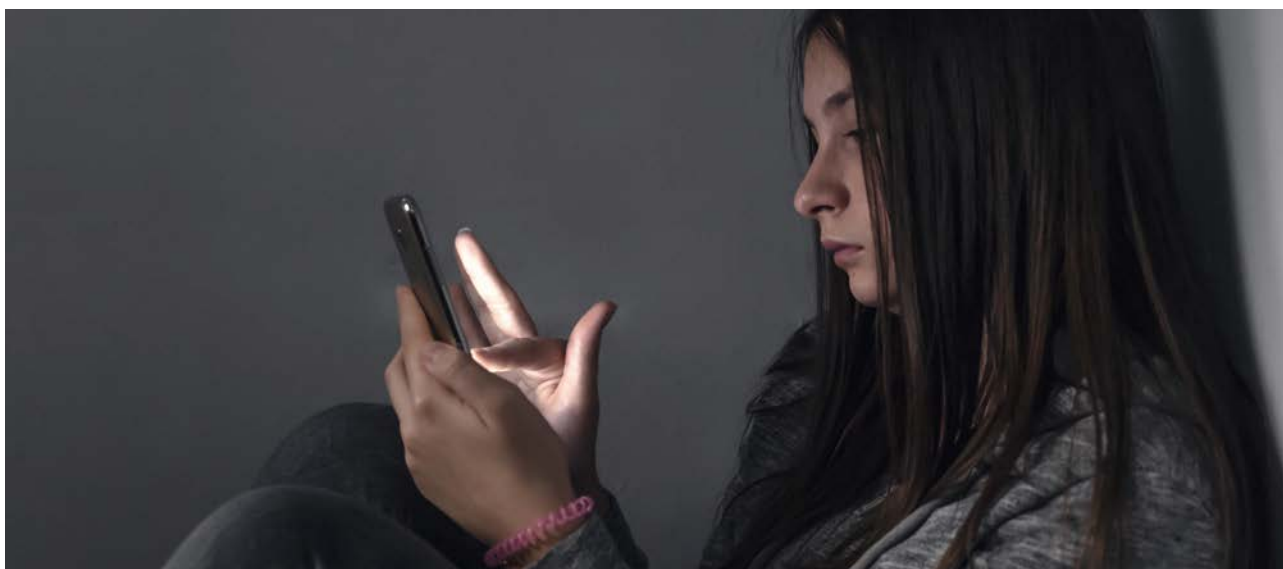
Het gesprek met het Vertrouwenscentrum levert de psycholoog misschien argumenten op om de therapie te kunnen voortzetten – of tijdelijk te bevriezen – tot een van de ouders

de beslissing voorlegt aan de familierechter. Het vonnis van de familierechtbank zal dan uitmaken of de therapie wordt voortgezet of stopgezet.

 “Ik bel voor een 15-jarig meisje. Zij luistert nu mee aan de telefoon. Het meisje zit in een zeer moeilijke verhouding met haar vader. Ze loopt vast op een aantal zaken en is in begeleiding bij een psycholoog. Vader laat nu weten dat hij dit niet wil. Hij vreest dat de psycholoog deze informatie zal gebruiken om een verslag op te stellen voor de rechtbank.”

 De psycholoog kan de therapie voortzetten, omdat het meisje al vijftien is en duidelijk zelf om deze hulp vraagt. Zij heeft geen toestemming meer nodig van beide ouders. Als vader blijft aandringen, kan ze hem vragen om contact te nemen met de psycholoog. Die kan de vrees van de vader wegnemen, want ze maakt geen verslagen op voor de rechtbank.

Als de vader bij zijn standpunt blijft, moet hij via een procedure tegen de moeder voor de familierechtbank motiveren waarom hij vindt dat een stopzetting in het belang van zijn dochter is. Het meisje kan door de familierechter gehoord worden of via een brief aan de rechter uitleggen waarom de begeleiding voor haar ondersteunend is.

2. Recht op hulp op maat

2.1. Naar een idealere wereld voor geblokkeerde zorgtrajecten?

We krijgen geregeld zorgwekkende meldingen over hulpvragen die door hulpverleners 'zeer complex' genoemd worden. Het gaat over kinderen en jongeren die niet 'matchen' met het hulpaanbod. In 2021 wijdden we het dossier 'Gewoon complex' aan deze groep jongeren, die zich met hun behoeften op het snijpunt van verschillende sectoren bevinden: jeugdhulp, geestelijke gezondheidszorg en zorg voor personen met een handicap.

Hun problematiek heeft zoveel facetten dat altijd wel één element niet in de werking van een voorziening past. Deze jongeren vallen daardoor telkens opnieuw uit de boot. Hun hulptraject is een carrousel van voorzieningen, crisisopvang, time-outs, gemeenschapsinstellingen of thuis wachten op hulp.

Zorg op maat en continuïteit in de zorg zijn soms ver zoek. Deze kinderen en jongeren verliezen vaak hun connectie met andere levensdomeinen zoals school, vrije tijd of gezin. Niet alleen hun recht op hulpverlening en zorg komt in het gedrang, ook andere rechten worden bedreigd.

In het dossier 'Gewoon complex' formuleerden hulpverleners, ouders en jongeren en het Kinderrechtencommissariaat beleidssuggesties:

- een vaste plek creëren van waaruit het leven van deze jongeren georganiseerd kan worden;
- gedeelde verantwoordelijkheid nemen voor deze zorgtrajecten;
- een betere manier vinden om met crisismomenten om te gaan;
- alternatieven zoeken voor time-out, afzondering en isolatie;
- het recht op informatie en participatie volwaardig invullen;
- veel vroeger ingrijpen met bijvoorbeeld thuisbegeleiding of opvoedingsondersteunende trainingsprogramma's;
- meer aandacht voor onderwijs en vrije tijd;
- deze kwetsbare jongeren ook opvolgen na hun 18de verjaardag.

Dossier 'Gewoon complex. Jongeren met complexe problematieken en hun ouders en professionals aan het woord', 2021

Pilootregio's aan de slag

Met het project 'Gedeelde verantwoordelijkheid en de ideale wereld' willen het Agentschap Opgroeien en de minister van Welzijn op zoek gaan naar oplossingen voor de problemen waarmee kinderen en jongeren met complexe problematieken kampen. Ze willen deze geblokkeerde ontwikkelingstrajecten, maar ook de organisatie van de jeugdhulpverlening op een andere leest schoeien.

Het project valt uiteen in drie delen die elkaar moeten versterken:

- lerende netwerken waarin residentiële voorzieningen nadenken over wat zij nodig hebben om deze kinderen en jongeren niet los te laten en waarin zij de drempels voor samenwerking identificeren;
- drie pilootregio's die met deze inzichten aan de slag gaan in een netwerk, in een regelluw kader;
- en een administratieve werkgroep die bekijkt hoe de drempels die samenwerking belemmeren kunnen weggewerkt worden.

De ideale wereld zegt geen apart circuit te willen creëren voor de doelgroep van complexe dossiers. De ambitie is om een alternatief organisatiemodel voor de jeugdhulp te ontwikkelen. Dit hopen ze te doen door alle beschikbare expertise samen te brengen in netwerken zodat die expertise flexibel kan ingezet worden in de zorgtrajecten. Dit netwerk hoopt de dynamiek van doorverwijzing naar steeds meer gespecialiseerde en ingrijpende hulp te doorbreken.

Drie pilootregio's zijn aan de slag gegaan: Trawant, aan de zuidkant van de provincie Antwerpen, CO-ncept Jeugdhulp in Midden-West-Vlaanderen en Plantrekkers in Oost-Limburg. Een expertengroep volgt de voortgang van de lerende netwerken op. Het Kinderrechtencommissariaat maakt daar deel van uit. We kaarten de knelpunten en suggesties aan die jongeren met complexe problematieken en hun ouders ons meegeven.

2.2. Kinder- en jeugdpsychiatrie: vraag en aanbod onder druk

In de klachten en meldingen via onze Klachtenlijn stellen we soms vast dat de samenwerking met de

kinder- en jeugdpsychiatrie in het zorgtraject van kinderen en jongeren moeilijk verloopt. Kinder- en jeugdpsychiatrische diensten hebben autonome beslissingsbevoegdheid. Ze kunnen niet gedwongen worden om patiënten op te nemen. We stellen een neiging vast om steeds meer voorwaarden te stellen voor een kind of een jongere in aanmerking komt voor een opname op de kinder- en jeugdpsychiatrie: een back-upplan, motivatie, IQ, een betrokken context, school, probleeminzicht.

Hierdoor vallen kinderen en jongeren die hier niet aan voldoen soms uit de boot. Tegelijkertijd stellen we vast dat ook de kinder- en jeugdpsychiatrie gebukt gaat onder een zeer acute nood aan opnamecapaciteit (ambulant en residentieel). Als de vraag veel groter is dan het aanbod, dreigt het gevaar dat meer gefocust wordt op situaties waar het verschil kan gemaakt

worden door die voorwaarden te hanteren. Er groeit frustratie bij de verwijzers en zorgaanvragers omdat het zorgtraject stopt en er geen antwoord wordt geboden op de psychiatrische zorgnoden.

Jeugdhulp en kinder- en jeugdpsychiatrie hebben bovendien andere verwachtingen, een verschillende werking en een verschillende visie. Jeugdhulp verwacht dat de kinder- en jeugdpsychiatrie elke aanmelding opneemt en jeugdhulp adviseert over het vervolg. Kinder- en jeugdpsychiatrie stelt dan weer dat niet elke aanmelding over een psychiatrische pathologie gaat en dringt aan op een vervolgtraject in de jeugdhulp omdat de opname er anders niet komt. Het beleid heeft de voorbije jaren al sterk ingezet op de samenwerking, maar dat volstaat niet. We horen dit van jongeren en ouders, maar ook van hulpverleners. We vragen dat nog meer gezocht wordt naar bruggen tussen de eilanden.

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

Tobias, een jongen van zestien, verblijft al bijna een jaar in een gemeenschapsinstelling. Hij schreef ons een pakkende brief. Al sinds zijn achtste hoort hij stemmen in zijn hoofd die hem aanmoedigen om iemand pijn te doen. Het lukt hem niet om tegen deze stemmen in te gaan. De afgelopen jaren pleegde hij heel wat fysieke en verbale agressie.

Het gezin zocht gepaste hulp, maar botste telkens op wachtlijsten, op voorzieningen die zeiden geen expertise te hebben in zijn problematiek, of voorzieningen die de begeleiding stopzetten na crisissituaties. Tobias werd een aantal keer gedwongen opgenomen omdat zijn veiligheid of die van gezinsleden in gevaar was. Na een zoveelste zwaar incident met slachtoffers werd hij toevertrouwd aan een gesloten gemeenschapsinstelling.

Tobias vond dit geen oplossing. In de gemeenschapsinstelling leerde hij niet hoe hij moet omgaan met de stemmen in zijn hoofd. Hij had eigenlijk een opname op een forensische kinderpsychiatrische dienst (For-K-dienst) nodig om te onderzoeken waar de stemmen in zijn hoofd vandaan komen en om nieuwe agressie te voorkomen. Maar volgens de kinderpsychiater was Tobias te

weinig gemotiveerd om zich daar te laten begeleiden.

De consulent van de jeugdrechtbank ging niet akkoord. Een tweede kinderpsychiater hamerde op de urgentie van de situatie. Er volgde toch een intakegesprek voor de kinderpsychiatrie – acht maanden na zijn opname in de gemeenschapsinstelling.

De For-K-afdeling stelde echter voorwaarden vooraleer Tobias mocht starten. Ze wilde dat er voor de jongen al een vervolgtraject zou vastliggen in een voorziening voor jongeren met zware gedragsmoeilijkheden (GES+). De consulent deed meteen de aanmelding, maar er was geen garantie, de wachtlijsten zijn ook daar een realiteit.

Met de toestemming van Tobias contacteerden wij de consulent om de stem van Tobias kracht bij te zetten. We bleven de situatie opvolgen. Tobias kon uiteindelijk naar een For-K-afdeling, al bleef die twijfels hebben over zijn slaagkansen. Na een moeizame start doorliep Tobias een positief traject. In het najaar kon hij naar een GES+ voorziening.

2.3. In de tang: wachtlijsten en personeelstekort zetten jeugdhulp onder druk

Kimberly, 16, heeft ASS en een eetstoornis. Ze automuteert en was het slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag door een ex-vriend. Het meisje deed enkele zelfmoordpogingen, met spoedopnames en gedwongen opnames tot gevolg. Ondanks de acute onveiligheid botste het gezin in de zoektocht naar hulp overal op wachtlijsten of uitsluitingscriteria. De situatie escaleerde dermate dat Kimberly zichzelf en haar familie ernstig in gevaar bracht. Na een lange zoektocht kon ze terecht in een kinderspsychiatrische eenheid. Haar toestand stabiliseerde, maar de zoektocht naar vervolghulp verliep stroef. Kimberly werd noodgedwongen naar huis gestuurd met ambulante begeleiding. Al na enkele weken stapelden de gevaarsituaties en de spoedopnames zich terug op.

De wachtlijsten in de jeugdhulp zijn een oud zeer. Toch willen we ook dit jaar de omvang van dit probleem benadrukken, evenals de impact hiervan op kinderen, jongeren en gezinnen met een zware zorgbehoefte. Zij moeten blijven wachten op de hulp en de ondersteuning die ze dringend nodig hebben. Hun zorgtrajecten worden noodgedwongen onderbroken, er ontstaan breuken op verschillende levensdomeinen.

Om deze lange wachtlijsten structureel weg te werken zijn objectieve en actuele cijfers nodig over hoeveel kinderen en jongeren wachten op hulp. We vinden het daarom verontrustend dat we signalen krijgen over diensten die kinderen en jongeren niet langer registreren of aanmelden, omdat er door de wachtlijsten geen uitzicht is op effectieve ondersteuning.

Voor hulpverleners is het lastig om telkens de boodschap te moeten brengen dat de aanmelding alleen op papier bestaat, en dat ze geen echte oplossing hebben voor het kind en het gezin. Consulente voeren gesprekken met gezinnen over de verontrustende situatie en over de ondersteuning voor het gezin, maar moeten dan datzelfde gezin naar huis sturen in de wetenschap dat het langer dan een jaar kan duren voor ze geholpen kunnen worden.

Hulpverleners, ambulant en residentieel, doen hun uiterste best om deze gezinnen niet aan hun lot over te laten. Ze zijn creatief, ze knutselen ad-hocoplossingen ineen die de druk op de kinderen, de jongeren of het

gezin verlichten en toch een minimum aan veiligheid bieden. Maar er zijn grenzen aan dit kunst- en vliegwerk.

Er is dringend een structurele oplossing nodig voor het tekort aan plaatsen in alle domeinen van de hulpverlening, van jeugdhulp over kinder- en jeugdpsychiatrie tot de hulp door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. Op dit moment wordt het recht op hulp aan minderjarigen niet gegarandeerd.

Aantal leefgroepen (tijdelijk) opgedoekt

De ouders van Jonathan zoeken al langer naar gepaste hulp. Jonathan kan soms snel kwaad en fysiek agressief worden. De jeugdrechter had hem toevertrouwd aan een Onthaal-, observatie- en oriëntatiecentrum (OOOC), in de hoop dat daar duidelijker zou worden waarop Jonathan vastloopt en de juiste hulp kan gestart worden. Na drie weken moest de leefgroep waar Jonathan verbleef tijdelijk dicht door personeelstekort. Alle jongeren in de leefgroep werden naar huis gestuurd. Het OOOC kon het dagrooster niet meer invullen, en kon niet langer garanderen dat er altijd een begeleider aanwezig zou zijn. Er is ambulante begeleiding, in combinatie met gesprekken met de psycholoog. Vader vreest dat deze hulpverlening ontoereikend is voor zijn zoon.

De druk die de lange wachtlijsten zetten op de jeugdhulp wordt nog groter door het groeiend personeelstekort. Vacatures geraken niet ingevuld. Het personeelsverloop ligt hoog. Personeel dat uitvalt wordt niet vervangen. Het afgelopen half jaar moest in verschillende regio's een aantal leefgroepen (tijdelijk) opgedoekt worden omdat de voorzieningen onvoldoende personeel hadden om de jongeren goed te omkaderen.

Kinderen en jongeren worden noodgedwongen in grotere leefgroepen ondergebracht. Dit leidt tot meer prikkels bij kinderen die rust nodig hebben, en verhoogt de werkdruk bij het personeel nog meer. Gevolg: een nog grotere kans dat begeleiders afhaken – een vicieuze cirkel. We krijgen ook signalen van kinderen die naar huis gestuurd worden, met begeleiding aan huis, ook al is de situatie daar niet veilig.

Het Agentschap Opgroeien begon met een aparte vacaturebank voor de jeugdhulp om de openstaande betrekkingen meer zichtbaarheid te geven en kandidaten sneller naar de sector te trekken. Wij pleiten ook voor meer structurele oplossingen op het vlak van verloning, arbeidsvoorwaarden en

werkomstandigheden, om een baan in de jeugdhulp aantrekkelijker te maken en te houden.

Ook andere schakels in de hulpverlening voor kinderen en jongeren lopen vast door personeelstekort- en verloop. Zo zijn er te veel dossiers voor te weinig consulenten. Zij kunnen gezinnen, kinderen en jongeren niet snel of niet actief genoeg opvolgen of zijn moeilijk bereikbaar. Consulenten volgen elkaar vaak snel op, waardoor er voor de gezinnen en de jongeren te weinig continuïteit is. Er gaat informatie verloren, ervaring verdwijnt.

2.4. 'Code zwart' voor mentaal welzijn van kinderen en jongeren

Oorverdovend klinkt het signaal dat we krijgen van jongeren, ouders, scholen, CLB's, therapeuten, huisartsen, psychiaters: het is slecht gesteld met het mentaal welzijn van kinderen en jongeren. De pandemie met de opeenvolgende *lockdowns* was als een katalysator die psychische problemen versnelde, maar ze legde vooral ook veel bestaande problemen bloot. Want wij zijn al langer ongerust over de mentale gezondheid van de Vlaamse jeugd.

Een op de vijf jongeren kampt met een psychische stoornis. Een op de twee zegt dat corona een impact had op hun mentaal welzijn. Dat kinderen en jongeren bovendien vaak lang moeten wachten voor er gepaste hulp is, ook in crisissituaties, maakt dit alles nog acuter. Er zijn ook positieve ontwikkelingen op dit vlak,

zoals de terugbetaling van psychologische zorg, de Overkophuizen of Careteams en mobiele crisisteams, maar die volstaan nog niet.

In ons advies 'Code Zwart voor mentaal welzijn' maken we een staat op van de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren, en geven we aanbevelingen om de barometer zo snel mogelijk richting groen te brengen. Al onze aanbevelingen staan op onze website. We geven hier de belangrijkste mee.

- **Maak een einde aan de wachtlijsten**
Het is onaanvaardbaar dat kinderen en jongeren de hulp die ze nodig hebben, niet snel krijgen. We vragen om te zorgen voor voldoende middelen, voldoende personeel, voldoende kwaliteit, vroege interventie, en een betere samenwerking tussen de jeugdhulp en de geestelijke gezondheidszorg.
- **Verlaag de drempel naar hulp voor alle jongeren**
We waarschuwen voor een tweedeling, waarbij wie een privépraktijk kan betalen sneller wordt geholpen dan wie op de wachtlijst staat van de centra voor geestelijke gezondheidszorg of centra voor ontwikkelingsstoornissen. We vragen dat hulp laagdrempelig en financieel toegankelijk is voor iedereen.
- **Maak onderwijs een partner in het mentaal welzijn van kinderen en jongeren**
Scholen kunnen mee aan preventie doen en vroeg signalen oppikken wanneer het niet goed gaat. We vragen onder meer om de geestelijke gezondheidsvaardigheden van leerlingen en leraars te versterken, om psychologen en jongerencoaches

Uit de resolutie van de jongeren over welzijn

- Zorg voor genoeg hulp: maak een einde aan de wachtlijsten, maar zorg ook dat het aanbod breed en divers genoeg is, ook voor preventie. Ook buiten school moet er hulp zijn, want als de school zelf het probleem is, is dat niet altijd een veilige plek om erover te praten. Maak mentaal welzijn bespreekbaar in jeugdhuizen en jeugdbewegingen.
- Zorg dat hulp toegankelijk is en dat jongeren weten waar ze terecht kunnen. Jongeren vragen genoeg anonieme en goedkope hulp. TEJO en Overkophuizen moeten toegankelijk zijn voor alle jongeren, ook buiten de grootstad. Zet op school niet alleen leerlingbegeleiders en CLB in, maar ook onafhankelijke psychologen en jongerencoaches.

Kinderrechtendag
2021

een plek te geven op school, om stressfactoren zoals prestatiedruk of pesten weg te nemen en om leerlingen officieel de mogelijkheid te geven om therapie te volgen tijdens de schooluren.

– **Zorg ervoor dat zo weinig mogelijk kinderen en jongeren psychische problemen ontwikkelen**

Dit kan niet alleen door die gebeurtenissen waarvan geweten is dat ze diepe sporen trekken in kinderhoofden, zoals geweld, verwaarlozing en grensoverschrijdend gedrag, te voorkomen. Maar ook door alle kinderrechten te waarborgen, bijvoorbeeld het recht om op te groeien in een degelijke woning, om zich te ontplooiën in de vrije tijd, om niet te leven in armoede, om niet ten prooi te vallen aan racisme.

↘ Advies '[Code Zwart voor mentaal welzijn](#)', 17 januari 2022

2.5. Pleegzorg: pleegouders en ouders willen gehoord worden

De pleegouders van Jill, 8 jaar, voeden het meisje op sinds haar plaatsing. Na een tijdelijk contactverbod besliste de jeugdrechter om het contact tussen Jill en haar ouders te herstellen via de bezoekerimte. De pleegouders merkten dat dit bezoek telkens erg belastend was voor Jill, het meisje was nadien angstig en teruggetrokken. Hoewel ook de begeleiders van de bezoekerimte ervoor pleitten om het bezoek opnieuw stop te zetten, breidde de jeugdrechter het uit. Het pleeggezin werd niet gehoord. Ze hebben het gevoel dat ze niet voor Jill mogen spreken.

Pleegouders vangen vaak als eersten signalen op wanneer het niet goed gaat met hun pleegkind. Toch blijkt uit meldingen bij onze Klachtenlijn het afgelopen werkjaar dat ze zich uit beeld gedrukt voelen door andere jeugdhulpverleners. We noteerden klachten van pleegouders die niet betrokken werden bij het hulptraject, aan wie niet of weinig gevraagd werd naar hun vaststellingen over aspecten zoals de impact van de bezoekfrequentie op hun pleegkind.

Eventuele bezwaren aankaarten bij de pleegzorgdienst blijkt echter verre van evident te zijn. Sommige pleegouders signaleerden ons dat ze druk ervaren vanwege hun pleegzorgdienst wanneer ze moeite hebben met bepaalde afspraken of met het optreden van de dienst. Als ze zich niet akkoord verklaarden, dreigde de begeleidingsdienst ermee de pleegplaatsing stop te zetten. Sommige pleegouders schrikten er daarom voor terug om hun bezorgdheden te delen met pleegdiensten. Vaak dienden ze ook liever geen formele klacht in bij ons omdat ze bang waren voor de gevolgen voor hun pleegkind of voor hen.

Bezorgdheden van ouders meenemen

Ook ouders die de Klachtenlijn contacteerden hadden het gevoel te moeten vechten voor hun rechten als ouders. Ze vertelden over pleegzorgdiensten die weinig oor hadden naar hun bezorgdheden, die de pleegplaatsing van hun kind uitsluitend benaderden vanuit het standpunt van de pleegouders, die belangrijke keuzes voor de opvoeding meer bespraken met de pleegouders dan met de ouders.

Het afgelopen jaar merkten we opnieuw tijdens onze klachtenbehandeling dat de frequentie van het bezoek

van de ouders afhangt van de verblijfsmodule van het kind. In 'perspectiefbiedende' pleegzorgsituaties – wanneer een pleegkind langer dan een jaar bij het pleeggezin verblijft – kan het bezoek slechts maandelijks plaatsvinden. Het blijft onduidelijk of het om een algemene richtlijn dan wel een interne regeling van bepaalde pleegdiensten gaat. Pleegzorg Vlaanderen zegt dat er geen onderscheid naar verblijfsmodule bepaald is.

Recht op contact waarborgen

Tot slot kregen we ook meldingen over het feit dat praktische overwegingen, zoals de afstand tussen de woonst van het pleeggezin en die van de ouders, vaak een doorslaggevende rol speelden bij de mogelijkheden tot bezoek. De draagkracht van het pleeggezin of de mogelijkheden van de pleegzorgdienst blijken op dat moment soms zwaarder te wegen dan het recht van het

kind op contact met zijn ouders. We dringen erop aan om te blijven zoeken naar creatieve oplossingen om het recht op contact te waarborgen. We zien daarnaast dat sommige pleeggezinnen en/of pleegzorgbegeleiders er alles aan doen om bezoek te faciliteren.

Pleegzorg zoekt advies van KRC

Pleegzorgbegeleiders contacteren het Kinderrechtencommissariaat bovendien om hun intern besluitvormingsproces te toetsen aan het Kinderrechtenverdrag. Soms zoeken ze ook tips en advies over hoe ze de stem van het kind of de jongere nog meer kunnen laten weerklinken in het jeugdhulptraject. Hulpverleners voelen zich gesteerd door ons advies.

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

Rens, 11 jaar, verblijft in een pleeggezin. Hij kwam er terecht na echtelijke problemen bij zijn ouders, fysieke agressie en drugsgebruik. Rens heeft hechtings- en gedragsproblemen. In 2018 leerde mama een nieuwe partner kennen. Rens mocht drie weekends per maand naar huis, maar de jeugdrechter zette dit bezoek stop omdat een familielid vermoedde dat Rens het slachtoffer was van seksueel grensoverschrijdend gedrag door de nieuwe partner. De therapeute die Rens al jaren begeleidt helpt het tempo van de jongen in kaart te brengen. Als dit tempo wordt gerespecteerd, ontwikkelt hij zich mooi, zij het traag. Het is belangrijk om triggers tijdig op te merken en hier gepast op in te spelen. Daarom is pleegzorg noodzakelijk.

Sinds mama de relatie verbroken heeft, ziet ze haar zoon één keer per maand anderhalf uur lang, onder begeleiding van pleegzorg. Deze bezoekenregeling loopt al vier jaar. Rens geniet duidelijk van het bezoek, al heeft hij voor en nadien tijd nodig om het te verwerken. Mama wil Rens vaker zien, maar de pleegouders kaarten telkens bezorgdheden aan. Mama voelt zich onder druk gezet. Ze voelt zich nauwelijks nog mama en vindt dat ze zeer weinig op de hoogte wordt gehouden van het welzijn van Rens.

We contacteerden pleegzorg. De frequentie van het bezoek wordt bepaald in nauw overleg met de therapeute, zodat het tempo van de jongen kan worden gevolgd. Rens heeft immers voorspelbaarheid, duidelijkheid en stabiliteit nodig. Een rustige opbouw van de bezoekenregeling helpt hem hierbij. Wij begrijpen dat het voor Rens' moeder te traag gaat, maar wij steunen de stem en het belang van Rens.

We drongen wel aan op regelmatige evaluatiemomenten. Dit laat ook toe om de moeder van Rens op de hoogte te houden van het welzijn van haar zoon. Tijdens deze momenten kan ook besproken worden hoe het bezoek verlopen is, wat van haar verwacht wordt en welke perspectieven er zijn. De rol van de consulent is daarbij cruciaal. We volgden verder op wanneer dit overleg zou plaatsvinden.

We raadden de moeder en pleegzorg ook aan om eventueel de SOP-begeleiding (Samenwerking in Ondersteuning van Pleegzorg) opnieuw op te starten. Dat is een hulpverleningsvorm die de samenwerking in een pleegzorgsituatie ondersteunt, samen met ouders, de pleegouders en de dienst pleegzorg. Deze hulpverlening werd vroegtijdig stopgezet.

3. Recht op een behoorlijke levensstandaard

3.1. Lege brooddozen: nood aan een globaal armoedebeleid

In oktober 2021 gaf de berichtgeving over de tentoonstelling van fotografe Lieve Blancquaert, die op drie Gentse scholen brooddozen in beeld bracht, aanleiding tot publieke verontwaardiging en debat. Ook wij komen vaak in contact met onderwijspersoneel dat zich ernstig zorgen maakt over kinderen die zonder ontbijt of lunch naar school komen, en de impact daarvan op hun leren en welzijn.

Op lokaal vlak wordt gezocht naar oplossingen voor deze lege brooddozen, bijvoorbeeld met Brooddoosnodig, een samenwerking van Let Us, Enchanté en Gentse scholen, en 'Smakelijke Scholen' in Antwerpen, waarbij het stadsbestuur scholen van alle netten een budget geeft dat ze kunnen besteden zoals zij dat nodig vinden: een stuk fruit, soep, een gezond ontbijt, een gezonde lunch.

Scandinavisch model

Warme maaltijden op school werden onder druk van de stijgende energie- en voedselprijzen sinds september 2022 tot 20 procent duurder. Een conceptnota over de invoering van schoolmaaltijden voor elk kind in het Vlaams Parlement (ingediend 14 februari 2022) pleit voor de invoering van gezonde warme maaltijden voor alle leerlingen, naar Scandinavisch model. Die maaltijden moeten gratis zijn voor kinderen in armoede, in het licht van de Kindergarantie voor kwetsbare kinderen van de Europese Commissie, die minstens één gratis gezonde maaltijd per dag vraagt voor kinderen in armoede, en de Vlaamse Gezondheidsdoelstellingen. De Vlaamse regering is het intern niet eens over de vraag of warme schoolmaaltijden aanbieden een kerntaak van school en overheid is.

Structureel armoedebeleid

Wij pleiten voor een structureel armoedebeleid door inkomens op te trekken. Als gezinnen voldoende inkomen hebben, kunnen kinderen gewoon thuis gezond en genoeg eten. Vlaanderen heeft hiervoor een prima hefboom: het Groeipakket. De kinderbijslag is een effectief instrument in de strijd tegen kinderarmoede. Wij vragen om de sociale toeslagen bij het Groeipakket

te verhogen door extra middelen in te zetten en bestaande middelen te verschuiven naar gezinnen die ze meer nodig hebben.

Gevolgen verzachten met gratis maaltijden

De verschillende overheden kunnen daarnaast maatregelen nemen die de gevolgen van een leven in armoede aanpakken, zoals de lege brooddozen of kinderen die zonder ontbijt naar school komen. Bij gezinnen in armoede die weten dat hun kind op zijn minst op school een gezonde warme maaltijd krijgt, valt wat van de stress weg. Wij vinden gratis schoolmaaltijden voor kinderen die dat nodig hebben daarom een goed idee. Goedkope schoolmaaltijden aanbieden is vaak geen goed alternatief; ze kunnen voor gezinnen in armoede nog te duur zijn. Enkel met gratis maaltijden speel je op school direct en effectief in op de noden van het kind.

Uit de resolutie van de jongeren over gelijke kansen

- Zorg voor centrale informatie zodat iedereen weet waar hij of zij recht op heeft.
- Werk wachtlijsten voor financiële tegemoetkomingen weg.
- Stel middelen ter beschikking tegen menstratiearmoede.

Kinderrechtendag
2021

3.2. Toegang tot internet: geen luxe, wel noodzaak

In de nasleep van de coronacrisis willen sommige scholen verder experimenteren met hybride leren. Ook de minister van Onderwijs schetste in zijn visienota 'Digisprong, kwaliteitsvolle digitalisering in het onderwijs' (22 december 2020) waarom en hoe het Vlaams onderwijs versneld op de digitale trein moet springen. Onderwijs volgt daarmee de samenleving. Openbare en andere diensten schakelen in sneltempo over op digitale dienstverlening. De federale en de Vlaamse overheid maken van digitale transitie een speerpunt in hun post-covidrelanceplannen. Internettoegang is bijgevolg geen luxe meer, maar een noodzaak.

Uit de Barometer Digitale Inclusie (2021) van de Koning Boudewijnstichting blijkt nochtans dat twee op de tien gezinnen in België geen internetverbinding hebben thuis. Het gaat vaak om gezinnen met een laag inkomen. Dit dreigt de leerkloof tussen kansarme en kansrijke kinderen nog uit te diepen en voor kansarme kinderen ook de toegang tot andere domeinen, zoals vrije tijd, te versperren.

Internet als basisbehoefte

In het federale parlement werd op 15 oktober 2021 een voorstel van resolutie ingediend over de erkenning van de toegang tot internet als basisbehoefte. Enkele maanden eerder, op 15 juli, was er ook al een voorstel ingediend *"tot herziening van artikel 23, derde lid van de Grondwet om het recht op een menswaardig leven uit te breiden met het recht op een toereikende en neutrale toegang tot het internet"*.

Artikel 23 van de Grondwet garandeert alle Belgen het recht op een menswaardig leven. Dat houdt volgens het voorstel ook het recht op internettoegang in. Dit recht heeft bovendien gevolgen voor de uitoefening van andere grondrechten, zoals het recht op vrije meningsuiting of het recht op vereniging. De toegang tot internet sluit aan bij verschillende kinderrechten, zoals het recht op informatie en het recht van kinderen om hun mening te delen. Toegang tot internet is ook nodig om het recht op onderwijs te garanderen en kinderen en jongeren toe te laten hun talenten en vaardigheden – ook online – te gebruiken en te ontwikkelen.

Minimumdienstverlening voor gezinnen in armoede

In februari 2021 pleitte het Belgisch Netwerk van Ombudsmannen, waar ook de kinderrechten-commissaris deel van uitmaakt, voor de erkenning van de toegang tot internet als een basisbehoefte, die specifieke rechtsbescherming vereist. We roepen federale, lokale en regionale overheden op om maatregelen te nemen om deze toegang te garanderen. Dit houdt in dat overheden, naar analogie met de distributie van gas, water of elektriciteit, regels opleggen aan internetproviders om huishoudens betaalbare en kwaliteitsvolle basistoegang te geven tot het internet. Bij wanbetaling zou de internetverbinding niet afgesloten mogen worden; er zou altijd een minimumdienstverlening voor mensen in moeilijkheden moeten zijn.

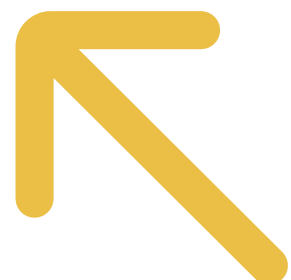

"Resolutie over de toegang tot internet".

Netwerk van Ombudsmannen, februari 2021

Sociaal tarief voor gezinnen in armoede uitbreiden

De federale minister voor Telecom heeft in dit verband ook een voorontwerp van wet klaar over het sociaal tarief voor gebruikers van vast internet. Dit moet digitale toegang betaalbaar maken voor meer gezinnen die het moeilijk hebben.

4. Recht op integriteit

4.1. Op school

Schending van integriteit door onderwijspersoneel

We kregen het afgelopen jaar opnieuw veel meldingen over verbale of fysieke agressie van leraars, andere personeelsleden of directie tegenover leerlingen. Het gaat om klachten over schelden, intimideren, vernederen, maar ook om het schenden van de privacy of het hardhandig aanpakken van leerlingen, bijvoorbeeld door fixatietechnieken te gebruiken of een klap in het gezicht te geven.

Uit ons onderzoek *'Geweld gemeld, en geteld. Aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren'* uit 2011 weten we dat dergelijke incidenten een grote impact hebben op leerlingen en hun functioneren op school.

De meeste melders zijn op zoek naar informatie en advies. Ze willen kapstokken om het gesprek met de school te voeren over wat er gebeurd is. Voor één klacht werd een dienst voor herstelbemiddeling ingeschakeld, maar de bemiddeling liep vast en werd afgebroken.

Wij hameren steeds op de bescherming van de integriteit van leerlingen, als onderdeel van een goede leerlingenbegeleiding en zijn verheugd dat scholen aandacht hebben voor de preventie van alle grensoverschrijdend gedrag. Wij vragen dat scholen en schoolbesturen meldingen ernstig nemen en adequaat reageren. Wij benadrukken dat het belangrijk is dat leerlingen en onderwijspersoneel een aanspreekpunt hebben waar ze terecht kunnen wanneer ze slachtoffer worden of getuige zijn van geweld op school.

Lerarentekort beperkt handelingsruimte directie

We vinden het belangrijk dat leerkrachten begeleid en opgevolgd worden. We kregen het afgelopen jaar tijdens klachtenonderzoek signalen van directies dat ze minder geneigd zijn om op te treden tegen leraars die over de schreef gaan. Ze vrezen dat de leraar in kwestie er dan de brui aan geeft. Op een moment dat het lerarentekort zich acuut laat voelen, houden ze leraars liever aan boord, ook als die niet zo goed functioneren, omdat ze vrezen geen vervanging te vinden en de rest van het lerarenkorps nog meer te belasten.

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

 Een vader meldde ons dat zijn zoontje van zes onheus behandeld werd door de turnleerkracht. Tijdens de turnles wou hij niet onmiddellijk stoppen met babbelen en spelen met zijn vriendje. De turnleerkracht gaf de jongens een sanctie: ze moesten zich omkleden op het midden van de speelplaats, in de kou, tot op hun ondergoed. De jongen was hiervan danig onder de indruk en zei bang te zijn voor de leerkracht. De vader vroeg of een leerkracht op deze manier met kinderen mag omgaan.

 Wij benadrukten dat het gedrag van de turnleerkracht absoluut niet door de beugel kan. Een straf mag nooit de waardigheid van het kind aantasten. Er kan geen sprake zijn van vernedering of geweld. Elk kind heeft recht op bescherming van zijn fysieke en mentale integriteit. Volwassenen moeten die integriteit respecteren en garanderen. De vader ging met deze informatie het gesprek aan met de directie. Die veroordeelde het handelen van de

leerkracht en organiseerde een herstelgesprek met excuses tussen de jongens en de leerkracht.

 Een psycholoog belde voor een cliënte, een meisje uit het zesde middelbaar. Dit meisje had vorig jaar in juni een leerkracht in vertrouwen verteld over haar abortus. Deze leerkracht had dit verhaal ongevraagd gedeeld met de klas. Enige tijd later werd het meisje zich bewust van de schending van haar privacy. Zijzelf en de psycholoog wilden hierover in gesprek gaan met de leerkracht en eventueel de directie.

 We gaven de psycholoog mee dat we ernstige vragen hadden bij het gedrag van de leerkracht. De privacy van dit meisje werd zwaar geschonden, en de vertrouwensrelatie met de leerkracht beschadigd. Dit ging om persoonlijke informatie, die los stond van de school. De leerkracht had geen enkele reden om dit te delen met de klas.

Seksuele integriteit

We ontvingen geen klachten over de schending van de seksuele integriteit van leerlingen door leerkrachten of ander onderwijspersoneel. We kregen wel vragen van schoolbesturen en directies die willen nadenken over hun beleid bij seksueel grensoverschrijdend gedrag op school. Aanleiding waren berichten in de media over dergelijk gedrag van docenten en professoren aan hogescholen en universiteiten.

We hebben deze directies en besturen doorverwezen naar het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi), dat vorming en coaching geeft aan professionals die in hun beleid en in de praktijk aan de slag willen gaan met kinderrechten. We verwezen ook door naar Grenswijs, dat teams helpt met het uitwerken van een beleid tegen agressie, pesten en grensoverschrijdend gedrag. Ook de manier waarop in de jeugdsport wordt omgesprongen met de bescherming van de fysieke integriteit van jongeren kan inspiratie opleveren voor het onderwijs.

Uit de resolutie van de jongeren over gelijke kansen

- Laat de thema's diversiteit, jezelf zijn en de strijd tegen seksuele intimidatie en seksueel geweld aan bod komen op school.

Kinderrechtendag
2021

Pesten is pesten

Sinds de start van het schooljaar 2,5 maand geleden wordt mijn dochter gepest. De school en het CLB reageren rondt laks en pakken het probleem aan met halfslachtige maatregelen. Met als dieptepunt hun beslissing om voor de pesters – die aanvankelijk incidentenrapporten kregen bij misdraging – vanaf nu hun voorgaande pesterijen te laten vervallen. Wij staan als ouders in de kou en wij willen weten wat wij kunnen doen om dit aan te pakken.

Dit was een van de vele meldingen die we ook het afgelopen schooljaar ontvangen hebben over pestgedrag van medeleerlingen en de aanpak door de school in het kleuter-, lager en secundair onderwijs. We zien in de meldingen dat scholen zoeken naar oplossingen. Dat is ook de opdracht en de verantwoordelijkheid van de school.

Vaak zijn de meldingen vragen om advies. Kinderen en ouders willen hun verhaal doen en polsen naar wat ze zelf nog kunnen doen. We informeren over methodieken, adviseren welke stappen ze kunnen zetten en verwijzen voor ondersteuning door naar de leerlingenbegeleiding, het CLB of het JAC.

Ouders en kinderen zijn vaak hun vertrouwen kwijt in de aanpak van de school. Af en toe krijgen we te maken met een aanslepend pestprobleem en vragen de moegestreden ouders een onderzoek door onze Klachtenlijn.

Pesten daadkrachtiger voorkomen en aanpakken

Elke school hoort een onderbouwd antipestbeleid te hebben, met kwaliteitsmetingen en inbreng van kinderen, jongeren, ouders en schoolpersoneel over de effectiviteit ervan en de mate waarin het wordt toegepast. We vragen dat scholen hier duidelijk over communiceren en dat de overheid de regels en afspraken verder verankert in de rechtspositieregeling van leerlingen.

De onderwijsinspectie moet mee aan die kar trekken door het psychisch welbevinden van leerlingen op school na te gaan. Bij elke doorlichting moet de inspectie aandacht hebben voor het pestbeleid en de inspanningen van de school om haar onderwijskwaliteit op dat vlak te bewaken.

We stellen tevreden vast dat de Vlaamse minister van Jeugd in februari 2022 een nieuw onlineplatform tegen (cyber)pesten gelanceerd heeft.

Op www.allesoverpesten.be worden initiatieven en tips gebundeld om leerkrachten, jeugdwerkers, ouders en andere mensen die omgaan met kinderen en jongeren beter te wapenen tegen pesten. De vzw Kies Kleur tegen Pesten beheert het platform.

Dit is een belangrijke stap in het verder uitbouwen van een kennisnetwerk dat scholen, CLB's, pedagogische

begeleidingsdiensten, vormingsorganisaties, lerarenopleidingen en inspectie kan bijstaan. We pleiten voor voldoende structurele middelen en een duidelijk mandaat voor dit platform om actoren die pesten helpen te voorkomen en aanpakken met elkaar te verbinden.

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

Drie ouderparen van een en dezelfde basis-school namen op verschillende tijdstippen en onafhankelijk van elkaar contact op met ons. Hun kinderen zitten in het vijfde leerjaar. Twee van hen hadden net de school verlaten omdat het schoolteam er niet in slaagde om het pesten te stoppen.

De ouders signaleerden al bijna een jaar aan de school dat hun kind het slachtoffer was van ernstige pesterijen door een medeleerling. Het ging om zwaar fysiek geweld (slaan, stampen, wurgen...) en om psychisch geweld (bedreigen, vernederen...). De kinderen waren bang, ze hadden psychosomatische klachten en werden depressief. Ze signaleerden de voorvallen vaak aan de leerkrachten en de directie. De laatste weken deden ze dat niet meer. Ze hadden het gevoel dat er niets veranderde of dat ze niet ernstig genomen werden.

Eén ouder diende klacht in bij de onderwijsinspectie. Een andere ouder deed een melding bij het CLB. De ouders en de kinderen gaven tegenover ons aan dat ze zich niet gesteund voelden. Ze vonden dat de school en het CLB te weinig of geen adequate maatregelen hadden genomen om het pesten te stoppen en de veiligheid van de kinderen te garanderen.

Ze vonden dat er te veel aandacht ging naar de vaardigheden van hun kind om hiermee om te gaan, en te weinig naar het gedrag van de pester. De ouders klaagden ook over de communicatie van de school over haar aanpak. Ze vroegen dat het Kinderrechtencommissariaat de klachten zou onderzoeken.

We adviseerden de ouders om in de eerste plaats het schoolbestuur aan te spreken. De schooldirectie en het CLB gaven ondertussen al hun weerwoord aan de onderwijsinspectie.

Het CLB zei dat het de gepeste leerling had aangeboden om zijn onderwijsnoden in kaart te brengen en te werken aan zijn weerbaarheid. Voor de ouders was dit geen antwoord op hun klacht. Het legde volgens hen te veel de verantwoordelijkheid bij het gepeste kind.

De directie gaf een overzicht van alle acties die ze al ondernam en weerlegde de aantijgingen van de ouders dat ze slecht zou communiceren en de kinderen niet zou beschermen. Het schoolbestuur steunde de acties van de school, maar adviseerde om transparanter en beter te communiceren met de ouders over wat ze doet. De school zocht verder naar andere vormen van pestpreventie.

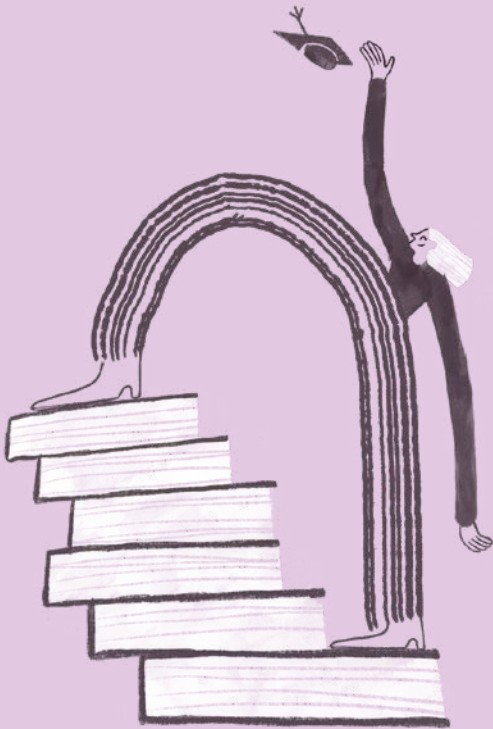
We bespraken deze reacties met de ouders. Ondertussen was ook de derde leerling aan het eind van het schooljaar vertrokken. Het vertrouwen bij de ouders was weg. De communicatie tussen alle partijen was grondig verstoord. We bekeken met de ouders en de kinderen wat ze nodig hadden. De ouders vroegen erkenning voor het feit dat het wel degelijk ging om pesten, wat de directie nog niet had uitgesproken. De kinderen wilden van de school horen dat zij niet het probleem waren, dat de school niet voldoende naar hen had geluisterd en gefaald had om hen te beschermen.

Wij schreven een brief naar de school met onze verwachtingen over een adequaat pestbeleid en we gaven aan wat de school nog kan betekenen voor de kinderen. De school ging verder aan de slag met de bemerkingen van het schoolbestuur en het Kinderrechtencommissariaat. Dit resulteerde onder meer in een uitgewerkt en gedragen pestbeleid.

Uit de resolutie van de jongeren over onderwijs

- Leerkrachten hebben te weinig inzicht in hoe ze pestgedrag moeten voorkomen en aanpakken. Maak dat scholen een veilige omgeving worden voor leerlingen om te praten over wat hen bezighoudt. Trek daar de nodige ruimte, tijd en menskracht voor uit.

Kinderrechtendag
2021

4.2. In de sport

Verplicht naakt douchen: keuze van kinderen respecteren

Een medewerker van een gemeentelijke sportdienst ontving een klacht van een ouder over een voetbalclub. Haar zoon van 10 wilde niet naakt douchen. De club verwees naar haar huishoudelijk reglement. Dat bepaalt dat spelers verplicht moeten douchen na een training of een wedstrijd. Om hygiënische redenen laat de club douchen met onderbroek of zwembroek niet toe. Het Centrum Ethiek in de Sport vroeg het Kinderrechtencommissariaat of een sportclub een kind kan verplichten om naakt te douchen.

Verplicht naakt douchen levert in wel meer sportclubs in Vlaanderen conflicten op met jonge sporters of hun ouders. Sportclubs voelen de verantwoordelijkheid om jongeren het belang van een hygiënische en gezonde levensstijl bij te brengen. Douchen na een training of wedstrijd kan de samenhang in een team ten goede komen. Sommige clubs willen ook voorkomen dat jongeren zichzelf of anderen schaamte over hun lichaam aanpraten. Jongeren of hun ouders willen echter zelf kunnen beslissen hoe en waar ze douchen.

Samen met het Centrum Ethiek in de Sport (ICES), Unia en Sensoa werkten we een advies uit dat sportclubs, jonge sporters en ouders handvaten moet geven. Er is immers geen expliciete wetgeving die verplicht naakt douchen al dan niet verbiedt, er is geen juridisch precedent. In het advies wijzen wij wel op de kapstokken in het Kinderrechtenverdrag. Vanuit dat kinderrechtenperspectief bekeken zet verplicht naakt douchen een aantal rechten en belangen van kinderen zwaar onder druk, het recht op integriteit en op participatie voorop.

Gevoeligheden niet negeren

Kinderen moeten kunnen sporten in een prettige en veilige omgeving. Meer en meer jongeren vinden het naakt douchen dat er voor veel clubs bijhoort, ongemakkelijk. Ze hebben daar uiteenlopende redenen voor: medische, psychische, religieuze of culturele, maar ook de druk van een onrealistisch lichaamsideaal of de angst voor camerabeelden die gedeeld kunnen worden.

Die gevoeligheid mag niet zomaar genegeerd worden. Sportclubs die naakt douchen verplichten, beslissen over het lichaam van jongeren zonder dat die inspraak hebben. Kinderen en jongeren moeten hun grenzen kunnen aangeven en die grenzen moeten gerespecteerd worden. Bij minderjarigen houden clubs bovendien best ook rekening met het recht van ouders om beslissingen te nemen over de opvoeding van hun kind.

Advies: keuze van jongeren respecteren

Om al die redenen raden we in het gezamenlijke advies nadrukkelijk af om kinderen en jongeren te verplichten om samen naakt te douchen. Sportclubs moeten de keuzes van jongeren respecteren. De leeftijd is daarbij niet van tel, ook jonge kinderen kunnen aangeven wat ze niet prettig vinden. Clubs moeten ook rekening houden met onuitgesproken gevoeligheden, want het is niet voor alle kinderen en jongeren vanzelfsprekend om hun bezwaren aan te geven bij volwassenen. Ze kunnen jongeren wel aanmoedigen om erover te spreken en zo op te komen voor hun eigen keuzes.

Omgekeerd is het belangrijk dat sportclubs kinderen die wel samen naakt willen douchen, beschermen tegen eventuele pesterijen of groepsdruk. Ook dit hoeven ze niet op te lossen met een algemene verplichting om naakt te douchen. Ze kunnen pesterijen gericht aanpakken, naakt douchen normaliseren, sporters verbieden om te blijven rondhangen in de kleedkamers als ze niet willen douchen.

Wij begrijpen dat clubs hun sporters een gezonde sportomgeving willen bieden. Maar dat kan ook zonder samen naakt douchen te verplichten. Als ze douchen willen aanmoedigen, kunnen ze investeren in aangepaste infrastructuur waar sporters individueel kunnen douchen. Ze kunnen toelaten om te douchen met ondergoed of zwembroek als dat de drempel verlaagt. Let wel, ook dan moeten kinderen zelf kunnen beslissen of ze willen douchen na de training of de wedstrijd.

Collectieve hygiëne

Deze afwegingen liggen anders tijdens een vakantiecamp of een stage. Dan kan het belang van (collectieve) hygiëne zwaarder doorwegen. Als douchen een noodzaak is, is het wel aangewezen dat er een douchegelegenheid is die de privacy respecteert of dat kinderen die niet naakt willen douchen ondergoed of zwemkleding mogen aanhouden.

Voor het volledige advies: ethischsporten.be.

Lichaamsbedekkende kleding

Een meisje van 6 jaar koos een (aansluitend) zwempak met lange pijpen en mouwen voor de zwemles met school. Het zwempak kwam tot aan de polsen en de enkels. Het plaatselijk zwembad weigerde haar te laten meedoen met het schoolzwemmen. De vader klopte aan bij Unia. Dat vroeg ons om advies.

Dezelfde argumenten als bij verplicht naakt douchen spelen een rol bij de beslissing van sommige sportclubs, sportvoorzieningen en scholen om kinderen te verbieden lichaamsbedekkende kleding te dragen bij het sporten. Het gaat bijvoorbeeld om aansluitende kleding onder de verplichte t-shirt en short, of om lichaamsbedekkende zwemkleding.

Ook hier geldt dat het voor veel jongeren, om veel verschillende redenen, niet evident is om delen van hun lichaam te onthullen. Welke reden ze daarvoor hebben, is van ondergeschikt belang. Wat telt is dat verschillende rechten van het Kinderrechtenverdrag geschonden

worden als jongeren verplicht worden om tegen hun wil hun lichaam te ontbloten.

4.3. In het gezin

Opsporingsapps: wanneer recht op privacy botst met bescherming

De verdwijning, begin juni 2022, van de negenjarige Gino, die nadien vermoord werd teruggevonden, is de nachtmerrie van elke ouder. Sommige media rapporteerden dat in de weken nadien de verkoop van gps-trackers waarmee ouders de locatie van hun kind op de voet kunnen volgen, ontplofte.

De neiging bij ouders om meer toezicht te houden op kinderen en hun activiteiten is echter niet nieuw. De digitale evolutie geeft ouders wel de mogelijkheid om dit toezicht makkelijker te organiseren, met gps-horloges verbonden met een app of met locatie-apps op de smartphone van hun kind.

Het Kinderrechtencommissariaat waarschuwt dat ouders best zorgvuldig omspringen met *tracking apps*. Ouders hebben een zorgplicht, waaronder ook een recht van toezicht, maar kinderen hebben recht op privacy. Die twee principes moeten tegen elkaar afgewogen worden. Opvoeden betekent geleidelijk meer vertrouwen en autonomie geven, zelfstandigheid leren. Door altijd te willen weten wat ze doen en waar ze zijn, wordt kinderen een stuk vrijheid en jeugdige zorgeloosheid afgenomen.

Ouders die toch tracking apps willen installeren, informeren hun kind best over hun redenen. Dat niet doen, schendt de privacy van het kind. Idealiter beslissen kinderen zelf mee over de installatie van dergelijke apps. Als een kind ontdekt dat de ouders zijn doen en laten controleren, kan zijn vertrouwen in hen immers een stevige deuk krijgen.

Camera's in huis

"Ik volg de situatie op van een gezin met twee kinderen, 12 en 14 jaar. De ouders hebben overal camera's geplaatst, ook in de kamers van de kinderen. De ouders gebruiken dat beeldmateriaal om mij te tonen hoe moeilijk de kinderen soms doen, alsook om de kinderen te confronteren met hun gedrag. Ik maak me zorgen over de rechten van deze kinderen. Ik heb het al besproken met een collega maar we weten niet zo goed of dit nu kan of niet."

Het Kinderrechten-commissariaat in actie

Een medewerkster van een voorziening klopte bij ons aan voor advies over een 17-jarig meisje met een lichte mentale handicap dat bij hen verblijft. Haar ouders installeerden een app op haar telefoon waarmee ze haar locatie kunnen traceren, haar berichten kunnen bekijken en haar telefoongesprekken kunnen opnemen of herbeluisteren.

Het meisje, zo blijkt, had daar geen toestemming voor gegeven. De app is beveiligd met een code die de ouders hebben ingesteld, zodat het meisje de instellingen niet kan wijzigen. De voorziening vond dit een verregaande inbreuk op de privacy van het meisje en kaartte dit al aan, maar de ouders zien er geen graten in.

Wij bevestigden dat dit inderdaad een verregaande inbreuk op de privacy van dit meisje is, zeker omdat ze al zeventien is. Wettelijk heeft ze weinig instrumenten in handen: kinderen hebben recht op privacy, maar de ouders hebben een zorg- en opvoedingsplicht en die twee principes liggen hier in de weegschaal.

Wij adviseerden haar om de situatie ruimer te bekijken: welke bezorgdheden hebben de ouders? Waarom zien ze zich genooddaakt om deze app te installeren? Zo kon nagegaan worden of er geen andere afspraken mogelijk waren die tegemoetkwamen aan de bezorgdheid van de ouders en die ook het meisje haar recht op privacy gunden. Dit kon ook de relatie tussen ouders en kind herstellen, want wij waren bezorgd dat de app tot meer spanningen kon leiden.

Met deze input kon de voorziening aan de slag. De medewerkster van de voorziening ging deze informatie verder bespreken met de trajectbegeleider, en overwoog om een externe bemiddelaar in te schakelen voor de ouders en het meisje.

Via de Klachtenlijn krijgen we ook meldingen als deze (vervolg van p 51, red) waarbij ouders camera's hangen in de woning om toezicht te houden op de kinderen. Wij vragen ook in deze situaties waakzaamheid en vragen ouders om niet zomaar kinderen en jongeren te monitoren. Ouders moeten beseffen dat camera's in huis een schending van de privacy van het kind zijn.

In deze situatie zijn beide kinderen ook oud genoeg om inspraak te hebben en aan te geven of ze dit wel willen. We hebben ook vragen bij de aanpak van deze ouders, die hun kinderen confronteren met het beeldmateriaal. Dit kan volgens ons een negatieve impact hebben op hun welzijn en ontwikkeling en hun vertrouwen in anderen. Het kan hen eerder ontmoedigen om zaken te bespreken met hun ouders. Fouten mogen maken hoort ook bij opgroeien.

Kinderen kunnen hun recht op privacy thuis echter moeilijk afdwingen ten opzichte van hun ouders, die de opvoedingsverantwoordelijken zijn. Bij dit gezin was een jeugdrechter betrokken; die kan de ouders wijzen op de rechten van de kinderen en dit verder opvolgen.

Intrafamiliaal geweld: impact op kinderen nog altijd onderschat

Echtscheiding vertroebelt soms de blik waarmee hulpverleners of rechters kijken naar intrafamiliaal geweld. Wij krijgen meldingen over situaties waarin vóór de relatiebreuk al sprake was van ernstig intrafamiliaal geweld. De melders kaarten aan dat de rechtbank of de hulpverlening dit geweld volgens hen niet ernstig genoeg neemt.

We horen in de verhalen van melders dat het geweld na de relatiebreuk door de andere partner op een subtiele manier, in andere vormen, wordt voortgezet. Melders vragen om intrafamiliaal geweld niet te snel af te doen als een strategie in een vechtscheiding om de ex-partner in diskrediet te brengen.

Kinderen lopen hierdoor soms helemaal vast. Heel wat van hun rechten en hun mentaal welzijn komen enorm onder druk te staan. Het therapeutische groepsprogramma Kinderen uit de knel, een samenwerking tussen centra voor geestelijke gezondheidszorg, CAW's, het Agentschap Opgroeien en Kind en Gezin helpt gezinnen die vastzitten in conflicten rond een scheiding.

‘Crashplekken’ voor kinderen en jongeren

Veel kinderen en jongeren die mishandeld worden, zijn bang dat de buitenwereld hen niet zal geloven. Als ze dan eindelijk toch het geweld in het gezin durven naar buiten te brengen, moeten ze nadien vaak gewoon terug naar huis en daar wachten op ondersteuning.

Er zijn wachtlijsten in de jeugdhulp. Crisisopvangplaatsen voor minderjarigen zijn overbevolgd. Dat ze meteen terug naar hun ouders moeten, ontmoedigt kinderen om klacht in te dienen. Crisishulp aan huis kan jongeren helpen, maar het is geen antwoord op de vraag van deze jongeren om (enkele dagen) elders terecht te kunnen.

Wij pleitten daarom al in ons jaarverslag van 2015-2016 (‘Te veel geschillen over verschillen’) voor vluchthuizen of ‘crashplekken’ voor jongeren, waar ze op adem kunnen komen en veilig verblijven nadat ze een klacht hebben ingediend. Ouders zouden dan eerst uitgenodigd worden voor een verhoor. Daarna kan gewerkt worden aan een veilige context vooraleer het kind eventueel terugkeert in het gezin.

Begeleiding voor kinderen na geweld

“Ik ben 15 jaar en mail jullie samen met mijn broer om advies en hulp te vragen. Binnen een maand zal de familierechtbank een beslissing ten gronde nemen over de verblijfsregeling bij onze papa. We gaan om de veertien dagen een weekend naar hem maar hij wil week-week. We zitten op vraag van de rechtbank bij een soort van gezinsbegeleiding om de relatie met hem te verbeteren. Papa wordt heel snel boos, we moeten op eieren lopen om hem niet uit zijn tent te lokken want de schuld ligt altijd bij ons. We zijn daar gestresseerd van. Als we papa horen bij de psycholoog, dan stellen we vast dat hij over een aantal zaken liegt. Toen mama en papa nog samenwoonden, hebben we vaak de ruzies gezien en gehoord tussen hen. Papa gebruikte ook geweld tegen mama. Dat willen wij benoemen bij de psycholoog want dat zit bij ons nog diep. Papa antwoordt dan: dat was drie jaren geleden, zand erover. Maar zo werkt het niet. Gezinsbegeleiding en de rechtbank lijken niet te begrijpen dat het niet om een strijd gaat tussen onze ouders, maar dat zaken nog steeds diep zitten bij ons. Wij willen de rechter opnieuw spreken na dit traject van de gezinsbegeleiding maar de rechter zegt dat hij ons twee jaar geleden al gesproken heeft.”

Over de impact op de kinderen, die heel vaak getuige en soms ook slachtoffer waren van geweld, wordt volgens melders te snel heen gestapt. Uit hun verhalen blijkt dat

de kinderen vaak geen ondersteuning aangeboden krijgen om hen te helpen met de psychologische schade van wat ze meegemaakt hebben thuis.

We maken ons zorgen over de impact op het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren die intrafamiliaal geweld gezien en meegemaakt hebben. In Vlaanderen zijn er, onder de noemer ‘Veilig Thuis’, initiatieven in verschillende regio’s waar slachtoffers van intrafamiliaal geweld kunnen aankloppen, zoals het Family Justice Center in Antwerpen en in de Kempen, en de Ketenaanpak Intrafamiliaal Geweld in elke provincie.

We merken echter dat ouders én jongeren vaak niet weten dat deze initiatieven bestaan en wat deze diensten voor hen kunnen betekenen. Het aanbod van deze hulpverleners kan ook na de relatiebreuk nog zinvol zijn voor het hele gezin.

Handvaten voor de omgeving en professionals

“Ik begeleid in het CLB een meisje van bijna 15 jaar. Ze vertelde me dat ze thuis door beide ouders fysiek en psychisch mishandeld wordt. Dit zou al twee jaar gaande zijn. Eerst was het af en toe, nu meer en meer. Ze haalde minder goede schoolresultaten en veranderde van richting. Daar waren haar ouders boos over want zij zijn hogeropgeleid. Als sanctie namen ze haar gsm af. Zo heeft ze dus ook minder sociale contacten. In de familie heeft het meisje hierover willen spreken met haar oma, maar die antwoordde dat ze best naar haar ouders luistert. Het meisje wil thuis weg, ze wil dat het geweld stopt. Maar ze loopt vast want bij elke stap die ze zet, zullen haar ouders ingelicht worden. En die gaan sowieso alles ontkennen. Het is ook een gezin dat naar de buitenwereld perfect overkomt. Het meisje vreest dat niemand haar zal geloven. Als ze het toch aankaart, wil ze beschermd worden. Het is een heel timide jongere met een klein netwerk. Het kostte haar al heel veel moeite om het uiteindelijk bij onze begeleiding aan te brengen. Hoe pak ik dit nu het beste aan?”

Naast ouders of jongeren nemen ook familieleden of burens contact met ons op als ze sterke vermoedens hebben dat in een gezin geweld wordt gebruikt. Ze vragen informatie over wat ze kunnen doen om de kinderen te beschermen. Deze vragen verwijzen we steeds door naar het nummer 1712.

We merken in de infovragen en meldingen dat ook professionals nog worstelen met wat ze kunnen doen bij een (ernstig) vermoeden van intrafamiliaal geweld. Lezen ze de signalen niet verkeerd? Wat als de jongere niet wil dat er iets met zijn informatie over de situatie in het gezin gedaan wordt? Jongeren willen immers gewoon dat het geweld stopt, ze willen meestal hun ouder niet in de cel of ze willen niet zelf uit huis geplaatst worden. We verwijzen hen ook door naar 1712.

We bekijken met hulpverleners welke stappen ze kunnen zetten in dergelijke situaties. We proberen het kind of de jongere daarbij centraal te stellen: hoe kan je naast de jongere staan en een traject proberen aan te gaan, hoe houd je de vinger aan de pols als de jongere (voorlopig) niet wil dat er iets gebeurt, hoe maak je veiligheidsafspraken, hoe overweeg je met je team of het beroepsgeheim mag of moet worden doorbroken.

Geweldloos opvoeden: eindelijk in de wet?

De meeste Europese landen verbieden expliciet fysieke en/of vernederende straffen in de opvoeding van kinderen. Samen met Tsjechië en Italië zijn wij het enige EU-land dat zo'n wettelijk verbod niet heeft. België werd daarvoor herhaaldelijk op de vingers getikt door het VN-Kinderrechtencomité en het Europees Comité voor Sociale Rechten, omdat ons land niet tegemoetkomt aan zijn verplichtingen in het kader van het Kinderrechtenverdrag en het Europees Sociaal Handvest.

Twee wetsvoorstellen over verbod

Op dit moment worden in de Kamer twee wetsvoorstellen behandeld die geweld in de opvoeding willen verbieden door een artikel toe te voegen aan het Burgerlijk Wetboek: het wetsvoorstel van 27 april 2021 tot wijziging van het oud Burgerlijk Wetboek, teneinde het recht van het kind op een geweldloze opvoeding te verankeren en iedere vorm van geweld tegen kinderen te verbieden, een herneming van het gelijknamige voorstel van 24 september 2019, en het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een verbod op systematisch geweld tussen ouders en kinderen van 9 maart 2021.

In zijn adviezen over de wetsvoorstellen stelt de Raad van State dat de wetgever de internationale verplichtingen moet nakomen en "uitdrukkelijk [dient] te bepalen dat elk kind recht heeft op een geweldloze opvoeding en dat dit recht gegarandeerd moet worden door de ouders en door alle andere personen die de zorg voor het kind hebben".

Negatieve gevolgen van geweld groot

Wij pleiten al langer voor het recht van kinderen op een geweldloze opvoeding en voor een expliciet verbod op het gebruik van fysieke en/of vernederende straffen als opvoedingsmethode (*Dossier geweld, gemeld, geteld, september 2011*). Bij het Kinderrechtencommissariaat lopen hierover geregeld meldingen binnen van of over kinderen.

Dit is niet verwonderlijk als we zien dat in een enquête van Defence for Children International (2020) bijna de helft van de Belgen het nog gepast vindt om een kind te slaan als dit past in de opvoeding. Nog schokkender is het aandeel van mensen dat vindt dat veel zwaardere straffen toegelaten (moeten) zijn: twee op de tien ouders vond het geoorloofd om een kind te beledigen of op te sluiten in de kelder, een op de tien vond dat ze het kind als straf in een pijnlijke houding konden laten zitten, aan de haren trekken, een voorwerp naar het hoofd gooien of een vuistslag of trap geven.

Critici argumenteren dat een expliciet wettelijk verbod betuttelend zou zijn, dat het nodeloos zou binnendringen in de privésfeer. Ze kunnen evenwel geen (juridische) tegenargumenten op tafel leggen. Geweld in de opvoeding kan ontsproten in kindermishandeling. De term "pedagogisch geweld" is ook misleidend. Er is niets pedagogisch aan geweld om gedrag af te dwingen of te bestraffen. Geweld kan nooit een oplossing zijn en het gebruik ervan geeft kinderen bovendien een verkeerd voorbeeld.

Het *End Violence against Children* Partnerschap stelde in 2021, op basis van meer dan 300 studies, dat het risico op negatieve gevolgen van zogenaamd 'pedagogisch geweld' zeer groot is, terwijl de voordelen onbestaande zijn. Mogelijke schadelijke effecten zijn gedragsproblemen, depressie, agressie en schooluitval. Uit hersenonderzoek blijkt dat ook dit geweld neurologische sporen nalaat in de hersenen van kinderen.

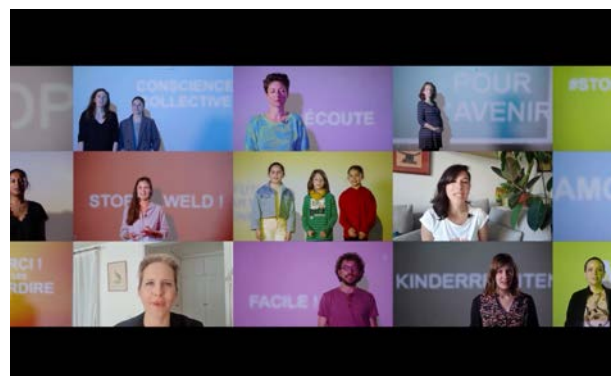
Principeel verbod als sterk signaal

In ons standpunt van 26 januari 2022, dezelfde dag uiteengezet tijdens een hoorzitting in de Kamercommissie Justitie en bezorgd aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers, benadrukten we nogmaals dat voor ons het gebruik van systematisch en intentioneel geweld tegen kinderen een misbruik van ouderlijk gezag is. Het schendt het recht van kinderen op menselijke waardigheid, fysieke integriteit, gezondheid, ontwikkeling en bescherming tegen geweld of onmenselijke behandeling.

➔ Standpunt 'Veranker recht op geweldloze opvoeding in de wet', 26 januari 2022

Een verbod, ingeschreven in het Burgerlijk Wetboek, leidt niet tot strafrechtelijke sancties. Wat het wel doet, is ouders en andere betrokkenen bij de opvoeding een sterk maatschappelijk signaal geven: geweld is nooit de juiste aanpak. Een wettelijk verbod heeft een ontradend effect. Deze bewustmaking moet gepaard gaan met ondersteuning en begeleiding die ouders en andere betrokkenen bij de opvoeding helpen positief en geweldloos op te voeden.

Het voorbeeld van Zweden, dat al in 1979 – als eerste land – een verbod op geweld in de opvoeding invoerde, toont aan dat een wet attitudes en gedrag kan veranderen. Wij hopen dat de federale parlementsleden dit langverwachte verbod voor het einde van deze zittingsperiode zullen goedkeuren.

Naar aanleiding van de Internationale Dag tegen Lijfstraffen op 30 april 2022 verspreidden de Belgische kinder- en mensenrechtenorganisaties een video via de sociale media onder de hashtag 'EndCorporalPunishment'. In de video pleitte onder anderen de kinderrechtencommissaris voor een verbod op elke vorm van geweld in de opvoeding. Op 2 mei 2022 verscheen hierover ook een opiniebijdrage van de kinderrechtencommissaris in *De Standaard*. "België is een van de enige landen in Europa zonder een wettelijk verbod op lijfstraffen. Wanneer tonen we eindelijk de moed en het respect voor kinderen, en maken we hier echt werk van?"

5. Recht op/in het onderwijs

5.1. Onderwijs na corona

Een vierde coronagolf in het najaar van 2021 en een vijfde in januari-februari 2022 maakten het leerlingen en scholen in de eerste helft van het schooljaar flink lastig. In de tweede helft van het schooljaar konden de meeste coronamaatregelen (voorlopig) losgelaten worden. Covid dwingt scholen, net als de rest van de samenleving, om telkens nieuwe maatregelen te vertalen naar de eigen werking, en om zich voortdurend aan te passen aan de veranderende situatie. Wij maakten deel uit van het overleg over corona en onderwijs en volgden de situatie voor leerlingen op de voet.

Mondmaskerplicht: een noodzakelijk kwaad

Lagere scholen in Vlaanderen begonnen het schooljaar 2021-2022 zonder mondmaskerplicht voor de leerlingen. Ook in middelbare scholen mochten leerlingen het mondmasker afdalen in de klas zodra ze zaten; op de speelplaats moest het alleen op als ze nauw fysiek contact niet konden vermijden. De kinderrechtencommissaris drukte in een videoboodschap haar opluchting uit omdat leerlingen relatief "normaal" aan het schooljaar konden beginnen. De Brusselse scholen startten door de lagere vaccinatiegraad in het Brusselse Gewest wel met strengere coronaregels. Daar moesten leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar en scholieren een mondmasker dragen in de klas en op de speelplaats.

➤ ['Alle hoop op een zo normaal mogelijk schooljaar'](#), 1 september 2021

Zoals zo vaak sinds maart 2020 dwong het virus de samenleving en dus de scholen al snel een andere richting op, met een vierde golf in het najaar van 2021 en een vijfde golf na de kerstvakantie. De versoepelingen in scholen waar we in september 2021 nog op hadden gehoopt, werden verstrengingen. Op 26 november vroeg de kinderrechtencommissaris om kinderen tijdens de winter zoveel mogelijk beperkende maatregelen te besparen. Op 3 december werd het mondmasker ingevoerd voor alle leerlingen, ook in het basisonderwijs en dit vanaf de leeftijd van 6 jaar.

➤ [Standpunt 'Laat de kinderrechten niet opnieuw ondersneeuwen'](#), 26 november 2021

➤ [Persbericht 'Vierde golf: coronamaatregelen en kinderrechten'](#), 7 december 2021

We kregen tijdens de vierde golf zeer veel klachten over de verscherpte coronaregels. Bij sommige ouders liepen de emoties hoog op. Wij pleitten voor rust in het debat en vroegen om de beleving van kinderen centraal te houden. Bezorgde ouders riepen op om kinderen zonder mondmasker naar school te sturen, een oproep die wij niet steunden. We wilden niet dat kinderen gewrongen zouden zitten in een loyaliteitsconflict tussen school en ouders. We stonden ook niet achter de protestoproep om kinderen tijdelijk thuis te houden. Dat zou hun recht op onderwijs kunnen beperken en nadelig kunnen zijn voor hun welbevinden.

De mondmaskerplicht was ook voor ons een bittere pil. Vanuit het voorzorgsprincipe hebben wij tijdens de hele coronacrisis gevraagd terughoudend om te springen met een algemene mondmaskerplicht voor de lagere school. We weten niet wat de mogelijke impact is op de non-verbale communicatie van kinderen, op hun welbevinden en hun leerproces.

Maar van bij het begin van deze crisis was voor ons het maximaal openhouden van de scholen de prioriteit. De mondmaskers voor jonge kinderen waren een noodzakelijk kwaad om met de snel om zich heen grijpende omikronvariant van het virus de basisrechten op onderwijs en gezondheidszorg te garanderen. We vroegen scholen wel om mild te zijn in de toepassing van deze verplichting, om voldoende maskerpauzes in te lassen, maskers af te laten tijdens sport en speeltijd en te zorgen voor goede ventilatie. Dit was zeker niet overal het geval. Aan overheden vroegen we wetenschappelijk

onderzoek naar de psychologische en pedagogische effecten van mondklappers op kinderen.

Begin februari, toen de piek van de vijfde golf begon te luwen, stelden we de vraag of de mondklapperplicht voor kinderen tussen 6 en 12 jaar nog proportioneel en redelijk was. We vroegen om de maatregel snel te evalueren en de mondklapperplicht als eerste af te schaffen voor kinderen. Die afschaffing kwam er voor de lagere scholen op 19 februari 2022, en voor de middelbare scholen na de krokusvakantie.

 Standpunt [‘Versoepel de mondklapperplicht voor jonge kinderen’](#), 10 februari 2022

Vaccinatiestatus: impact binnen de schoolmuren

Leerlingen jonger dan 16 jaar kunnen niet zelf beslissen of ze geïncubeerd worden. Het zijn hun ouders die toestemmen of weigeren. Niet-geïncubeerde leerlingen anders behandelen dan geïncubeerde betekent dus soms dat leerlingen gestraft worden voor de keuze van hun ouders. Zowel de Hoge Gezondheidsraad als de minister van Onderwijs waren duidelijk: de vaccinatiestatus van kinderen mocht hun rechten en vrijheden niet beperken.

Tijdens de vierde en de vijfde golf bleek de realiteit in middelbare scholen en internaten soms anders te zijn. De coronamaatregelen voor basisscholen maakten geen onderscheid tussen geïncubeerde en niet-geïncubeerde leerlingen. De middelbare scholen volgden de coronaregels voor de hele samenleving. Op een aantal vlakken werden geïncubeerde en niet-geïncubeerde scholieren dus verschillend behandeld. Dat gaf sommige ouders en leerlingen het gevoel dat de vrije keuze onder druk stond.

We kregen signalen op vier vlakken: leerlingen die gevraagd werd naar hun vaccinatiestatus; het verschil in quarantaineregels voor geïncubeerde en niet-geïncubeerde leerlingen die thuis of op school een hoogrisicocontact hadden gehad; niet kunnen deelnemen aan een (buitenlandse) schooluitstap wegens geen geldig coronacertificaat; en stageplaatsen die niet-geïncubeerde leerlingen niet wilden toelaten tot de werkvloer.

Quarantaineregels

Veel meldingen gingen over de quarantaineregels voor scholieren na een hoogrisicocontact op school of thuis. Geïncubeerde scholieren en scholieren die recent zelf genezen waren van corona mochten na een negatieve test meteen terug naar school. Vanaf februari was voor

volledig geïncubeerde leerlingen zelfs geen test meer nodig. Niet-geïncubeerde leerlingen moesten tot de afschaffing van code oranje op 7 maart 2022 tien dagen in quarantaine blijven. Met een dagelijkse negatieve zelftest vanaf dag zeven tot en met dag tien mochten ze al na zes dagen thuisblijven terug naar school. Ouders hekelden dat het recht op onderwijs van hun kind in het gedrang kwam.

Vaccinatiestatus

We kregen klachten van ouders over onderwijspersoneel in het middelbaar onderwijs dat expliciet geïnformeerd had of de leerling een coronaprik had gehad of dat de leerling onder druk zette om zich te laten inenten. Ouders uitten hun ongenoegen over de impact op het welbevinden van hun kind en de vrees dat de vaccinatiestatus aanleiding kon geven tot pesten. We adviseerden telkens om dit te bespreken met de school en het CLB. Als we merkten dat de school (te) ver ging, contacteerden we de directie. In een aantal gevallen erkende de school haar fout.

Scholen en internaten mogen niet naar de vaccinatiestatus van een leerling vragen, dat valt onder het medisch geheim. Dit plaatste scholen evenwel in een dubbelzinnige positie: hoe geef je leerlingen de boodschap dat ze niet verplicht zijn om over hun vaccinatiestatus te spreken zonder de indruk te wekken dat ze misschien toch beter open kaart spelen omdat er gevolgen aan vasthangen?

Een vader en zijn zeventienjarige dochter contacteerden ons eind november 2021. Het meisje, dat deeltijds onderwijs volgt, vertelde ons dat ze bijna elke lesdag door leerkrachten aangesproken werd op haar vaccinatiestatus. Leerkrachten zeiden dat ze niet naar haar ouders hoefde te luisteren, dat ze haar naar een vaccinatiecentrum konden brengen zonder hun medeweten. De jongere leed onder deze druk en vond het niet kunnen dat de school haar tegen haar ouders opzette. We boden aan om contact te nemen met het CLB en de school, maar de jongere stapte liever zelf naar het CLB. In het voorjaar 2022 namen we opnieuw contact op met haar. De school had haar sinds januari niet meer aangesproken over haar vaccinatiestatus. Ze had het CLB niet gecontacteerd.

Schooluitstappen

Scholen botsten op dezelfde dubbelzinnigheid voor binnenlandse en buitenlandse schooluitstappen. Voor deze activiteiten golden de regels die de rest van de samenleving hanteerde, waaronder een geldig Covid Safe Ticket als voorwaarde om binnen te mogen op sommige plaatsen.

Hoe konden scholen uitstappen organiseren als ze niet vooraf mochten vragen naar de vaccinatiestatus van leerlingen en dus het risico liepen pas bij de ingang of bij de grens vast te stellen dat een leerling niet binnen mocht?

In november 2021 kregen we signalen en vragen over de organisatie van deze uitstappen. We hadden begrip voor de logistieke obstakels voor scholen en de zware druk op de begeleidende leraars. We drongen er bij scholen wel op aan om helder te communiceren en niet-gevaccineerde leerlingen niet de facto uit te sluiten. We vroegen om samen te bekijken wat in elke individuele situatie haalbaar was, zeker voor uitstappen die pasten in het leerplan. We stelden ook dat ouders niet konden eisen dat alleen de school verantwoordelijk was voor een oplossing wanneer een leerling niet-gevaccineerd was.

Stageplaatsen

We kregen klachten van leerlingen die niet konden beginnen aan hun stage, of die hun stage niet mochten voortzetten omdat ze niet gevaccineerd waren. Deze weigering bracht hun leerrecht in gevaar, want het was niet evident om een nieuwe plek te vinden. Scholen vreesden ook juridische procedures van leerlingen en ouders aan het eind van het schooljaar.

Polarisatie

Tot slot kregen we ook signalen van scholen en internaten die zich zorgen maakten over polarisatie en pestgedrag tussen leerlingen over hun vaccinatiestatus. Wij drongen erop aan om het debat over vaccinatie op een serene en redelijke manier te voeren, op school en in de samenleving.

Afstandsonderwijs: nog grote verschillen in aanpak

De vierde en vooral de vijfde coronagolf waren een uitputtingsslag voor scholen. Heel wat leerlingen moesten thuisblijven. Leraars vielen bij bosjes uit. Hele klasgroepen gingen in quarantaine. Sommige scholen moesten sluiten als de uitbraak te groot was of te veel leraars afwezig waren. Voor veel leerlingen was de eerste helft van het voorbije schooljaar een aaneenschakeling van quarantaines en isolaties.

In ons standpunt van 15 september 2021 stelden we toen al vast dat leerlingen in quarantaine de prijs moesten betalen voor het heropenen van de samenleving. Door de quarantaineregels tot eind januari werd leerlingen telkens een tot twee weken onderwijs ontzegd of werden ze gedwongen tot afstandsonderwijs. Ook als ze zelf niet positief testten maar binnen twee weken wel twee – en vanaf januari vier – of meer klasgenoten besmet

Het Kinderrechten-commissariaat in actie

 Remi, 17 jaar, moest stage doen voor zijn opleiding Houtbewerking. Het bedrijf wilde alleen gevaccineerde stagiairs, maar Remi wil geen coronaprik. Toen zijn zus ons contacteerde, zat hij al drie weken thuis, omdat het bedrijf hem niet wilde toelaten.

 Wij raadden de zus aan om zo snel mogelijk te overleggen met de school. We gaven informatie en advies. Het bedrijf mag niet vragen naar zijn vaccinatiestatus en voor die sector is het CST ook niet verplicht. Maar de bezorgdheid van de bedrijfsleider was begrijpelijk.

 Kon de school bekijken of de competenties die Remi moest verwerven tijdens de stage niet op een andere manier verworven konden worden? Kon een andere stageplaats gevonden worden? Kon hij zelf een aantal voorstellen doen aan het bedrijf om te tonen dat hij de bezorgdheid daar begreep, zoals een FFP2-masker, apart lunchen, een wekelijkse zelftest, extra hygiënische maatregelen?

 We raadden ook aan dat de school het gesprek met de stageplaats zou ondersteunen. Een week na het eerste contact meldde de zus ons dat haar broer aan zijn stage begonnen was in dat bedrijf, met extra beschermingsmaatregelen.

raakten. We vroegen om altijd het belang van kinderen mee in de weegschaal te leggen.

 Standpunt [‘De samenleving gaat open, maar de klassen lopen leeg’](#), 15 september 2021

Scholen bleven proberen om in dergelijke omstandigheden zo kwaliteitsvol mogelijk onderwijs aan te bieden. Toch zijn er na twee jaar nog steeds grote verschillen in hoe ze afstandsonderwijs aanpakten. Ook als scholen het goed aan boord legden, worstelden veel jongeren met afstandsonderwijs. Ze klaagden over te hoge druk en te veel extra taken, en te weinig mogelijkheden om vragen te stellen. Ze misten het contact met medeleerlingen en leraars. In ons jaarverslag 2020-2021 gingen we al uitvoerig in op de impact op hun welzijn.

 Jaarverslag 2020-2021 [‘Het wachten moe’](#), p. 81-90

Ook in het schooljaar 2021-2022 werden niet alle leerlingen die thuiszaten via afstandsonderwijs bereikt. Nog altijd heeft niet elke leerling thuis toegang tot een (betrouwbare) internetverbinding of een laptop. Kansarme leerlingen dreigden hierdoor nog meer achterop te geraken. De zorgleerkrachten en leerlingenbegeleiders die deze groep bijstaan, stonden zelf onder druk. In ons klachtenonderzoek en onze bemiddelingen kregen we signalen dat zij vaak moesten invallen voor zieke collega's en niet aan hun begeleidingsopdracht toekwamen.

We waren tevreden dat voor het buitengewoon secundair onderwijs gekozen werd voor voltijds contactonderwijs. Maar de leerlingen met specifieke leernoden in het gewoon onderwijs hadden het lastig. Het zelfstandig leren en plannen bij het afstandsonderwijs waren voor hen niet evident. Redelijke aanpassingen op school werden hertekend of tijdelijk geschrapt. Dit alles zaaide extra onrust voor deze leerlingen en vergrootte hun leerachterstand. CLB's, die leerlingen met problemen en vragen over hun ontwikkeling, welzijn en schoolloopbaan opvolgen en ondersteunen, konden zich, onder meer door hun rol in de contactopsporing bij besmettingen op school tot eind januari, te weinig richten op hun kerntaken.

Hybride onderwijs: een vaste waarde?

Veel middelbare scholen hebben de smaak te pakken en willen voort experimenteren met hybride onderwijs. We herhalen daarom onze oproep om werk te maken van een kwaliteitskader voor afstandsonderwijs en hybride onderwijs. We vragen ook om schoolteams te professionaliseren, met voldoende aandacht voor het mentaal welzijn van leerlingen en voor de onderwijs- en digitale kloof.

Op 8 juli 2022 keurde de Vlaamse regering een voorontwerp van decreet goed dat scholen voor gewoon of buitengewoon secundair onderwijs de mogelijkheid biedt om tot maximum 50 procent van het curriculum via interactief afstandsonderwijs te organiseren, voor volledige leerlingengroepen of voor individuele leerlingen. Het voorontwerp van decreet legt daarbij een aantal belangrijke voorwaarden vast. Voor de inhoudelijke kwaliteitsaspecten verwijst de memorie van toelichting naar het bestaande referentiekader onderwijskwaliteit. Van een apart aanvullend inhoudelijk kwaliteitskader is dus (voorlopig) geen sprake. Er wordt wel een evaluatie voorzien in de loop van het schooljaar 2026-2027.

5.2. Nieuw inschrijvings-decreet: een gemengd beeld

In de Vlaamse basis- en secundaire scholen verlopen de inschrijvingen vanaf het schooljaar 2022-2023 volgens de nieuwe inschrijvingsdecreten voor Vlaanderen, Brussel en de Rand- en taalgrensgemeenten. Met die decreten wil de Vlaamse regering vermijden dat ouders nog kamperen voor de schoolpoort. Ze wil ook "maximaal de vrijheid van ouders om een school naar wens te kiezen" garanderen.

De decreten leggen nieuwe regels vast voor de aanmeldings- en inschrijvingsprocedures voor scholen met een plaatstekort. Dit is vooral in de steden het geval. Scholen die leerlingen willen weigeren omdat ze capaciteitsproblemen hebben, moeten voortaan met een digitaal aanmeldingssysteem werken. Kamperen voor de schoolpoort behoort zo tot het verleden.

Op deze manier werd ook de grijze zone weggewerkt, waarbij ouders geweigerd werden wegens plaatstekort wanneer ze tijdens het schooljaar polsten naar een vrije plek, zonder dat ze het verplichte document van niet-gerealiseerde inschrijving kregen. Wij vragen dit al langer. We zijn dus blij met deze keuze, die op dit punt het inschrijvingsrecht en de vrije schoolkeuze versterkt.

- Advies '[Inschrijvingsrecht effectief versterken](#)', 23 september 2021
- Advies '[Ontwerp Inschrijvingsdecreet 2021](#)', 7 januari 2022

Sommigen meer gelijk dan anderen?

Wij zien in het decreet echter ook punten die helemaal niet helpen het vooropgestelde doel te bereiken. Het decreet verbiedt namelijk de zogeheten dubbele contingentering. Deze tweezijdige voorrangregeling, in voege sinds het schooljaar 2013-2014, helpt kansarme en kansrijke leerlingen meer evenredig te spreiden over scholen in eenzelfde buurt of regio.

De regeling werkt in twee richtingen: voor elk kind dat voorrang moet geven en zo een school toegewezen krijgt die lager op zijn voorkeurslijstje staat, is er een kind dat voorrang krijgt en daardoor in een school van hogere voorkeur terecht kan. In sommige scholen krijgen zo kansarme kinderen voorrang, in andere kansrijke. Uit onderzoek van onder meer het Steunpunt Onderwijs-onderzoek (SONO), op basis van reële aanmeldingsdata, blijkt dat bij dubbele contingentering niet meer kinderen geweigerd worden en dat niet meer kinderen in een school van lagere voorkeur terechtkomen; het gaat gewoon om deels andere kinderen.

Met andere woorden, dit is alleen problematisch als je ervan uitgaat dat sommige kinderen meer recht hebben op een school van hogere voorkeur dan andere.

Zoals we eerder al aanstipten, staat de vrije schoolkeuze in de eerste plaats onder druk door capaciteitsproblemen. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt de overheid al langer om dat plaatstekort in het gewoon – en in het buitengewoon – onderwijs structureel weg te werken.

Verbod op dubbele contingentering opheffen

Het beleid heeft de wetenschappelijke analyses van SONO echter naast zich neergelegd. Het vervangt de dubbele contingentering door een facultatieve eenzijdige voorrangsregeling, die maximum 20 procent van de plaatsen voorbehoudt aan “een of meer ondervertegenwoordigde groepen”.

Die regeling is duidelijk minder effectief om een meer evenredige verdeling van kansarme en kansrijke

leerlingen over scholen te bekomen. Wij dringen er daarom op aan de lokale partners de keuze te laten om de dubbele contingentering wel of niet toe te passen en hen lokaal de criteria daarvoor te laten bepalen.

Deze vraag sluit naadloos aan bij het voornemen van de Vlaamse regering om het lokale niveau meer autonomie te geven en om van de buurtschool, voor het basisonderwijs, het kloppend hart van de lokale gemeenschap te maken. Volgens de nieuwe decreten bepaalt het Lokaal Overlegplatform (LOP) of gebruik gemaakt wordt van de nieuwe voorrangsregeling en zo ja, op grond van welke objectieve leerlingenkenmerken bepaald wordt wie ondervertegenwoordigd is. De gemeenteraad moet die afspraken goedkeuren.

Stem van welzijns- en sociale organisaties waarderen

We stellen ook vast dat de Vlaamse regering de rol van lokale welzijns-, sociale en armoedeorganisaties, die vertrouwd zijn met lokaal ondervertegenwoordigde groepen, inperkt in de LOP's. Deze organisaties

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

Een jongen van veertien wordt definitief uitgesloten van de school. Zijn vader zoekt een andere school. Het CLB verwees hem door naar de website Onderwijskiezer. De zes scholen die de vader contacteerde, hielden echter de boot af of zeiden dat er geen plaats was. Volgens het CLB moest de jongen van studierichting veranderen als hij in de buurt geen school vond met zijn richting. De vader wilde van ons weten of dit wel klopt.

Wanneer een middelbare school een leerling definitief uitsluit, moet de school samen met het CLB de leerling helpen te zoeken naar een andere school. Ze moet rekening houden met de studiekeuze, de afstand tussen verblijfplaats en school en het onderwijsnet. Als de school geen andere school vindt, blijft de leerling wel uitgesloten.

Wij adviseerden de vader om bij de zes scholen een weigeringsdocument op te vragen en zijn zoon op de wachtlijst te laten zetten. Hij kon ook scholen verder van huis contacteren. Meteen veranderen van studierichting, weg van een richting met doorstroomfinaliteit, zoals het CLB voorstelde, leek ons voorbarig. Dit kon niet de bedoeling zijn.

We brachten de vader ook in contact met het LOP, dat zicht heeft op de vrije plaatsen in die stad en dat de vader en de jongen snel en correct kon informeren. Als een school zou weigeren hem in te schrijven, ook als er plaats was, kon het LOP bemiddelen en mee zoeken naar een oplossing. We informeerden de vader ook over de klachtenprocedure bij de Commissie Leerlingenrechten.

De jongen vroeg wel de mogelijkheid om zijn kerstexamens te maken op zijn oude school. De school gaf hiervoor toestemming. Na de kerstvakantie vond de vader met de hulp van het LOP een nieuwe school.

Vooral na een definitieve uitsluiting in het secundair onderwijs blijft het erg moeilijk voor jongeren om zich in te schrijven in een nieuwe school. Ouders krijgen een lijst met scholen van het CLB of gaan zelf op zoek. Ze bellen naar scholen en krijgen er te horen dat er geen plaats is, of dat ze zullen worden teruggebeld – wat vervolgens niet altijd gebeurt. Ze kloppen bij ons aan om te weten hoe ze een school kunnen vinden. We stellen daarbij vast dat ze geen weigeringsdocumenten kregen noch een plaats op de wachtlijst. Melders weten doorgaans niet dat ze daar recht op hebben.

mogen nog mee rond de tafel, maar ze krijgen geen stemrecht bij de afspraken over voorrang voor ondervertegenwoordigde groepen. De regering maakt nergens duidelijk waarom ze die keuze maakt.

Deze niet-onderwijspartners zijn nochtans goed geplaatst om kwetsbare ouders en leerlingen aan te spreken en te helpen toeleiden naar scholen. Om uit het scholenaanbod te kunnen kiezen, moeten ouders en leerlingen goed geïnformeerd zijn. Deze niet-onderwijspartners helpen hen daarbij.

Het Kinderrechtencommissariaat wil gelijke onderwijskansen voor alle kinderen garanderen. Wij vragen om deze niet-onderwijspartners te erkennen als volwaardige LOP-partners die mee kunnen stemmen over de aanmeldingsprocedures en de voorrang voor ondervertegenwoordigde groepen.

5.3. Kind zoekt school: nijpend plaatstekort in 1B

“Lies wordt 12 in september. Ze zit nu in het zesde leerjaar en ze zal geen getuigschrift basisonderwijs krijgen. Moeder herinnert zich dat ze een document heeft getekend zonder te weten wat het inhield. Vermoedelijk ging het om een akkoord voor een individueel traject, waarmee Lies afwijkt van het gewone curriculum. Ze moet dan volgend jaar naar de B-stroom in het secundair onderwijs. Lies staat op de wachtlijst van twee middelbare scholen, maar op een plaats waar wellicht geen inschrijving uit volgt. Voor de ouders was het duidelijk dat hun dochter naar de B-stroom zou gaan. Daar hebben ze geen bezwaar tegen. Ook voor Lies was dit oké. Het zou haar meer rust geven. Ze wisten echter niet dat daar, anders dan in de A-stroom, enorme capaciteitsproblemen zijn. De ouders zijn ten einde raad. Wat als er in september geen plaats is voor Lies? Dochter thuishouden? Ook Lies is in paniek. Ze is zeer neerslachtig omdat ze geen perspectief heeft op een school. Het zesde leerjaar overdoen is de enige optie. Dat hebben ze nog niet besproken met de basisschool. Lies wil dit niet.”

Begin juni trok een medewerker van Samenlevingsopbouw bij ons aan de alarmbel over 23 leerlingen zoals Lies, vaak uit kwetsbare gezinnen, in één regio. Zij hadden, na afloop van de aanmeldperiode, ook na de start van de vrije inschrijvingsperiode voor het leerjaar 1B van het secundair onderwijs geen plaats gevonden voor volgend schooljaar. In het totaal ging het op dat

moment om 52 kinderen. Dat komt overeen met vier klassen in 1B.

Op 17 juni 2022 organiseerde de kinderrechtencommissaris een ontmoeting met drie betrokken leerlingen, de voorzitter van het Lokaal Overlegplatform voor secundair onderwijs, de LOP-deskundige en twee medewerkers van Samenlevingsopbouw. De kinderen maakten zich grote zorgen. Ze waren bang om volgend schooljaar geen plek te vinden en thuis te moeten blijven.

Er blijkt in de regio een grote mismatch te zijn tussen het aanbod en de onderwijsvoorkeuren van deze leerlingen, die vooral een plek zochten in een ‘zachte’ richting in het arbeidsmarktgericht onderwijs, zoals zorg, kantoor of voeding. De vrije plaatsen die er tot begin juni waren geweest in 1B, waren vooral in scholen met in de tweede en de derde graad nijverheidsrichtingen zoals bouw, elektriciteit of elektromechanica. Ook die plaatsen waren bij het begin van de vrije inschrijvingen meteen ingevuld.

De enige optie voor deze leerlingen, als ze echt geen plek vinden in 1B, is het zesde leerjaar opnieuw doen of uitwijken naar een andere regio, (veel) verder weg van hun woonplaats. Dat is vaak erg demotiverend voor deze kinderen. Een andere mogelijkheid is dat de lagere school toch een getuigschrift voor het basisonderwijs aflevert, zodat de kinderen naar 1A kunnen, waar wel nog voldoende plaats is. De vraag is of die laatste optie wel voldoende aansluit bij de noden van deze leerlingen.

Capaciteit uitbreiden?

Deze regio ziet volgens een analyse van het LOP het aandeel 1B-leerlingen al ruim tien jaar toenemen, van 10 naar 18 procent van alle leerlingen van het eerste jaar secundair onderwijs. Volgens het LOP hebben secundaire scholen uit de regio al gebruikgemaakt van Vlaamse middelen om de capaciteit voor de B-stroom uit te breiden, maar is die uitbreiding ten vroegste beschikbaar vanaf het schooljaar 2023-2024. De B-stroom werkt met kleinere klassen, waarvoor meer personeel en meer infrastructuur nodig zijn.

Uitbreiden voor het schooljaar 2022-2023 is volgens het LOP voor scholen niet evident omdat ze dan de omkadering en de werkingsmiddelen zelf moeten prefinancieren. De volgende leerlingentelling, die de middelen bepaalt, is pas op 1 februari 2023. Scholen zouden zich ook zorgen maken over het vervolgtraject. Meer kinderen in 1B betekent meer leerlingen in de arbeidsmarktgerichte richtingen in de daaropvolgende jaren. Krijgen ze dat wel georganiseerd?

Afstemmen op lokale behoeften

Op 30 juni 2022 waren er in de commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement drie vragen over het plaatstekort in 1B. De minister speelde de bal terug naar de lokale schoolbesturen. Secundaire scholen kunnen heel soepel 1B inrichten zonder een programmatie-aanvraag in te dienen. Ze moeten dit alleen melden. Ze kunnen ook autonoom het leerlingenaantal bepalen per leerjaar en per opleiding.

Volgens de minister hoeft er dus geen capaciteitsprobleem te zijn, zeker niet als er nog meer dan vierhonderd vrije plaatsen zijn in 1A, zoals toen het geval was in de betrokken regio. Kon een aantal van die plaatsen niet geruild worden voor plaatsen in 1B? Was het niet mogelijk om middelen te herschikken, over scholen heen? De minister pleitte voor een lokale dialoog tussen scholen, scholengemeenschappen en scholengroepen en bood aan om die te faciliteren.

Het onevenwicht tussen het aantal plaatsen in 1A en 1B roept inderdaad vragen op. De minister verwees zelf naar de capaciteitsmonitor voor het leerplichtonderwijs, die lokale onderwijsplatformen een steeds gedetailleerder beeld geeft van de onderwijsbehoeften, zodat het aanbod kan worden afgestemd op de lokale behoeften.

Dat scholen aarzelen om hun capaciteit uit te breiden omdat ze niet de omkadering en de werkingsmiddelen hebben voor die extra leerlingen, vond de minister een drogreden. De behoeften van leerlingen hebben voorrang. Er komt voor het secundair onderwijs geen extra telling op 1 oktober die scholen zou toelaten om al in het schooljaar 2022-2023 een beroep te doen op extra middelen, waardoor ze de extra capaciteit in 1B niet zelf zouden moeten prefinancieren.

Van vijfde leerjaar naar 1B

Voor een aantal leerlingen zijn we een individuele klachtenbehandeling gestart. Hun situatie heeft niet alleen te maken met het structurele tekort aan plaatsen in 1B. Wat ons opvalt in de verhalen is dat veel leerlingen door hun lagere school vanuit het vijfde leerjaar meteen doorverwezen werden naar 1B, zonder getuigschrift, omdat ze al twaalf jaar waren en dus op basis van leeftijd naar het secundair onderwijs kunnen overgaan.

Het is mogelijk om in 1B een getuigschrift lager onderwijs te behalen en dan door te stromen naar 1A. In theorie maakt het voor een leerling dus niets uit of je vanuit het vijfde leerjaar lager onderwijs via 1B naar 1A in het secundair onderwijs gaat, of eerst in het zesde leerjaar het getuigschrift lager onderwijs behaalt en dan

direct naar 1A overgaat. Maar bieden beide wegen wel evenveel kansen om in de A-stroom terecht te komen? De praktijk om leerlingen op basis van leeftijd naar 1B te oriënteren verdient nader onderzoek. De vraag is of deze kinderen, vaak uit kwetsbare gezinnen en vaak ook met een migratieachtergrond, door hun lagere school niet te snel opgegeven worden.

Zofia is met haar gezin twee jaar geleden uit Polen naar België verhuisd. Ze is 11 en zit in het vijfde leerjaar. Ze spreekt al een aardig mondje Nederlands, al blijft het moeilijk. Haar broer startte in het secundair onderwijs in een onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers (OKAN) en beheerst het Nederlands wel al goed. In september wordt Zofia 12. De basisschool besliste op het einde van het schooljaar dat Zofia naar 1B moest in plaats van met haar klasgenoten door te gaan naar het zesde leerjaar. Zofia wil dat niet.

We stelden voor om de school te vragen waarom ze dit 'beslist' heeft. Zofia en haar ouders gaven hun akkoord. Nog voor we de school konden contacteren, meldde Zofia en haar mama ons dat ze een zeer onaangenaam gesprek met de directie hadden, waardoor ze het gevoel kregen dat de school ook in het zesde leerjaar weinig inspanningen zou leveren om Zofia te ondersteunen. Het vertrouwen was weg. Ze kozen noodgedwongen voor een instap in 1B en konden een plekje veroveren. Ze hadden een aangenaam en uitgebreid gesprek op de nieuwe school, wat vertrouwen inboezemde. Zofia wil naar het kunstonderwijs. We benadrukten dat ze een getuigschrift lager onderwijs behaalt als ze slaagt in 1B en ze dan naar 1A kan om haar droom te volgen.

Verder onderzoek nodig

Voor het Kinderrechtencommissariaat zijn er nog veel vragen. Er is nog veel onderzoek nodig voor we over deze problematiek een uitgesproken oordeel kunnen vellen. We mogen het vooral niet eenzijdig en alleen vanuit de hoek van het capaciteitstekort bekijken.

5.4. Conceptnota leersteun: stappen naar meer inclusief onderwijs

We blijven klachten en meldingen krijgen die aantonen dat inclusief onderwijs nog altijd geen evidentie is. Ouders moeten lang zoeken naar een gewone school die hun kind met specifieke onderwijsnoden wil inschrijven, het overleg over redelijke aanpassingen verloopt moeizaam, scholen of individuele leerkrachten voeren de afgesproken redelijke aanpassingen niet uit, er is onenigheid tussen school en ouders over de resultaten, de attestering of heroriëntering, er zijn klachten over de ondersteuning zelf.

Ook de minister van Onderwijs is zich bewust van de tekortkomingen van het zogeheten M-decreet met maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Die tekorten bleken ook uit verschillende evaluaties van de werking ervan. Op 8 juli 2022 keurde de Vlaamse regering een voorontwerp van decreet goed dat het ondersteuningsmodel “eenvoudiger, duidelijker en doeltreffender” wil maken. Het voorontwerp bouwt voort op de conceptnota van de minister van vorig jaar, waar wij op 12 oktober 2021 ons advies over gaven.

Principiële keuze voor inclusie

We stellen tevreden vast dat de minister in die conceptnota principieel kiest voor de inclusie van kinderen met een handicap, door zoveel mogelijk kinderen een plaats te geven in het gewoon onderwijs. We vinden in de tekst een heel aantal positieve elementen terug:

- de aandacht voor het hele leezorgcontinuüm – van brede basiszorg en verhoogde zorg over externe leerondersteuning in het gewoon onderwijs tot een traject op maat in het gewoon of buitengewoon onderwijs – om alle leerlingen maximale leer- en ontwikkelingskansen te geven;
- het uitwerken van een referentiekader voor kwaliteitsvolle leersteun en de professionalisering van leerkrachten en leerondersteuners;
- het omvormen van de ondersteuningsnetwerken tot 36 zelfstandige leersteuncentra, waarbij scholen een samenwerkingsverband aangaan met het leersteuncentrum van hun keuze. Dit biedt potentieel voor een stevigere organisatie van de externe leersteun en de verdere ontwikkeling van expertise;
- het voornemen om te monitoren welke scholen voor gewoon onderwijs achterblijven in de realisatie van kwaliteitsvolle basiszorg en verhoogde zorg of van inclusief onderwijs, zodat deze scholen extra ondersteuning kunnen krijgen.

Mogelijke drempels naar inclusie

Dit zijn betekenisvolle stappen naar inclusief onderwijs. We zien daarnaast ook een aantal aandachtspunten. Voor ons ontbreekt in de conceptnota:

- een laagdrempelige instantie die kan bemiddelen bij geschillen over de inhoudelijke invulling van redelijke aanpassingen in de verschillende fases van het leezorgcontinuüm, de impact ervan op de studie-attestering en verwante geschillen;
- een heldere procedure voor de inschrijving in het gewoon onderwijs van leerlingen met een CLB-verslag dat leidt tot een individueel traject, waarbij de rechtszekerheid van leerlingen en ouders gegarandeerd is. Het gaat daarbij onder meer over het goed regelen van de bemiddeling door een CLB wanneer een school weigert in te schrijven, en het kunnen indienen van een klacht of het melden van niet-correct verlopen weigeringen;
- de opheffing van ongelijke civiele effecten, in het voortgezet onderwijs of op de arbeidsmarkt, tussen een individueel aangepast curriculum in het gewoon onderwijs en een overeenkomstig curriculum in het buitengewoon onderwijs.

↘ Lees het volledige advies op onze website [‘Conceptnota leersteun: stappen naar meer inclusief onderwijs’](#), 12 oktober 2022

5.5. Leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs: nog wachten op duurzame omslag

👂 Een twaalfjarige scholier volgt les in het buitengewoon secundair onderwijs, type 9 OV 4, op maat van kinderen met autisme. De school ligt op 19 kilometer van huis, en is daarmee de dichtstbijzijnde school met dit type. De scholier heeft recht op collectief vervoer, tot opluchting van de ouders, die dit vervoer zelf niet geregeld krijgen. Hun tiener wordt om 6u05 opgepikt, en tegen 18u weer afgezet. De enkele busrit duurt 2 uur en 15 minuten, dit voor een kind met autisme, dat zeer prikkelgevoelig is en veel slaap nodig heeft. Dan wachten nog de huistaken. Vrije tijd sneuvelt. De ouders rekenen zich nog bij de gelukkigen, sommige leerlingen worden al om 5u20 opgepikt. Ze vragen zich af hoe lang hun kind dat ritme volhoudt.

Het hoort bij 1 september als nieuwe schoolboeken en vers krijgt: in september 2021 liepen opnieuw klachten als deze binnen bij het Kinderrechtencommissariaat. Klachten van kinderen, (groot)ouders, scholen, internaten gaan over het collectief busvervoer voor leerlingen van het buitengewoon onderwijs.

Kinderen die te lang onderweg zijn, tot twee en een half uur voor een enkele rit. Kinderen die daardoor te vroeg uit de veren moeten, nog voor de thuisverpleging langs kan komen, of die heel laat thuiskomen, moe en overgestresseerd. Bussen die te laat aankomen, zodat leerlingen lessen missen. Voor het eerst waren er klachten van leerlingen die recht hadden op vervoer, maar voor wie bij de start van het schooljaar zelfs geen bus kwam opdagen.

Niet alleen de duur, ook de kwaliteit van het vervoer is een doorn in het oog. Opnieuw waren er meldingen over bussen die niet uitgerust zijn voor een rolstoel, bussen die geen (werkende) lift hebben, zodat de chauffeur en de ouders de rolstoel van het kind moeten tillen, bussen waar geen plaats (meer) is voor een rolstoel, waardoor het kind niet mee kan.

Ouders en grootouders wringen zich in bochten om hun (klein)kinderen lange busritten te besparen: zelf rijden, een taxi delen. Maar ook: kiezen voor een school dichtbij huis, ook al biedt die niet het type onderwijs dat het best bij het kind past. Ouders, kinderen en onderwijsprofessionals vragen al lang oplossingen. Hun geduld is zwaar op de proef gesteld. Wij klaagden tien jaar geleden al de lange busritten aan, met jaar na jaar meer klachten en de steeds urgentere vraag om een antwoord van de overheid.

↘ Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2020-2021 [‘Het wachten mee’](#), p. 95-97

Opnieuw de alarmbel luiden

Net als de ouders waardeert het Kinderrechtencommissariaat de inspanningen van de overheid om dit vervoer te regelen en zo zorg, onderwijs en vorming te garanderen. We zijn ons bewust van de complexiteit van de organisatie van dit vervoer. Maar verschillende rechten staan hier zwaar onder druk: het recht op integriteit, het recht op vrije tijd, het recht op een gezinsleven, het recht op onderwijs.

We trokken daarom dit jaar opnieuw en herhaaldelijk aan de alarmbel. Bij het begin van het schooljaar 2021-2022 hebben we de klachten die we toen al ontvangen hadden, overgemaakt aan de ministers van Onderwijs, Mobiliteit en Welzijn, aan De Lijn en aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers.

Bijkomende middelen om ritduur te beperken

Alle stakeholders weten dat de organisatie van dit leerlingenvervoer flexibeler moet, dat de ritten korter moeten, dat de kwaliteit omhoog moet. Het afgelopen werkjaar zagen we een versnelling in dit dossier. De Vlaamse regering vroeg de audit- en adviesfirma Deloitte Belgium om de proefprojecten voor het vervoer van leerlingen van het buitengewoon onderwijs te evalueren. Het Kinderrechtencommissariaat, dat deel uitmaakte van de klankbordgroep voor deze pilootfase, werd hiervoor gehoord eind januari 2022. Eind augustus 2022 was het rapport nog niet vrijgegeven.

De Vlaamse regering heeft de resultaten van die evaluatie niet afgewacht om al in de loop van het schooljaar 2021-2022 bijkomende middelen vrij te maken. Op 3 september 2021 besliste ze om 1,8 miljoen euro te investeren in 32 extra bussen zodat leerlingen verzekerd waren van vervoer en niet langer dan drie uur per dag op de bus moesten zitten. Er kwamen busritten bij in elke provincie. Het Kinderrechtencommissariaat waardeerde deze noodzakelijke inspanningen. Het was de enige manier om op de korte termijn iets aan de veel te lange busritten te doen.

Op 21 december 2021 deed de Vlaamse regering een bijkomende investering van 11 miljoen euro. Dit leverde extra vervoersmiddelen op zoals bussen, minibussen en taxidiensten, en extra busbegeleiders. Scholen en De Lijn maakten hierover onderling afspraken. Het streefdoel was dat kinderen maximaal 90 minuten onderweg zouden zijn, enkele rit. We contacteerden eerdere melders en kregen voornamelijk tevreden ouders aan de lijn, omdat hun kind later kon vertrekken en vroeger thuis was.

Er waren echter ook scholen of scholen in samenwerkingsverbanden voor collectief leerlingenvervoer die besloten geen gebruik te maken van de extra middelen. Omdat de middelen bleven liggen, konden scholen in sommige steden of regio's maar voor heel weinig leerlingen de reistijd tot maximaal 90 minuten per rit beperken. Bij het inzetten van de extra middelen van de Vlaamse regering is bovendien geen rekening gehouden met de mate van zorg die een kind nodig heeft.

Op 3 mei 2022 maakte de Vlaamse regering bekend dat ze voor het schooljaar 2022-2023 ook 26,6 miljoen euro vrijmaakt voor extra ritten. Samen met De Lijn kunnen scholen opnieuw een aangepast aanbod uittekenen. Zo wil ze garanderen dat alle kinderen een enkele rit kunnen beperken tot maximaal anderhalf uur.

Dat zijn belangrijke inspanningen. Maar wij vragen al langer om een maximale duur van 60 minuten decretaal te verankeren, met uitzondering van ritten op maandag en vrijdag voor kinderen die op internaat verblijven. We beseffen dat dit een scherpe norm is, maar we zien die in de eerste plaats als een hefboom daar waar die norm structureel overschreden wordt en in de hele omslag naar een bredere mobiliteitsondersteuning.

Standpunt '[Leerlingenvervoer vraagt dringend om oplossingen](#)', 2 september 2021

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

Robin (16) heeft een zware mentale en motorische handicap. Busvervoer is elk schooljaar een probleem, vertelde haar vader ons in december 2021. "Normaal krijgen we een oplossing na lang aandringen en pushen." Het afgelopen schooljaar was dat niet het geval. Zijn dochter en haar vriendinnetje moesten dagelijks ongeveer vijf uur per dag op de bus zitten. Robin kwam "helemaal overstuur en gek van de bus" thuis na de lange ritten. "Eten en drinken lukt niet meer, ze ligt tot 's nachts wakker." De gezondheidsklachten die Robin ontwikkelde, dwongen haar ouders om het meisje thuis te houden. De vader vroeg of het Kinderrechtencommissariaat hen kon bijstaan tijdens een juridische procedure.

Wat het Kinderrechtencommissariaat niet kan doen, is naar de rechtbank stappen. We hebben die bevoegdheid niet. We konden de ouders en hun dochter wel met raad en daad bijstaan. We informeerden de vader over de bijkomende middelen die de Vlaamse regering net voor de kerstvakantie had vrijgemaakt. We boden aan om dit voor Robin mee op te volgen en waar nodig te bemiddelen. Dit gaf ons de gelegenheid om te onderzoeken hoe de extra middelen werden ingezet.

Na een gesprek met de vader namen we contact met de schooldirecteur en met

De Lijn. Die stelde de school voor om het aanbod substantieel uit te breiden met 11 extra ritten, bovenop de bestaande 28. De school bekeek het voorstel, maar gaf wel aan dat het voor haar niet evident was om in het midden van het schooljaar de hele planning om te gooien. Andere overwegingen dan een kortere reistijd voor de kinderen werden opgeworpen: de belasting van het eigen personeel, het belang van de busbegeleiders onder contract en de aanwerving van extra begeleiders.

Wij bleven de zaak van Robin in de maanden nadien opvolgen. Eind januari bereikten de school en De Lijn een akkoord. Er werd gezorgd voor kortere ritten – maximum 90 minuten – maar er werd niet ingegaan op de vraag naar minibusjes of aangepast vervoer voor kinderen met een meervoudige handicap die meer zorg nodig hebben.

Vanaf half maart 2022 reden de 11 extra bussen. Robin moest nog steeds in een niet-aangepaste rolstoel in een te grote bus. Maar de bus reed wel alleen nog voor dit MPI, waardoor de kinderen minder lang onderweg waren. Robin zat 1u en 15 minuten, enkele rit, op de bus in plaats van het dubbele. Ze kon langer slapen, de ouders kregen de zorg 's ochtends en 's avonds beter georganiseerd.

Wachten op duurzame omslag naar mobiliteitsondersteuning

De extra investeringen blijven echter noodgrepen. Er is een structurele oplossing nodig. Vijf ministers engageerden zich om die te vinden. De beleidsdomeinen Onderwijs, Mobiliteit, Welzijn, Jeugd en Binnenlandse Aangelegenheden mikten op 1 september 2022 om die door te voeren. Vanaf half november 2021 waren een werkgroep, een denktank en een stakeholdersgroep actief; dat moest uitmonden in een nieuwe conceptnota. We namen deel aan dit stakeholdersoverleg en legden het klachtenbeeld en de aanbevelingen voor die we al in september overmaakten. Wij benadrukten daarbij ook het belang van een betere geografische spreiding

van scholen voor buitengewoon onderwijs. Door vestigingsplekken in te richten op campussen voor scholen van het gewoon onderwijs wordt buitengewoon onderwijs dichterbij huis gebracht voor deze leerlingen.

Uit de pilootprojecten blijkt overduidelijk dat het mogelijk is om een waaier aan oplossingen uit te werken op maat van de kinderen en hun gezinnen. Het gaat onder andere om het organiseren van collectieve opstapplaatsen, in combinatie met inclusieve buitenschoolse opvang, of een mobiliteitscoach die kinderen begeleidt om zelfstandig naar school te gaan.

Uit de reportage over maatwerk voor leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs.

Voor kinderen met een zware fysieke en/of mentale handicap worden taxibusjes ingezet om hen op een snellere en comfortabele manier naar school en huis te vervoeren.

➤ Bekijk de reportage van het Vlaamse ministerie van Mobiliteit, Movitech en het Kinderrechtencommissariaat over maatwerk voor het leerlingenvervoer voor het buitengewoon onderwijs op ons [YouTube-kanaal](#) (17 november 2021).

Nieuwe conceptnota

Op 15 juli 2022 bezorgde de Vlaamse minister van Mobiliteit een nieuwe conceptnota 'Naar een nieuw concept woon-schoolverplaatsingen in het buitengewoon onderwijs' aan de Vlaamse Regering. Het Kinderrechtencommissariaat waardeert de uitgangspunten en de doelstellingen. De conceptnota moet samen gelezen worden met het evaluatierapport van de proefprojecten, maar zoals eerder aangehaald was dat rapport eind augustus nog niet beschikbaar.

We zijn wel teleurgesteld dat het weer wachten wordt op de toepassing voor heel Vlaanderen. Die is nu voorzien tegen het schooljaar 2024-2025. Wij vragen dat de Vlaamse overheid intussen haar ambitie waarmaakt zodat geen enkel kind dat dagelijks gebruikmaakt van collectief leerlingenvervoer langer dan 90 minuten enkele rit onderweg moet zijn.

Voor de pilootregio's Antwerpen, Leuven en Midwest (regio Roeselare) start een overgangsfase. Zij kunnen blijven voortwerken aan hun waaijer aan oplossingen. Ze kregen hiervoor rechtsbasis via het decreet over diverse maatregelen in het onderwijs (juni 2022). De regio's moeten hun werkplan ter goedkeuring voorleggen aan de Vlaamse Regering.

5.6. Langdurig afwezige leerlingen: onder de radar

Op 12 mei 2022 organiseerde de provincie West-Vlaanderen de studiedag 'Afwezig op school' over kinderen die om verschillende redenen langdurig thuiszitten. De provincie zet zich met het initiatief Klasziekaal sinds 2021 in voor de onderwijskansen van zieke kinderen en jongeren. Als informatie- en ondersteuningspunt sensibiliseert Klasziekaal en maakt het scholen, ouders, artsen en CLB's vertrouwd met mogelijkheden als synchroon internetonderwijs (SIO), tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH) of flexibele leertrajecten. Wij maken deel uit van de stuurgroep van Klasziekaal. In ons vorige jaarverslag besteedden we ook aandacht aan kinderen die ziek zijn of psychische problemen hebben, en die daardoor voor langere tijd niet naar school gaan.

➤ Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2020-2021 '[Het wachten moe](#)': p. 98-103

Langdurig thuis maar niet ziek

Het valt ons echter op dat nogal wat leerlingen in het basis- en secundair onderwijs langdurig thuiszitten met een ziekteattest maar niet ziek zijn. Daarnaast zijn er ook leerlingen die om andere redenen langdurig thuiszitten. Op basis van de meldingen, signalen en klachten die wij ontvangen, en van de signalen van Klasziekaal hebben we een overzicht gemaakt. Het gaat om:

- leerlingen die door ouders worden thuisgehouden omdat ze ontevreden zijn over de aanpak van de school of omdat ze de school geen veilige plek vinden voor hun kind;
- leerlingen die van hun ouders niet naar school mochten omdat ze het niet eens waren met de mondmaskerplicht op school;
- leerlingen die administratief uitgeschreven werden na langdurige afwezigheid, met name bij veelvuldig spijbelen, waarbij de school vindt dat ze voldoende deed om de leerling te begeleiden;
- leerlingen die na een definitieve uitsluiting geen andere school vinden en administratief ingeschreven blijven op de uitsluitende school maar er geen les mogen volgen;

- leerlingen aan wie de school vraagt dat ze thuisblijven (zie 'Het Kinderrechtencommissariaat in actie') omdat de leerkrachten zeggen dat de problematiek hun kunnen overschrijdt;
- leerlingen met psychische problemen die langdurig thuiszitten.

Veel van deze leerlingen verdwijnen onder de radar. Het verificatieteam van het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI) controleert immers alleen of leerlingen problematisch afwezig zijn, en dat is voor leerlingen met een ziekteattest niet het geval. In de leerlingendatabank is niet te zien hoe deze leerlingen worden opgevolgd en wat de school doet om hun recht op onderwijs te garanderen.

Ultimatum bij gedrags- en psychische problemen

Bij leerlingen met gedragsproblemen of psychische problemen botsen scholen vaker op hun grenzen. Ze stellen soms een ultimatum: eerst hulp, dan onderwijs. Met de lange wachtlijsten voor hulpverlening aan kinderen en jongeren is dit een onmogelijke verwachting.

Ouders doen soms een beroep op dure private therapeutische hulp om vooruit te kunnen, uit vrees ook dat hun kind anders geen school meer heeft. Voor veel ouders is dit een zware financiële last. Voor anderen is dit helaas geen optie.

We stellen bovendien al langer vast dat scholen tuchtsancties hanteren als antwoord op het gedrag van leerlingen met psychische moeilijkheden. De school argumenteert dat de leerling in kwestie "een gevaar voor zichzelf en medeleerlingen" is en dat ze daardoor geen andere uitweg heeft dan de leerling te schorsen of definitief uit te sluiten.

Combinatie van ontwikkelingsstoornissen: kwetsbare groep

Een bijzonder kwetsbare groep bij de langdurige thuiszitters is die van leerlingen met een combinatie van ontwikkelingsstoornissen. Het gaat om leerlingen met complexe problematieken: agressie, psychiatrische stoornis, een lage sociaal-emotionele ontwikkeling, ASS, ADHD, vaak met een kwetsbare thuisomgeving.

Tussen onderwijs en welzijn gaapt een kloof waar deze leerlingen in tuimelen. De langdurige afwezigheid, formeel wegens ziekte, wordt oneigenlijk gebruikt om dit hiaat te camoufleren.

Nood aan goede monitoring

Net als Klasziekaal stellen wij vast dat voor al deze thuiszitters een goede monitoring ontbreekt. Scholen,

ouders en CLB's zijn zich te weinig bewust van de mogelijkheden om toch in onderwijs te voorzien voor deze leerlingen. Soms blijven scholen helemaal in gebreke. Wie gaat na of deze leerlingen krijgen waar ze recht op hebben? Wie trekt aan de bel als dat niet zo is? Wij pleiten voor een duidelijke monitoring zodat deze leerlingen zichtbaar worden. Onderwijs is een basisrecht, ook voor kinderen die om welke reden ook voor langere tijd niet op school zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

 Noah, 13, zit in het buitengewoon secundair onderwijs. Hij heeft ASS, een lichte mentale handicap, ADHD en een lage socio-emotionele ontwikkeling. In december 2020 vroeg de school de ouders voor het eerst om Noah op vrijdagmiddag thuis te houden. De ouders hadden hier aanvankelijk begrip voor. Tot de school vroeg om Noah maar vier halve dagen meer te laten komen. Ze weigerden. De school drong aan. Overleg met CLB kon niet baten.

Noah voelde zich uitgesloten. De school zocht alternatieve opvang voor de momenten dat Noah niet naar school mocht, maar hij kon nergens terecht. De ouders contacteerden het Kinderrechtencommissariaat omdat Noah recht heeft op voltijds onderwijs.

 Wij contacteerden eerst alle betrokken partners om zicht te krijgen op de situatie. Volgens het CLB wilde de school Noah niet opgeven, maar oversteeg de complexe problematiek de competenties van het schoolteam. Er waren al heel wat interne en externe partners betrokken. Het CLB geloofde net als de school in een traject van deeltijds school en deeltijds dagbesteding. Ze verschilden hierin van mening met de ouders.

 Het CLB legde daarop de vraag voor aan de jeugdhulpregie om te zoeken naar een alternatieve dagbesteding. Uit contact met de jeugdhulpregie stelden we vast we dat ze geen zicht hadden op het functioneren van Noah en zijn noden. We vroegen ons af op welke basis dan naar gepaste dagbesteding gezocht werd.

 We vroegen dat alle partijen opnieuw zouden bespreken welke oplossing kon gevonden worden, rekening houdend met wat Noah nodig had en wat de school kon bieden. Na dit nieuwe overleg gaf de moeder aan niet tevreden te zijn, omdat Noah nog steeds niet voltijds welkom was op school.

 We namen opnieuw contact met de zorgcoördinator van de school. We benadrukten dat Noah recht heeft op voltijds onderwijs, toch zeker tot er een schoolvervangend alternatief is. Maar halftijds schoollopen bleef het enige aanbod van de school. Vanaf de middag is Noah volgens hen op, wat zich uit in fysieke en verbale agressie. We adviseerden de school om contact te nemen met de pedagogische begeleidingsdienst om andere oplossingen te verkennen.

 De moeder was het wachten echter beu, de communicatie was verzuurd. Ze vond een plek in een andere school waar Noah voltijds terecht kon. Na een maand informeerden we bij de moeder hoe het gaat. De school vond oplossingen voor het voltijds schoollopen. Een voormiddag per week gaat Noah naar een time-outproject. Namiddagen worden onderbroken met een uurtje wandelen, een creamoment of een relaxatiemassage bij de kinesist.

We kregen het afgelopen schooljaar meerdere klachten zoals die van Noah, klachten over scholen die vragen om kinderen deeltijds of voltijds thuis te houden met een ziekteattest.

Gevaar voor vroegtijdig schoolverlaten

Na de studiedag in mei 2022 bracht Klasziekaal het draaiboek 'Onderwijs voor zieke leerlingen. Mogelijkheden en regelgeving' uit. Het draaiboek staat stil bij de regelgeving voor deze groep leerlingen, de ondersteuningsmogelijkheden en de rol van de verschillende stakeholders, de werking van de ziekenhuisschool, de opties wanneer de bestaande ondersteuning niet volstaat en alternatieve trajecten om vroegtijdig schoolverlaten bij deze doelgroep te voorkomen. Het risico op schooluitval is bij langdurig (psychisch) zieke leerlingen immers groot. Ook bij leerlingen die om andere redenen langdurig thuiszitten loert vroegtijdig schoolverlaten om de hoek.

Nieuw plan tegen schooluitval

Sinds 2020 zijn in Vlaanderen zes Lerende Netwerken jeugdhulp-onderwijs actief, een initiatief van het Agentschap Opgroeien om schooluitval te voorkomen. Ze brengen onderwijs- en welzijnswerkers samen en sensibiliseren over het belang van goede samenwerking. Ze werken nauw samen met de Provinciale Netwerken tegen schooluitval.

De minister van Onderwijs kondigde eerder dit jaar aan dat er een nieuw Vlaams actieplan tegen schooluitval komt. Voor ons zijn een adequate monitoring en een gepaste aanpak van diverse vormen van langdurig thuiszitten onontbeerlijk om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen.

5.7. Sancties

Een oom contacteerde ons voor zijn neef Youssef. Youssef is twaalf en zit in het tweede middelbaar. Hij werd opgevolgd via een volkaartsysteem. Omdat zijn gedrag positief evolueerde, werd dit systeem stopgezet. De school legde dan echter een begeleidingsovereenkomst op, waarin verwezen werd naar een tuchtprocedure als Youssef zich niet aan de afspraken hield. De oom vond dit niet logisch. Als het gedrag van Youssef in positieve zin geëvolueerd was, waarom was de overeenkomst nodig? De moeder en de oom vroegen een gesprek over de noodzaak van de overeenkomst, maar de school wilde hier niet op ingaan. Hij deed een beroep op ons.

Scholen hoeven geen beroepsmogelijkheid te organiseren tegen een orde- of begeleidende maatregel. Wij vinden het echter belangrijk dat ouders wel een aanspreekpunt hebben op school wanneer

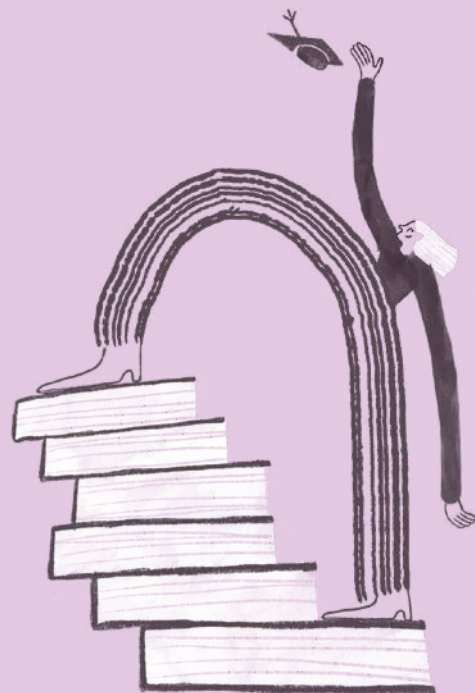
ze niet akkoord gaan met een straf of erover willen praten. We adviseren ook om dat op te nemen in het schoolreglement.

We vonden de vraag van de moeder en de oom om een gesprek gerechtvaardigd. Bij Youssef zorgden de volkaarten voor een positieve evolutie, in die mate dat de school besliste om ze stop te zetten. Waarom koos de school dan voor een begeleidingsovereenkomst, met de verwijzing naar een mogelijke tuchtprocedure, als volgende stap?

Volgens de school was de begeleidingsovereenkomst eerder beslist, toen de volkaarten nog geen vruchten hadden afgeworpen. Alleen was de beslissing niet gemeld aan de moeder. De school wilde er ook niet op terugkomen. Wij betreurden die houding. Maatregelen zijn geen toverstokjes die in één klap resultaat geven. Er zijn tijd en zorg nodig. Waarom de positieve evolutie in het gedrag van Youssef niet belonen?

Uit de resolutie van de jongeren over onderwijs

- Er is te weinig aandacht en er zijn te weinig middelen voor 'thuiszitters'. Er is te weinig monitoring van wie allemaal gedwongen thuiszit. Toch is er recht op onderwijs en leerplicht voor alle jongeren. Zorg voor betere monitoring (cijfers) van thuiszitters.

Kinderrechtendag
2021

Bij Youssef is er bovendien een vermoeden van ADHD. Het diagnostisch traject liep vertraging op door de wachtlijsten in de hulpverlening. De school zei de diagnose af te wachten om eventueel bijkomende zorgmaatregelen te nemen, maar ze stelde een ontwikkelingsstoornis als mogelijke verklaring voor het gedrag van Youssef wel al ter discussie. Ze weet zijn gedrag aan een verkeerde basishouding, aan de puberteit, aan ouders die niet streng genoeg waren, en zei te kiezen voor brede basiszorg met volgkaarten en een begeleidingsovereenkomst.

Elke leerling is uniek en elke gedragsproblematiek heeft zijn eigen uitingsvorm. Afstemming en maatwerk blijven dus belangrijk. We vroegen daarom om het onderscheid te maken tussen puberaal kwajongensgedrag en gedrag gelinkt aan een mogelijke aandachtsstoornis, en de vraag om verhoogde zorg te verkennen. We ervaren echter weinig bereidheid tot aanpassingen op maat van Youssef.

De school hield vast aan de eigen standaardaanpak. Die is veeleer sanctionerend. Op korte termijn lijken sancties misschien succesvol te zijn, op langere termijn is de vraag of deze aanpak voldoende duurzame oplossingen aanreikt. We dringen erop aan dat in scholen sanctie- en zorgbeleid hand in hand gaan.

Volgkaarten en begeleidingsovereenkomsten schieten hun doel vaak voorbij als ze louter bestraffend opgelegd worden en de leerling weinig of niet kan rekenen op ondersteuning. Begeleiding is meer dan regels en afspraken nog eens uitdrukkelijk herhalen. We begrijpen dat scholen leerlingen voor hun verantwoordelijkheid willen plaatsen. Maar we horen in de verhalen van leerlingen dat louter sanctioneren weinig effect heeft.

We kaartten bij de school ook aan dat de begeleidingsovereenkomst eenzijdig werd opgesteld en opgelegd. Het gevaar is dat leerlingen zich dan minder betrokken voelen en minder gemotiveerd zijn om mee te werken. De school duldde ook geen inspraak of tegenspraak en ging zelfs over tot de preventieve schorsing omdat de moeder de overeenkomst niet onmiddellijk ondertekende. De school zag dit als een gebrek aan vertrouwen.

De preventieve schorsing is bedoeld als een uitzonderlijke en bewarende maatregel in ernstige situaties, om opnieuw een sereen en onderwijsvriendelijk klimaat te kunnen creëren. De school maakte hier oneigenlijk gebruik van de maatregel. We bemiddelden om zo snel mogelijk tot een overleg te komen. Dit leidde tot het opheffen van de preventieve schorsing. Youssef mocht opnieuw de lessen volgen.

We vragen elke school om alert te zijn voor 'deficitdenken' waarbij ouders 'op het matje worden geroepen' en de 'schuld' krijgen als resultaten van maatregelen uitblijven. We vragen om zorg- en tuchtmaatregelen steeds in overleg met de ouders en de leerling uit te werken en de ouders als partners te zien.

↘ We rapporteerden de vorige jaren al uitgebreid over het sanctiebeleid van scholen in onze jaarverslagen. Lees meer: ['Het wachten moe'](#), jaarverslag 2020-2021, p. 103-108

5.8. Betwistingen schoolresultaten: toestand genormaliseerd

In september 2020 hadden we opvallend meer meldingen over de betwisting van schoolresultaten door leerlingen en ouders gekregen. Door de coronacrisis en de impact daarvan op het leerproces, moesten sommige leerlingen toen langer wachten op een definitieve uitslag.

↘ Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2020-2021 ['Het wachten moe'](#), p. 112-116

Dat was in september 2021 niet het geval. Er was een beperkt aantal meldingen van jongeren en ouders die de beroepsprocedure misliepen of van wie de procedure nog niet was afgerond. Aan het eind van het schooljaar 2021-2022 kregen we ook een aantal meldingen over zittenblijven in het lager onderwijs. Verder ging het vooral om klachten over clausulering in het secundair onderwijs, waarbij een leerling beperkingen krijgt opgelegd voor de studiekeuze, en om leerlingen met een B-attest die hun jaar niet mochten overdoen.

Joris volgt Ondernemen & IT in het TSO. Hij werkte net zijn vierde jaar af. Hij behaalde een B-attest met clausulering voor de studierichtingen Marketing, IT (4 uur wiskunde) en Secretariaat-Talen. Dat hij de eerste twee richtingen niet meer kan volgen, begrijpt Joris. Hij is niet zo sterk in wiskunde en bedrijfseconomie. De uitsluiting voor Secretariaat-Talen begrijpt hij niet. Dat is net de richting die hij graag wil doen. Dat heeft hij in de loop van het schooljaar ook aangegeven. Dat schooljaar was voor hem lang niet evident. Er was thuis sprake van intrafamiliaal geweld, en de ouders van Joris gingen het voorbije schooljaar uiteen. Hij kon zich daardoor moeilijker concentreren. De klastitularis gaf tijdens het oudercontact aan dat ze daar geen rekening mee kunnen houden. De jongen wil de kans krijgen om Secretariaat-Talen te doen. Zittenblijven is voor hem geen optie.

We bereidden met Joris het gesprek met de directeur voor. Joris wilde de school vragen om Secretariaat-Talen uit de clausulering te halen. Hij argumenteerde dat hij begrip had voor de overige clausuleringen, maar dat hij erg gemotiveerd was om deze richting te volgen en dat hij dit tijdens de studiebegeleiding ook had laten verstaan. Hij schoof ook de thuissituatie naar voor als verzachtende omstandigheid.

Joris meldde ons dat het gesprek met de directeur aangenaam verlopen was. De directeur had oor gehad naar zijn argumenten. Hij had uitgelegd dat de clausulering voor Secretariaat-Talen te maken had met het vak Duits. Joris had immers nooit eerder Duits gehad op school. De jongen gaf aan dat hij de taal graag wil leren en dat zijn moeder en opa, die goed Duits spreken, hem daarbij kunnen helpen. De directeur riep de klassenraad opnieuw samen. Die haalde Secretariaat-Talen uit de clausulering zodat Joris aan zijn voorkeursrichting kan beginnen.

We kregen daarnaast ook meldingen van betwistingen van schoolresultaten van leerlingen die langdurig ziek waren geweest, en van leerlingen en ouders die klaagden over de gebrekkige ondersteuning door de school tijdens het schooljaar.

5.9. Internaten: jongeren ruggeleuning geven met rechtspositieregeling

Internaten zijn een wereld op zich tussen school en thuis, tussen onderwijs en welzijn. De Vlaamse overheid werkt al enige tijd aan een nieuwe regeling om deze instellingen op maat te maken van de samenleving van vandaag.

Net voor het zomerreces gaf de Vlaamse regering haar principiële goedkeuring aan een voorontwerp van decreet over internaten van het gewoon onderwijs. Als alles naar plan verloopt, moeten deze internaten de nieuwe regels toepassen vanaf 1 september 2023.

De transitie van de buitengewone internaten van Onderwijs naar Welzijn komt ondertussen onder stoom. Deze operatie moet op 31 augustus 2023 afgerond zijn. Kinderen en jongeren met een complexe zorgvraag krijgen zo meer continue, gespecialiseerde begeleiding op maat.

Maar ook in de gewone internaten is er behoefte aan een professionele pedagogische werking en interdisciplinaire samenwerking met externe hulpverleners. Een op de tien kinderen in die internaten is geplaatst door de jeugdrechter. Dit aantal neemt al een aantal jaren toe omdat er in de jeugdhulp een nijpend tekort aan plaatsen is.

Rechtspositieregeling

Het Kinderrechtencommissariaat bracht de situatie van de internaten en van de 9.415 internen, van wie 7.751 in het voltijds gewoon secundair onderwijs, in kaart. Tijdens zes focusgroepen werden ook internen uit de tweede en derde graad van gewone internaten bevraagd over hun ervaringen. Deze bevindingen en onze aanbevelingen maakten we over aan de internaten zie inzet op pagina 74.

De ernstige bezorgdheden van de internen over het gebrek aan privacy, een onduidelijk of weinig transparant sanctie- en uitsluitingsbeleid, de gebrekkige communicatie of het ontbreken van dialoog klonken ons bekend in de oren. Uit meldingen en klachten bij de Klachtenlijn en uit de focusgroepgesprekken met internen blijkt het zeer wenselijk te zijn dat de rechtspositie van jongeren op internaat wettelijk vastgelegd wordt. Op dit moment is dat overkoepelend kader er niet. Kinderen en jongeren op internaat zitten daardoor in een grijze zone.

In ons jaarverslag 2018-2019 stipten wij aan dat internen en internaten niet altijd dezelfde belangen hebben. Bij een conflict kunnen internen echter niet terugvallen op wettelijke bescherming. Een volwaardige rechtspositie moet internen dezelfde rechten garanderen als in het decreet rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp en het decreet rechtspositie voor leerlingen in het basis- en secundair onderwijs. In hun commentaar op de tweede conceptnota van de Vlaamse regering 'Onderwijsinternaten, een plaats binnen de samenleving' van februari 2021 haalden ook de Vlaamse Raad voor Welzijn, Gezondheid & Gezin en de Vlaamse Onderwijsraad het belang van de rechtspositie van kinderen en jongeren in internaten aan.

Jaarverslag 2018-2019 '[Kinderen willen echt gehoord worden](#)', pagina 141-142

In de memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet noemt de minister "rechtszekerheid bieden voor de internen, de ouders, de onderwijsinternaten en de besturen" een van de beleidsdoelstellingen van het nieuwe decreet. Voor een analyse van de mate waarin het decreet een antwoord biedt op de knelpunten die uit meldingen bij de klachtenlijn en uit de focusgroepen komen, verwijzen we graag naar ons advies dat we in het najaar 2022 uitbrengen.

Kinderrechten in de kwaliteitstoets

Op dit moment is de officiële bevoegdheid van de onderwijsinspectie voor internaten nog beperkt tot infrastructuur, hygiëne en veiligheid. Wij vragen al langer dat de inspectie ook de pedagogische werking, het beleid en de internaatswerking kan toetsen. Het voorontwerp van decreet breidt de bevoegdheid van de inspectie in die zin uit.

De Vlaamse overheid maakt werk van een stevig kwaliteitskader voor internaten. In 2018 werkte de onderwijsinspectie, in overleg met alle belanghebbenden, het 'referentiekader voor internaatskwaliteit' (RIK) uit. In 2021 volgde het 'toezichtskader voor internaatskwaliteit' (TIK) om de kwaliteitseisen bij een inspectiebezoek te kunnen afvinken.

Wij stellen verheugd vast dat de onderwijsinspectie het voornemen heeft om bij de uitwerking van deze kwaliteitstoets rekening te houden met de kinderrechten. Op 9 september 2021 zaten we hierover samen. De conclusies van deze vergadering gebruikten we als basis voor onze vorming voor onderwijsinspecteurs op 3 maart 2022, waar we de kinderrechten in de praktijk verduidelijkten. In het schooljaar 2023-2024 organiseert de inspectie de eerste doorlichtingen van internaten op basis van deze principes.

Leven op internaat: jongeren over hun ervaringen

De jongeren die we bevroegen over hun ervaringen met hun internaat waren erg bezorgd over het gebrek aan respect voor hun privacy. Opvoeders die ongevraagd hun kamer binnenkomen bijvoorbeeld, rommelen in hun spullen of meekijken met wat ze doen op hun laptop. Of kamers die niet op slot kunnen, ook niet om waardevolle persoonlijke spullen te beschermen.

"Je merkt het ook wel. In mijn vorige internaat hadden wij allemaal sloten op onze deuren, hadden wij megaveel privacy en sloten op onze kasten. We moesten toestemming geven om in onze kasten te mogen kijken en waren daar ook bij. Terwijl ze nu binnenwandelen, die kast opentrekken. Ze doen hier kastencontroles wat in mijn vorige internaat helemaal niet zo was. Gewoon nul privacy hier, dat vind ik heel jammer."

"Bijvoorbeeld als je van je douche komt. Ze weten dat je je hebt gedoucht. Dus je wilt tijd om je om te kleden. De vorige keer deden ze gewoon de deur open en ik stond daar."

Internen gaven aan zich niet altijd veilig te voelen omdat opvoeders in hun ogen onzorgvuldig omspringen met informatie die ze in vertrouwen vertellen, of ongepaste opmerkingen maken.

"Het eerste jaar dat ik hier zat, ben ik eens dom geweest en heb ik een opvoeder vertrouwd met mijn persoonlijke 'shit'. Dingen waarmee ik zit en dat is dan rondgegaan bij de opvoeders. En ik snap deels wel, dat ze elkaar daarover moeten inlichten. Maar ik vertel dat in vertrouwen. En ik wil niet dat die en die dat allemaal weten, omdat ik dat verteld heb tegen u. Als ik u vertrouw, dan vertrouw ik u en sindsdien heb ik echt trust issues."

"Het was juni, het was heel warm en er was een feestje 's avonds. Het was een vrijdag. Ik had gewoon een topje aangedaan, super beschaafd. Gewoon blote schouders, maar al de rest echt helemaal oké. Ik word dan aangesproken door een opvoeder van het internaat van 'Ja, hoe zie jij eruit? Als ik u zo zie op straat, dan heb ik echt al bedenkingen over u'. Dus mij echt bijna een slet noemen. Terwijl ik gewoon een beschaafd topje aan heb, omdat het warm is. Je mag je niet eens normaal kleden wanneer je vrij bent."

In de focusgroepen hoorden we ook klachten over sancties die willekeurig of onrechtvaardig aanvoelen, het gebrek aan dialoog en te strakke leefregels: over niet naar buiten mogen gaan, beperking van hun hobby's en gsm-gebruik, inbeslagname van hun telefoon, verbod op kamerbezoek of contacten tussen meisjes en jongens. Ook de communicatie met ouders over sancties, nog voor de jongeren zelf op de hoogte zijn, en het gevoel dat opvoeders te weinig expertise hebben om met tieners met psychische problemen om te gaan, waren de jongeren een doorn in het oog.

"We hebben dus twee automaten, dat was gewoon volop file in de gang. En iedere keer als je daar toevallig stond met een meisje en een jongen, dan was het direct van 'ze spreken hier weer af met de jongens' en dan krijg je de hele tijd om je oren, omdat je zagezegd met de jongens hebt afgesproken. Dan vind ik dat gewoon overdreven. Ze zijn bang zo voor internaatbaby's. Alsof je bij die automaten... Ik vind het overdreven."

Het rapport 'Leven op een schoolinternaat in Vlaanderen. Een belevingsonderzoek bij internen' is dit najaar beschikbaar.

Dossier

Oorlog in Oekraïne: kinderen en jongeren op de vlucht

Sinds het begin van de Russische invasie in Oekraïne op 24 februari 2022 kregen al bijna 56.000 Oekraïense vluchtelingen tijdelijke bescherming in België. 35 procent van hen is minderjarig. Om het recht op onderwijs, op veiligheid en bescherming van deze kinderen en jongeren te garanderen, moeten vele diensten een tandje bijsteken.

Onderwijs: een recht en een toevlucht

Van de Oekraïense minderjarige vluchtelingen heeft 19 procent de basisschoolleeftijd, 12 procent is tussen 12 en 17 jaar. Deze kinderen hebben recht op onderwijs. Vanaf dag 60 van hun verblijf in België hebben ze leerplicht in ons land. Het onderwijs moest meteen schakelen van de ene crisis – de coronapandemie – naar de volgende.

Onduidelijkheid maakt voorbereiden lastig

Het bleef lang onduidelijk hoeveel extra leerlingen de scholen zouden moeten opvangen en wanneer die in België zouden aankomen. Toen de vluchtelingenstroom op gang kwam eind februari, werd geschat dat tot 30.000 Oekraïense kinderen een plaats zouden moeten vinden in het basisonderwijs, 12.000 in het secundair onderwijs.

Het werden er tegen 30 juni 2022 uiteindelijk bijna 4000 in het basisonderwijs en bijna 1300 op de middelbare scholen, van wie de overgrote meerderheid in het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers. Omdat vluchtelingen uit Oekraïne recht hebben op een tijdelijke beschermingsstatus die hen uit de asielprocedure en -opvang houdt, kunnen ze zelf kiezen waar ze zich vestigen. Dit maakte het moeilijker voor scholen om zich voor te bereiden.

Wij waren betrokken bij het overleg met alle onderwijsactoren over de beste manier om het recht op onderwijs voor deze kinderen en jongeren te garanderen. Wij vroegen om zo snel mogelijk na aankomst in België onderwijs aan te bieden, ook al in de crisisopvang, omdat naar school gaan deze kinderen structuur en voorspelbaarheid geeft.

Vier pistes voor Oekraïense kinderen

Op 23 maart 2022 publiceerden we onze knelpuntennota 'Welk onderwijs voor Oekraïense kinderen op de vlucht?'. We stelden daarin vast dat het onderwijs al vóór deze nieuwe crisis naar adem hapte, met het tekort aan leraars en het tekort aan capaciteit in de OKAN-klassen in het secundair onderwijs in sommige regio's.

We pleitten er daarom voor om bij het toeleiden naar huisvesting rekening te houden met de lokale

onderwijscapaciteit. We wezen er bovendien op dat de kinderen zelf best zo weinig mogelijk van school zouden veranderen, door te proberen hen bij de overgang van de crisisopvang naar duurzame huisvesting op dezelfde school te houden.

In onze knelpuntennota verkenden we vier pistes voor het onderwijs van deze vluchtelingenkinderen.

– Piste 1

Als piste 1 zagen we de toeleiding naar het bestaande Vlaamse onthaalonderwijs in basis- en secundaire scholen. Wij suggereerden om de Oekraïense kinderen zoveel mogelijk in groepjes naar basisscholen toe te leiden zodat de ervaring en de verplichte nascholing zoveel mogelijk gebundeld kunnen worden. Het tekort aan lokalen en leerkrachten is een uitdaging.

– Piste 2

Piste 2 ging in op een voorstel van het onderwijsveld voor een tijdelijk apart onderwijsproject voor Oekraïense leerlingen. De bedoeling is om onder de vluchtelingen of onder de Oekraïners die al in België verblijven professionals of zelfs leerkrachten te vinden die les in het Oekraïens kunnen geven aan kinderen op de vlucht. Dit spoor bereidt leerlingen voor op een spoedige terugkeer. Als ze over laptops en internet beschikken, kunnen ze toegang hebben tot Oekraïens digitaal afstandsonderwijs.

Via de Oekraïense ombudsvrouw voor de kinderrechten kregen wij een lijst van initiatieven voor Oekraïens digitaal afstandsonderwijs. Wij vroegen de minister een duidelijk rechtskader, met de zekerheid dat deze vorm van onderwijs voldoet aan de leerplichtwetgeving in ons land, dat studiegetuigschriften gelijkwaardig zijn, en dat er duidelijkheid is over wat er gebeurt als de kinderen toch in België blijven en willen overstappen naar het reguliere Vlaamse onderwijs.

Op 2 juni 2022 bezocht de kinderrechtencommissaris twee scholen in Oudenaarde die relatief veel Oekraïense leerlingen opvangen. Ze had er telkens een groepsgesprek met de kinderen en jongeren via een tolk over hun ervaringen en leefsituatie in België, eerst in een basisschool met acht Oekraïense vluchtelingenkinderen. Drie voormiddagen per week volgden ze Oekraïens onderwijs samen met Oekraïense leerlingen uit andere basisscholen in de stad, van het eerste tot het zesde leerjaar. Voor de Oekraïense lessen werd deze groep opgedeeld in twee leeftijdsgroepen, met een sterk gedifferentieerde aanpak wegens de leeftijdsverschillen. Twee Oekraïense leerkrachten die tijdelijk in België zijn en de vader van een van de kinderen gaven de Oekraïense lessen. Van de tien Oekraïense leerlingen van een OKAN-klas in een middelbare school volgde de helft na de schooluren nog online Oekraïens afstandsonderwijs. De tien Oekraïense OKAN-leerlingen zeiden eensgezind dat ze volgend jaar het liefst in België zouden blijven.

– Piste 3

In piste 3 stelden we een combinatie voor van Vlaams onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers en aanvullend onderwijs door Oekraïense organisaties hier, waarbij de Vlaamse overheid en onderwijsverstrekkers het onderwijs in de Oekraïense taal en cultuur zou faciliteren, bijvoorbeeld door na de schooluren lokalen en infrastructuur ter beschikking te stellen.

– Piste 4

Als piste 4, vermeldden we huisonderwijs met behulp van Oekraïens afstandsonderwijs.

↘ Knelpuntennota *'Welk onderwijs voor Oekraïense kinderen op de vlucht? Verkenning van vier pistes'*, 23 maart 2022

Vooraf onthaalonderwijs of huisonderwijs

We menen vast te stellen dat tot eind juni 2022 in de praktijk de pistes één (Vlaams onthaalonderwijs) en vier (huisonderwijs) het meest gebruikt werden. Voor huisonderwijs ging dit vooral om leerlingen en ouders die een voorkeur gaven aan synchroon internetonderwijs met hun Oekraïense school of Oekraïense digitale onderwijspakketten, bijvoorbeeld om de kansen van het kind om mee te doen met de Oekraïense centrale toetsen gaaf te houden.

Naast de leerplichtige Oekraïense leerlingen die officieel voor huisonderwijs kozen, vonden ook andere Oekraïense leerlingen de weg naar het Oekraïens digitaal afstandsonderwijs. Het ging bijvoorbeeld om kinderen of jongeren die in de eerste weken na hun aankomst nog niet naar school gingen of geen school vonden. Er waren ook jongeren die overdag voltijds onthaalonderwijs volgden en na de schooluren nog Oekraïens afstandsonderwijs.

Nooddecreten voor onderwijs aan Oekraïense leerlingen

Het Vlaams Parlement keurde een eerste nooddecreet goed op 22 april 2022. Het decreet moest vooral het Vlaamse onthaalonderwijs in basis- en secundaire scholen versterken om de instroom van Oekraïense leerlingen aan te kunnen. Onder meer extra middelen

voor tijdelijke schoolinfrastructuur, hertelling van anderstalige nieuwkomers die tussen 4 maart en 30 juni instapten en een versoepeling van de regels voor het inrichten van OKAN-klassen in het secundair onderwijs maakten daar deel van uit. De CLB's kregen extra middelen voor het onthaal en de begeleiding van Oekraïense kinderen en jongeren op de vlucht.

Op 3 juni kwam er een tweede nooddecreet dat vooral de subsidiëring van lokale besturen voor de organisatie en de ondersteuning van collectief huisonderwijs in nooddorpen regelde tot eind juni 2022 (met terugwerkende kracht tot 4 maart 2022). Daarnaast zorgde het decreet onder meer ook voor afwijkingen op de regels voor huisonderwijs aan Oekraïense kinderen en jongeren (eveneens met terugwerkende kracht tot 4 maart 2022) en extra middelen voor CLB's en ondersteuningsnetwerken voor hun werking met Oekraïense kinderen op de vlucht. Dit decreet maakte het schoolbesturen ook mogelijk om vanaf 1 juni 2022 tijdelijk Oekraïense personeelsleden aan te stellen en regelde ook de organisatie van een 'zomeraanbod' voor Oekraïense kleuters en leerplichtige leerlingen.

Het derde nooddecreet van 13 juli 2022 regelt vooral de subsidiëring van gratis collectief huisonderwijs georganiseerd of ondersteund door lokale besturen vanaf 1 september 2022.

Asiel: bescherming van kwetsbare kinderen

Aandacht voor kinderrechten in Oekraïne en tijdens de vlucht

Oorlog raakt altijd ook kinderen. Ze worden blootgesteld aan geweld en gruweldaden, ze lopen fysieke en psychologische trauma's op, er is het verlies van hun vertrouwde omgeving, van familie en vrienden. Op 16 maart 2022, kort na het begin van de oorlog, vroegen we in ons standpunt over de oorlog in Oekraïne en zijn gevolgen aandacht voor het recht van kinderen op een goed geregeld onthaal en degelijke registratie bij aankomst in België; kwaliteitsvolle opvang; psychologische begeleiding als ze dat nodig hebben; gezondheidzorg, onderwijs en ontspanning en bescherming tegen elke vorm van geweld, misbruik en uitbuiting.

De kinderrechtencommissaris bezocht samen met de Délégué général aux droits de l'enfant het registratiecentrum op de Heizelvlakte om zelf vast te stellen hoe de ontvangst en aanmelding verliepen. De opstartperiode van het centrum ging gepaard met lange wachtrijen en het op punt stellen van de organisatie. Na enkele weken kwamen er onder andere speelhoekjes voor kinderen, werd in eten en drinken voorzien en verleenden vrijwilligers van het Rode Kruis bijstand.

We vroegen extra aandacht voor niet-begeleide minderjarige Oekraïense vluchtelingen, die nog kwetsbaarder zijn voor misbruik en geweld, en voor minderjarigen die in Oekraïne in de residentiële jeugdhulp verbleven en geëvacueerd werden. Wij pleitten ervoor om zo snel mogelijk een wettelijke voogd toe te kennen aan deze jongeren en hen op te vangen in de jeugdhulp waaronder pleegzorg, waarbij broers en zussen zouden samengehouden worden. We drongen erop aan alles in het werk te stellen om deze kinderen en jongeren zo snel als mogelijk in contact te brengen met hun ouders of familie in Oekraïne en ze te herenigen.

Standpunt 'Opvang vluchtelingen Oekraïne',
16 maart 2022

Niet-begeleide minderjarige Oekraïense vluchtelingen: alertheid geboden

Onder de Oekraïense vluchtelingen in ons land waren er op 6 september 977 niet-begeleide minderjarigen. Dit is

het cijfer op papier; sommige jongeren zijn teruggekeerd naar Oekraïne, andere pendelen tussen België en Oekraïne. In de groep van minderjarige Oekraïense vluchtelingen wordt een onderscheid gemaakt tussen drie soorten niet-begeleide minderjarigen, met telkens een andere aanpak voor opvang en begeleiding.

Er zijn de niet-begeleide minderjarige Oekraïense vluchtelingen die alleen in België zijn. Ze zijn hier alleen aangekomen of ze werden begeleid door familie, vrienden of kennissen die niet voor hen kunnen instaan hier. Ze worden aangemeld bij het Agentschap Opgroeien en opgevangen in pleeggezinnen. Psychologische hulp komt van Solentra.

De tweede groep zijn niet-begeleide minderjarige vluchtelingen die opvang vinden in hun informele netwerk, bijvoorbeeld bij familie of vrienden die al in België waren. Voor psychosociale ondersteuning kunnen ze terecht bij de centra voor geestelijke gezondheidszorg.

Tot slot zijn er niet-begeleide Oekraïense minderjarigen die hier aankomen met familie of vrienden die niet de ouders zijn, en die samen opvang zoeken in een gastgezin of die opgevangen worden in een van de nooddorpen. Voor psychosociale ondersteuning zijn er de centra voor geestelijke gezondheidszorg.

Voldoende controle op verblijf?

Voor de tweede en de derde groep controleert de wijkagent of ze bij het gezin in kwestie verblijven; ook de lokale besturen houden een oogje in het zeil om problematische situaties te kunnen detecteren en tijdig te kunnen ingrijpen. Als het lokaal bestuur hulp nodig heeft, kan het de situatie aan pleegzorg melden. Pleegzorg heeft ervaring in het screenen van dergelijke situaties en kan, indien nodig, een ander opvanggezin vinden.

We krijgen bezorgde signalen over het gebrek aan opvolging en controle op de situatie van deze minderjarigen. We vrezen dat hierdoor kinderen en jongeren door de mazen van het net kunnen glippen. Er is geen structuur om problematische situaties van niet-begeleide minderjarigen uit Oekraïne systematisch op te sporen. Er is alertheid nodig van alle mogelijke instanties. Ook de school is een buffer, maar tijdens de vakantie valt die vorm van controle weg.

Een voogd meldde ons dat de jongere die hij begeleidde klaagde over de alleenstaande man waar zij en haar zus bij waren ondergebracht; de man zou niet de correcte omkadering geboden hebben. De voogd meldde de situatie bij het OCMW, dat meteen ingreep. Er werd een nieuw opvanggezin gevonden voor de meisjes.

Elke niet-begeleide minderjarige vreemdeling moet gemeld worden bij de Dienst Voogdij. Veel Oekraïense niet-begeleide minderjarige vluchtelingen hebben in de praktijk geen voogd. Begin september stonden 1.549 niet-begeleide minderjarigen op de wachtlijst voor een voogd. Vooral kinderen of jongeren met een kwetsbaar profiel krijgen een voogd toegewezen; soms wordt een jongere ook toegewezen aan een voogd die nog wat beschikbaarheid heeft en die in de buurt woont. Voogden vragen soms expliciet om een minderjarige vluchteling uit Oekraïne te begeleiden. Door de tijdelijke beschermingsstatus voor deze vluchtelingen is de procedure veel lichter. De Dienst Voogdij gaat hier niet op in.

Bruuske overgang naar pleeggezin

We vernamen dat sommige niet-begeleide Oekraïense minderjarigen moeite hadden met de manier waarop de overdracht aan een pleeggezin gebeurde. Bij aankomst worden de pleeggezinnen opgebeld en komen ze het kind of de jongere halen. De kinderen gaan meteen naar hun pleeggezin, zonder voorafgaandelijke kennismaking. Ze gaven aan dat ze dit moeilijk vonden.

Een jeugdhulpvoorziening die tijdelijk bijspringt om pleegplaatsingen te regelen zegt de bezorgdheid van de jongeren te begrijpen. Ze stelt evenwel dat het niet mogelijk is om hen eerst een tijdje op te vangen voor ze naar een pleeggezin gaan. In de residentiële voorzieningen is daarvoor te weinig plaats. Ze zetten daarom in op begeleiding na plaatsing.

Diensten zijn zoekende

Dat diensten soms zoekende zijn bij het regelen van administratieve formaliteiten voor deze vluchtelingen bleek uit signalen die wij ontvingen. Zo meldde een voogd dat een OCMW weigerde om een equivalent leefloon toe te kennen aan een jongere die verbleef bij een pleeggezin omdat het opvanggezin niet behoeftig was. Na beroep door een advocaat werd de behoeftigheid van de jongere als referentie gebruikt, niet die van het pleeggezin.

Het ene vluchtelingenkind is het andere niet?

👂 *“Vorige week werden twee van mijn toegewezen Afghaanse pupillen uitgenodigd voor een eerste gesprek bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Na enkele minuten wachten ging de toegangspoort open en werd gevraagd dat de wachtenden zich in twee rijen zouden opstellen, de Oekraïense wachtenden en de andere wachtenden. Tot mijn grote verbazing werd de volgorde van aankomst niet gerespecteerd. De Oekraïense vluchtelingen, een 50-tal mensen, kregen eerst toegang tot de wachtruimte, de andere aanmelders moesten achteraan in de rij gaan staan.*

Ik kon niet uitleggen waarom zij, na zes maanden wachten op hun eerste interview, voorbijgestoken werden door vluchtelingen die nog maar enkele dagen in het land waren. Met nog grotere verbazing moesten mijn pupillen aan het einde van hun interview bij DVZ (dat keurig verliep) aanhoren dat zij pas na één jaar zullen opgeroepen worden voor hun interview bij het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen. Oekraïense vluchtelingen hebben als oorlogsvluchteling alle recht op hulp en opvang. Maar ook mijn drie pupillen zijn gevlucht voor de oorlog in Afghanistan en hebben naar mijn aanvoelen recht op dezelfde hulp en bescherming.”

Dit was niet de enige melding die we ontvingen van voogden en van niet-begeleide minderjarigen van andere nationaliteiten die moeite hadden met wat zij ervoeren als het verschil in behandeling tussen henzelf en Oekraïense niet-begeleide minderjarigen, op het vlak van procedures, pleegzorg of school. Wij blijven erop aandringen dat alle kinderen op de vlucht die internationale bescherming vragen recht hebben op dezelfde behandeling.

De opvang van Oekraïense vluchtelingen toont aan dat de verschillende diensten snel en accuraat kunnen reageren op de komst van grote groepen vluchtelingen. Dit kan een inspiratie zijn voor de omgang met alle vluchtelingen.

6. Rechten van kinderen op de vlucht

6.1. Opvangcrisis: minderjarigen voor gesloten deuren

Het opvangnetwerk voor mensen die in België internationale bescherming vragen staat al langer onder druk. Fedasil is verplicht om alle asielzoekers op te vangen in afwachting van de behandeling van hun asielaanvraag. Mensen moeten zich aanmelden bij het Klein Kasteeltje in Brussel; ze krijgen dan een afspraak om hun aanvraag in te dienen en ze krijgen een opvangplaats toegewezen.

Eind november 2021 trokken middenveldorganisaties bij ons aan de alarmbel. Al wekenlang konden alleenstaande mannen geen aanvraag indienen en dus geen opvang krijgen omdat de opvangcentra verzadigd waren. Sinds eind november kwam het steeds meer voor dat middenveldorganisaties moesten bijspringen in het aanmelden van gezinnen en bij het detecteren van minderjarigen in de wachtrij. Asielzoekers die niet binnengeraakten, sliepen op plekken die hulporganisaties in allerijl gevonden hadden, of op straat.

Bezoek aan Klein Kasteeltje

Op 29 november 2021 nam de kinderrechten-commissaris samen met de Délégué général aux droits de l'enfant poolshoogte van de situatie aan het Klein Kasteeltje. We citeren uit hun verslag:

“Wat ons enorm verontrust, is de manier waarop een ambtenaar van de Dienst Vreemdelingenzaken potentiële NBMV (niet begeleide minderjarige vreemdelingen, red.) selecteert. De jongere doet zijn of haar mondmasker af en op basis van uiterlijke kenmerken, wordt er geoordeeld of hij of zij al dan niet minderjarig is. Lijkt dat niet zo te zijn, dan wordt de jongere weggestuurd en moet hij aanschuiven in de andere rij. Het gaat niet alleen om personen die er manifest meerderjarig uitzien, maar ook om jongeren die er wel degelijk minderjarig uitzien of waar er misschien twijfel kan zijn.”

In ons standpunt van 29 november, vlak na het bezoek, toonden wij begrip voor de nijpende en complexe opvangsituatie en de inspanningen van de federale overheid om oplossingen te vinden. Maar we stelden vast dat het recht op opvang van heel wat minderjarige asielzoekers onvoldoende gegarandeerd werd.

We zagen tijdens ons bezoek dat op zicht bepaald werd of een jongen al dan niet meerderjarig was. Dit is niet alleen arbitrair, het is bovendien in strijd met de wet op de Voogdij. Die bepaalt dat bij (een vermoeden van) minderjarigheid, de overheid altijd de dienst Voogdij moet inschakelen. Er is een vaste procedure voor de leeftijdsbepaling.

De Dienst Vreemdelingenzaken hanteerde aan de poorten van het Klein Kasteeltje zogeheten kwetsbaarheidscriteria om minderjarigen te selecteren als ze niet allemaal binnen konden. Deze kwetsbaarheidscriteria maken een onderscheid tussen kwetsbare minderjarigen, die voorrang krijgen, en niet-kwetsbare minderjarigen, terwijl alle minderjarigen kwetsbaar zijn. Meisjes, niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die een medische of psychische kwetsbaarheid of een handicap hebben, of die mogelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel of uitbuiting en jongens onder de 15 jaar, kregen voorrang bij het aanmeldpunt.

Niet-begeleide minderjarigen die wel een opvangplaats kregen, belandden bovendien vaak meteen in de tweede opvangfase. Volgens de procedure moet er eerst een observatie zijn in een oriëntatie- en

observatiecentrum. Pas daarna gaan ze naar een afzonderlijke leefgroep in een collectieve opvang. Ook op dit punt bleef Fedasil in gebreke: minderjarigen kwamen terecht bij volwassenen in de opvangcentra. Het VN-Kinderrechtencomité tikte België eerder al op de vingers omdat er te weinig geschikte opvangplaatsen zijn voor minderjarige asielzoekers.

↘ Standpunt ['Garandeert België nog altijd de rechten van kinderen op de vlucht?'](#),
29 november 2021

Structurele oplossingen nodig

We bleven ook na ons bezoek dagelijks verontrustende signalen krijgen over het tekort aan opvangplaatsen voor niet-begeleide minderjarigen. In ons standpunt van 8 december, nog geen twee weken later, drongen we daarom nogmaals aan op een oplossing voor minderjarige vluchtelingen (met hun gezin) en bij uitbreiding alle mensen die internationale bescherming vragen in ons land.

Wij vroegen Fedasil en de Belgische overheid om:

- werk te maken van noodopvang voor alle niet-begeleide en begeleide asielzoekers;
- de kwetsbaarheidscriteria voor minderjarigen niet langer toe te passen;
- in gepaste opvang te voorzien voor alle minderjarige asielzoekers;
- op lange termijn structurele opvangplaatsen te creëren op maat van de noden van asielzoekers om dergelijke opvangcrisisen te voorkomen.

↘ Standpunt ['Dringend oplossingen nodig voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen'](#),
8 december 2021

We bezorgden beide standpunten aan de leden van de Kamercommissie Binnenlandse Zaken, Veiligheid en Migratie en aan het kabinet voor Asiel en Migratie. Tijdens een hoorzitting in de Kamercommissie Binnenlandse Zaken op 10 januari 2022 drukte de kinderrechtencommissaris opnieuw haar bezorgdheid uit over wat ze vastgesteld had in december.

Op 21 januari 2022 veroordeelde een Brusselse rechter in eerste aanleg de Belgische staat en Fedasil tot het betalen van een dwangsom per werkdag dat "minstens één asielzoeker" zich niet kan aanmelden. De uitspraak kwam er na een klacht wegens ingebrekestelling die tien mensenrechtenorganisaties hadden ingediend in november. Sindsdien zijn al meer dan 1.000 klachten ingediend om aanmelding en opvang af te dwingen.

Mensen die in België internationale bescherming vragen, hebben recht op opvang. Dat staat zo in de Belgische opvangwet en in de Europese opvangrichtlijn. Ze zouden dit niet moeten afdwingen via de rechtbank. Het Kinderrechtenverdrag bepaalt bovendien dat bij elke overheidsbeslissing het belang van het kind voorop moet staan en dat minderjarigen recht hebben op bijzondere bescherming als vluchteling.

Verzadiging dreigt opnieuw

In april organiseerde Fedasil een rondetafel om op zoek te gaan naar extra opvangplaatsen voor niet-begeleide minderjarigen. Wij namen ook deel. Op 6 juli kondigde de staatssecretaris voor Asiel en Migratie een pakket maatregelen aan om de opvangcrisis het hoofd te bieden. Op de korte termijn komen er 750 extra tijdelijke plaatsen bij. Er worden overheidsopdrachten gelanceerd, naast een oproep aan lokale besturen en ngo's om in lokale opvanginitiatieven en collectieve opvang te voorzien.

Vanaf midden augustus kwamen er opnieuw meldingen van middenveldorganisaties en van diensten dat het opvangnetwerk verzadigd dreigt te geraken en dat de situatie aan het Klein Kasteeltje onhoudbaar is geworden. Op 23 augustus voerde het personeel van Fedasil actie om deze wantoestand aan het registratiepunt in het Klein Kasteeltje aan te kaarten.

Voor niet-begeleide minderjarigen was er amper nog plaats. We kregen eind augustus de melding dat een groep van acht niet-begeleide minderjarigen zich 's nachts had aangemeld bij het Klein Kasteeltje, maar geen opvang had gekregen. De jongeren brachten de nacht op straat door.

Vanaf 29 augustus verhuisde de overheid de aanmelding van asielzoekers naar het Pachecogebouw van de DVZ in Brussel. We kregen ook voor deze nieuwe locatie twee meldingen over de selectie van niet-begeleide minderjarigen door de politie op het uitzicht van de jongeren om te bepalen wie binnen mag. We stuurden een mail naar het kabinet van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie. We blijven de situatie op de voet volgen.

6.2. Niet-begeleide minderjarigen

Voogden kunnen geen bankrekening openen

Zonder bankrekening is het lastig functioneren in onze samenleving, ook voor minderjarigen. Waar

moet een werkgever het loon storten dat ze met hun studentenbaantje verdiend hebben? Waar moeten ze hun spaargeld kwijt? Wat met aanvragen voor het groeipakket of andere toelagen die een bankrekeningnummer vereisen?

"Ik hoor bij collega-voogden de laatste dagen weer de ene klacht na de andere omdat ze geen rekeningen kunnen openen voor hun pupillen. Ik heb een overzicht van de verschillende banken en wil bekijken welke stappen er kunnen genomen worden. Ik heb de mails opgevraagd aan de voogden en het betreffende kantoor gemaild of gebeld. Vaak kreeg ik geen antwoord of een erg bruut antwoord."

Bij het Kinderrechtencommissariaat liepen opnieuw meldingen zoals deze binnen van voogden van niet-begeleide minderjarigen die geen bankrekening konden openen. Gelijkaardige signalen kregen we van de Dienst Voogdij. De gesignaleerde problemen deden zich voor bij filialen van grote banken. Mails van voogden die een afspraak vroegen, bleven onbeantwoord of het was lang wachten op een datum. Banken weigerden zicht- of spaarrekeningen te openen omdat de jongere geen Belgische identiteitskaart had of geen achttien jaar was – eisen die geen basis in de wet hebben. Ze legden ook andere overbodige procedures op, zoals een vonnis om een rekening te openen of geld over te schrijven van spaar- naar zichtrekening. De aan hun filialen gegeven instructies waren niet altijd correct.

Goede praktijkvoorbeelden

Sommige banken tonen dat het wel degelijk anders kan. Ze werken met een aanspreekpunt voor voogden bij het hoofdkantoor, ze spreiden zelf de aanvragen over de regio zodat de wachttijden beperkt worden en toetsen hun interne instructies voor filialen aan de wet- en regelgeving en aan de kinderrechten.

Informatie voor de banken

Om de knelpunten voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen aan te kaarten, zaten we op 6 april 2022 samen met Febelfin, de vertegenwoordiger van de financiële sector. Febelfin bevestigde onze vaststelling dat sommige instructies van bankfilialen die voogden ons gemeld hadden, niet wettelijk zijn.

Febelfin organiseerde in 2020 al een infosessie voor voogden en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten ijverde in het verleden voor een spreiding van de aanvragen over verschillende kantoren om een concentratie bij één filiaal, vaak gelegen dicht bij een asielcentrum, te vermijden. Febelfin engageerde zich

tijdens het overleg om de banken aan te schrijven en de foute instructies aan te kaarten op de comités en vergaderingen met de sector.

Banken ook een knelpunt voor jongeren in jeugdhulpvoorzieningen

Jongeren die verblijven in jeugdhulpvoorzieningen ervaren gelijkaardige problemen met banken als niet-begeleide minderjarige vluchtelingen. Zij kunnen geen bankrekening openen zonder wettelijke vertegenwoordiging of toestemming van hun ouder(s).

Een deel van deze jongeren heeft echter geen contact meer met de ouder(s) uit zelfbehoud of omdat hun ouder(s) de zorg of de opvoeding (tijdelijk) niet kunnen opnemen. Het is soms ook beter dat ouder(s) niet weten dat er een bankrekening is op naam van hun kind of dat er via hun kind geld kan worden opgeëist.

Dit betekent wel dat jongeren in jeugdhulpvoorzieningen met een weekend- of vakantiebaan geen rekeningnummer kunnen doorgeven waarop ze hun zuurverdiende centen in veiligheid kunnen brengen. Ook voor deze doelgroep hebben we dit probleem aangekaart tijdens het overleg met Febelfin.

Oekraïne crisis zet tekort aan voogden op scherp

Niet-begeleide minderjarigen die in ons land aankomen hebben recht op een voogd. Als wettelijke vertegenwoordiger staat die voogd in voor het welzijn van deze kinderen en jongeren. Er is echter al langer een tekort aan voogden. De instroom van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen uit Oekraïne stelt dit probleem nu op scherp.

Op de wachtlijst stonden begin september 1.549 minderjarigen. Ze moeten gemiddeld zes maanden wachten voor ze een voogd toegewezen krijgen. Dat is problematisch. Geen voogd betekent immers geen juridische bijstand bij verblijfsprocedures, geen groeipakket en problemen bij het openen van een bankrekening of bij de aansluiting bij een ziekenfonds.

Door het tekort aan voogden wijst de Dienst Voogdij momenteel prioritair een voogd toe aan kwetsbare niet-begeleide minderjarigen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij ernstige medische of psychische problemen, zwangerschap, en indicaties van misbruik of mensenhandel.

Het ontbreken van een voogd is voor alle niet-begeleide minderjarigen een probleem. Voor niet-begeleide minderjarigen uit Oekraïne vooral omdat ze, in tegenstelling tot de meeste andere niet-begeleide minderjarigen, niet worden opgevangen in de structuren van Fedasil en opvangpartners.

Terwijl de overheid in de opvangcentra nog een zekere controle kan uitoefenen op de situatie van niet-begeleide minderjarigen zonder voogd, verblijven de Oekraïense jonge vluchtelingen bij familie, kennissen, in gastgezinnen of pleeggezinnen. De groep niet-begeleide minderjarigen die met volwassenen maar zonder voogd in een gastgezin of nooddorp belandt is kwetsbaar. Er wordt bij lokale besturen op aangedrongen dat ze alert zijn en probleemsituaties tijdig detecteren en aan pleegzorg melden, maar de vraag is of dit volstaat.

De federale overheid heeft extra geld vrijgemaakt voor zowel bijkomende werknemer-voogden als extra zelfstandige en vrijwillige voogden. Dat is een stap in de goede richting. We vragen ons wel af op welke termijn deze bijkomende voogden ingezet kunnen worden. Ze moeten immers nog geselecteerd en opgeleid worden. Het is ook niet duidelijk of dit zal volstaan om de wachtlijst volledig weg te werken.

In afwachting van bijkomende voogden vragen we om na te denken over andere oplossingen om de dagelijkse problemen die niet-begeleide minderjarigen zonder voogd ondervinden, weg te werken. We vragen de overheid ook om extra inspanningen te doen om nieuwe voogden aan te trekken.

Afghaanse niet-begeleide minderjarigen: leven in limbo

Het afgelopen werkjaar werden we gecontacteerd door enkele bezorgde voogden van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen uit Afghanistan die een aanvraag tot internationale bescherming hadden ingediend of van wie de aanvraag werd afgewezen. Een opeenstapeling van problemen dreigt hen in een juridisch vagevuur te duwen, waarbij ze geen toestemming krijgen om in België te verblijven, maar ook niet terug kunnen naar Afghanistan.

Lange wachttijden

De wachttijd tussen het eerste interview van deze jongeren bij de Dienst Vreemdelingenzaken en hun gesprek bij het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) loopt op. Momenteel moeten deze jongeren gemiddeld een jaar wachten voor ze hun gesprek over hun asielaanvraag ten gronde kunnen hebben. Alle Afghaanse jongeren die vóór de machtsovername van de Taliban in de zomer van 2021 een eerste keer verhoord werden door het CGVS moesten bovendien terugkomen voor een nieuw verhoor.

“Wat betreft mijn pupil voor wie wij ons aanmeldde op 15/03/2022 (...). [Hij] moest aanhoren aan het einde van het interview bij DVZ (wat keurig verliep) dat hij pas na één jaar zal opgeroepen worden voor zijn interview bij het CGVS. Als ik het goed uitreken: gearriveerd in september 2021, interview DVZ medio maart 2022, interview CGVS maart 2023, uit ervaring tel ik daar zes maanden bij voor het antwoord van CGVS, dan dienen deze jongeren ongeveer twee jaar te wachten eer zij mogelijks in aanmerking komen voor een A-Kaart.”

OKAN-klas op bezoek in het Vlaams Parlement

Op 10 mei 2022 ontvingen we een OKAN-klas. De leerlingen brachten een bezoek aan het informatiecentrum van het Vlaams Parlement en gaven ons vooraf enkele vragen door. Zo vroegen ze zich af hoe het komt dat kinderrechten niet in alle landen op dezelfde manier worden nageleefd en wie er voor kinderen opkomt in Palestina. Maar ze hadden ook vragen over nationaliteit, de mogelijkheid om een vakantiebaan te doen en waarom zoveel scholen een hoofddoek verbieden. Enkele leerlingen woonden in een

opvangcentrum. Zij vertelden ons hoe bang ze waren tijdens hun reis van Syrië naar Turkije, hoe druk het in het centrum was en dat ze met zes op een kamer lagen. Ze vroegen hoe lang het wachten is op een beslissing, kunnen ze in België verder school lopen en een toekomst uitbouwen? Ze leerden inmiddels Nederlands en startten een opleiding. We krijgen al jaren meldingen van voogden en jongeren zelf dat dit wachten een grote druk op hen legt. In ons overleg erkent het CGVS het probleem, het verwijst naar de aanwerving van nieuwe *protection officers* voor de interviews. Toch blijven de wachttijden te lang voor deze jongeren.

Ongeschikte verblijfplaats

Terwijl ze moeten wachten, vertelden de voogden ons, verblijven sommige jongeren in moeilijke omstandigheden in een opvangcentrum. Het is er te druk, ze leven met te veel mensen op één kamer. Deze precare levensomstandigheden hebben gevolgen voor het psychosociaal welzijn van deze jongeren. Sommigen wachten al vier tot vijf maanden op een plek in de jeugdhulp.

Wachttijden tasten mogelijkheden om rechten uit te oefenen aan

Niet-begeleide minderjarige vluchtelingen kunnen normaal, naast de asielprocedure, parallel ook een bijzondere verblijfsprocedure opstarten, omdat ze als minderjarigen extra bescherming verdienen. Maar dit kan maar tot 18 jaar. Momenteel wordt deze procedure pas onderzocht als de asielaanvraag behandeld is. De lange wachttijd beperkt dus de mogelijkheden voor deze jongeren.

Geen terugkeermogelijkheid

Ook als de jongere uiteindelijk toch het land moet verlaten, worden er sinds de machtsovername van de Taliban geen (gedwongen) terugvluchten meer georganiseerd naar Afghanistan bij een negatieve verblijfsbeslissing. Het CGVS neemt sinds maart 2022

wel opnieuw beslissingen over asielaanvragen en verleent niet langer subsidiaire bescherming – een vorm van tijdelijke bescherming om veiligheids-, humanitaire of sociaal-economische redenen. Sindsdien lopen er veel weigeringen voor Afghaanse niet-begeleide minderjarige vluchtelingen binnen. Ook 11.11.11 wijst in het rapport van augustus 2022 op de barre mensenrechtensituatie in Afghanistan, de pushbacks en het geweld aan de Europese grenzen. De koepel vraagt België diplomatieke actie te ondernemen tegen het toenemend aantal gedwongen uitzettingen en het recht op opvang en aanvraag van asiel te respecteren.

Leven met de handrem op

Voogden vertelden over pupillen die het gevoel hebben te “integreren met de handrem op”. Ze doen inspanningen om de taal te leren, naar school te gaan, een netwerk uit te bouwen, maar het lange wachten en de onzekerheid over hun lot vreten hun motivatie aan. Hun welzijn wordt verder ondermijnd door de naweeën van hun zware vluchtervaring en door de druk van familie om hier te ‘slagen’.

Na een negatieve beslissing en een beroep bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen is ook hun attest van immatriculatie niet langer geldig. Ze verliezen daardoor hun groepspakket. Ook een (studenten)baan, een

buitenlandse schoolreis of inschrijven in een voetbalclub worden dan onmogelijk.

Bijzonder risico bij terugkeer

Afghaanse niet-begeleide minderjarigen die een negatieve beslissing krijgen, lopen door de lange wachttijden en de huidige situatie in Afghanistan bovendien een bijzonder risico, benadrukten de voogden in ons gesprek. Ze dreigen in de huidige Afghaanse context als 'verwesterd' te worden bestempeld bij hun terugkeer. Soms is de kennis van hun moedertaal sterk achteruitgegaan. Toekomstperspectief is er in Afghanistan nauwelijks. Het land is in een neerwaartse spiraal beland. Ze horen van hun familie dat de situatie er zienderogen achteruitgaat.

Beschermingskloof

Voor deze Afghaanse niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die geen vluchtelingenstatus krijgen en ook geen beroep kunnen doen op subsidiaire bescherming dreigt een beschermingskloof: ze mogen niet in België blijven, maar ze kunnen ook niet terug, en ondertussen zijn ze hier bijna al hun rechten kwijt.

Als er nog voldoende tijd is en de jongeren nog geen 18 jaar zijn, kunnen ze een bijzondere verblijfsprocedure beginnen. Die mondt uit in een 'duurzame oplossing': een verblijf in België; terugkeer naar het land van herkomst of een veilig derde land; of hereniging met de ouders, waar die op dat moment verblijven. Om in te schatten of Afghanistan voldoende garanties biedt voor de opvang en de verzorging van de minderjarige gebeuren zogeheten *family assessments* ter plaatse. Die zijn in de huidige context uitgesloten.

Toch schort de Dienst Vreemdelingenzaken de bijzondere verblijfsprocedure niet op. De DVZ probeert een inschatting te maken op basis van andere elementen in het dossier. Een duurzame oplossing vinden voor de jongere kan lang duren. Als ze niet gevonden wordt vóór de jongere achttien wordt, eindigt de procedure.

De Dienst Voogdij liet de voogden weten niet te verwachten dat voor Afghaanse niet-begeleide minderjarigen een bevel van terugbrenging in de bus zal vallen na een negatieve beslissing over hun asielaanvraag. Maar de facto zijn die jongeren heel wat van hun rechten kwijt en zitten ze vast.

Dit roept veel vragen op over de rechtspositie van deze jongeren en over de gevolgen ervan voor de Dienst Vreemdelingenzaken: waar kunnen de jongeren terecht, hoe zal DVZ omgaan met deze minderjarigen als een bijzondere procedure wordt opgestart, hoe worden de gepaste garanties voor opvang en verzorging ingeschat,

is het realistisch de vereiste identiteitsdocumenten van deze jongeren te verwachten, hoe gebeuren de *family assessments* nu? We wachten momenteel op antwoord op ons voorstel om te overleggen.

Hoorzittingen NBMV: aandacht voor kinderrechten

De Kamercommissie Binnenlandse Zaken, Veiligheid, Migratie en Bestuurszaken hield in het voorjaar van 2022 een aantal hoorzittingen over de situatie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België. Ook het Kinderrechtencommissariaat was uitgenodigd om zijn bezorgdheden aan te kaarten.

We hadden het over de situatie van de Maghrebijnse straatkinderen in Belgische steden, over de opvangcrisis vanuit het perspectief van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, en we overliepen een aantal van onze aanbevelingen die we op de agenda willen houden.

Het ging meer bepaald over de leeftijdstesten; de bijstand door een advocaat en een vertrouwenspersoon op het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen; de buitensporige manier waarop kinderen hun geloofwaardigheid moeten bewijzen wanneer ze internationale bescherming vragen; de rangorde bij het bepalen van wat een duurzame oplossing is voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen; kwaliteitsopvang voor deze doelgroep; en een meer kindvriendelijke Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

Groeipakket: behoefte aan gelijke afspraken in heel België

Het groeipakket – met de maandelijkse gezinsbijslag en de jaarlijkse schooltoeslag – is er ook voor niet-begeleide minderjarigen die het recht hebben om langer dan drie maanden in Vlaanderen te verblijven. Kinderen en jongeren die in een asielprocedure zitten beschikken over dit verblijfsrecht. Op die verblijfsvoorwaarde is er een uitzondering voor niet-begeleide minderjarigen met een attest van immatriculatie. Ook zij hebben recht op een groeipakket. We kregen echter meerdere meldingen van voogden die geen groeipakket konden aanvragen voor niet-begeleide minderjarigen jonger dan twaalf jaar. De laatste melding is van december 2021.

Lacune attest van immatriculatie weggewerkt

Niet-begeleide minderjarigen die erkend zijn als vluchteling, als subsidiair beschermde, of die mogen blijven in het kader van de bijzondere verblijfsprocedure krijgen sowieso een groeipakket. Deze groep werd uitgebreid met niet-begeleide minderjarigen die een attest van

immatriculatie hebben, omdat ze een aanvraag tot verblijf als slachtoffer van mensenhandel hebben ingediend of omdat er een bijzondere verblijfsprocedure loopt.

De gemeente levert echter geen attest van immatriculatie af aan kinderen jonger dan twaalf jaar. Deze groep valt daardoor niet onder de uitzondering voor de verblijfsvoorwaarden en krijgt geen groeipakket. De wetgever had echter niet de bedoeling om niet-begeleide minderjarigen in een lopende procedure uit te sluiten van het groeipakket. Wij spraken vorig jaar de dienst Voogdij, het Agentschap Opgroeien en het Agentschap Integratie & Inburgering hierover aan. Bij hen stond dit probleem ook al op de radar. De Vlaamse regering heeft deze lacune weggewerkt. Het attest van immatriculatie is niet meer nodig. Voortaan volstaat een attest van de dienst Voogdij waarbij een voogd wordt aangesteld om niet-begeleide minderjarigen jonger dan twaalf jaar in afwachting van een definitieve beslissing in hun verblijfsprocedure recht te geven op het groeipakket.

Gelijkschakeling groeipakket

Terwijl één knelpunt weggewerkt lijkt te zijn, kregen we het afgelopen werkjaar verschillende meldingen over een andere wijziging in de regelgeving. Sinds 1 augustus 2022 is de uitbetaling van het groeipakket gelijkgeschakeld voor alle niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, ongeacht of ze verblijven in een asielcentrum of een jeugdhulpvoorziening.

Vóór deze wijziging kregen niet-begeleide minderjarigen in een asielcentrum het volledige bedrag van het groeipakket uitbetaald; kinderen en jongeren in een jeugdhulpvoorziening kregen eenderde op een geblokkeerde rekening. De resterende tweederde ging naar het Fonds Jongerenwelzijn.

Dit leverde spanningen tussen jongeren op. Jongeren met bijzondere noden die best een plek kregen in de jeugdhulp, waar de begeleiding en de kleine leefgroepen meer op hun maat zijn, wilden niet naar deze voorziening omdat ze niet meer het volledige groeipakket zouden krijgen. Voor voogden van meerdere niet-begeleide minderjarigen waren de verschillende regelingen ook lastig te verantwoorden tegenover de jongeren. Sinds 1 augustus krijgen ook jongeren in een asielcentrum slechts eenderde van de gezinsbijslag – en de volledige schooltoeslag – gestort op hun rekening.

Uit onze mailbox blijkt dat voogden nog met veel vragen zitten over deze nieuwe regeling en op zoek zijn naar duidelijke en gedetailleerde informatie. Wat is de impact op de schooltoelage? Wat met de betaling van de schoolrekeningen? Hoe communiceer je hierover met de jongeren?

Appelen en peren vergelijken

Andere melders stelden dat met de gelijkschakeling in het groeipakket de ongelijkheid tussen niet-begeleide minderjarigen niet is weggewerkt. Ze zien hoe deze jongeren in jeugdhulpvoorzieningen op meer tussenkomsten in de kosten kunnen rekenen dan niet-begeleide minderjarigen in asielcentra. Het gaat onder andere om zakgeld, kledinggeld, vrijetijdsactiviteiten, verplaatsingskosten en schoolrekeningen.

“De NBMV die bijvoorbeeld in de jeugdzorg verblijven moeten tweederde afgeven aan de voorziening waar ze verblijven en krijgen eenderde op een geblokkeerde rekening op hun naam. Deze jongeren krijgen van de voorziening wel zakgeld, kledinggeld en dergelijke. Dit wordt gefinancierd door de tweederde. De jongeren die in de asielcentra verblijven zouden van de tweederde niets ter beschikking krijgen. Het gaat dus om een pure besparingsmaatregel. Volgens mijn bescheiden mening wordt hier het gelijkheidsbeginsel geschonden. Het groeipakket is toch een recht van ieder kind?”

Het verblijf in een jeugdhulpvoorziening en in een asielcentrum vergelijken is niet eenvoudig. De vaststelling dat jeugdhulpvoorzieningen tegemoetkomen aan een aantal kosten die de jongeren in de asielcentra zelf moeten dragen, is evenwel correct. Op dat vlak is de situatie voor jongeren die verblijven in een asielcentrum minder gunstig.

Of er een verschil in kwaliteit is, valt nog moeilijker te zeggen. De begeleiders in de asielcentra zetten zich elke dag in om het verblijf voor deze jongeren zo goed mogelijk te laten verlopen. Ze kunnen wel niet dezelfde kwaliteit van zorg en ondersteuning bieden als de jeugdhulpvoorzieningen, omdat er verschillen in omkadering zijn: het aantal personeelsleden per leefgroep en hun opleidingsniveau, de omvang van de leefgroepen, de infrastructuur. De begeleiders in asielcentra hebben minder antwoorden op de bijzondere psychosociale noden van deze doelgroep.

Nog groter zijn de verschillen tussen niet-begeleide minderjarigen in Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Ook hierover kregen we meldingen via de Klachtenlijn. Het valt moeilijk uit te leggen aan deze minderjarigen dat – naargelang waar je woont of schoolloopt in België – je groeipakket verschillend is. Dit kan leiden tot spanningen. Wij benadrukken dat er behoefte is aan gelijke afspraken en aan een protocolakkoord tussen gemeenschappen en de federale overheid zodat we kunnen spreken van een echte gelijkschakeling voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

6.3. Straatkinderen: te veel ad-hocdenken, te weinig visie

We krijgen nog steeds verontrustende signalen over niet-begeleide minderjarigen die op doorreis zijn, of die op straat leven en delicten plegen om te overleven in onder meer Brussel, Antwerpen, Gent en Kortrijk. Ze dreigen ten prooi te vallen aan mensenhandel, geweld, seksueel misbruik, verslaving. Organisaties op het terrein zoeken naar oplossingen voor deze moeilijk te bereiken groep die vaak geen asiel aanvraagt en dus niet opgevangen wordt door Fedasil.

De aanbevelingen in ons vorige jaarverslag 'Het wachten moe' gelden nog onverkort. We dringen net als vorig jaar aan op meer samenwerking tussen diensten en organisaties op het terrein en op een gecoördineerde aanpak tussen overheden, over beleidsdomeinen heen om het recht op bescherming, onderwijs en gezondheidszorg van deze kinderen te garanderen.

↘ Jaarverslag 2020-2021 'Het wachten moe', p. 124-125

Maghrebijnse stratkinderen

We vragen een hulpverlening die deze jongeren, die vaak zelf weinig of geen hulp vragen, kan vasthouden. Over een specifiek hulp- en opvangaanbod in Brussel voor deze groep is er van de Vlaamse Gemeenschap voorlopig geen nieuws. We zaten daarover samen met het Agentschap Opgroeien en signaleerden onze bezorgdheid aan de kabinetten. We pleiten ook voor een pool van voogden die kunnen dienen als aanspreekpunt en trajectbegeleider voor deze jongeren en voor internationaal overleg rond deze thematiek.

Er werd wel werk gemaakt van een van onze aanbevelingen. In juli 2021 opende het inloophuis van Macadam de deuren. In dat laagdrempelige centrum kunnen deze kinderen en jongeren eten, slapen, douchen en informatie vragen. Interculturele bemiddelaars, jongerenwerkers, straathoekwerkers en ex-straatjongeren kunnen er een vertrouwensband met hen opbouwen in de hoop deze jongeren te overtuigen in een hulpverleningstraject te stappen. In Vlaanderen kwam er een werkgroep over Maghrebijnse stratkinderen.

Multidisciplinaire pre-opvang

Nog in Brussel sloot Artsen Zonder Grenzen op 15 juli 2022 haar opvangcentrum voor niet-begeleide transitjongeren. Voor 29 jongeren werd een nieuwe plek gevonden, van 50 jongeren is niet geweten waar ze nu zijn. Vermoed wordt dat ze zijn doorgereisd naar het buitenland.

Dit multidisciplinaire pre-opvangcentrum, in samenwerking met verschillende verenigingen, was een goede praktijk voor de opvang van deze jongeren, een plek waar geen eisen worden gesteld en jongeren op adem kunnen komen. Het centrum in een Brussels hotel was open sinds oktober 2021. De jongeren hadden er tijdens hun verblijf toegang tot verschillende diensten, kregen er medische en psychische bijstand en juridische informatie, en vonden er educatieve en recreatieve activiteiten.

Artsen Zonder Grenzen opende het centrum als een crisisoplossing voor niet-begeleide minderjarigen in transit. De medische noodhulporganisatie wilde vermijden dat jongeren op straat moesten slapen. Zowat 250 niet-begeleide minderjarigen vonden er tussen oktober en juli onderdak. Artsen Zonder Grenzen benadrukt evenwel dat ze geen huisvestingsorganisatie is. Fedasil en Caritas werken nu aan een gelijkaardig initiatief.

6.4. Migratiewetboek: belang van het kind niet uit het oog verliezen

Een nieuw migratiewetboek in een heldere, toegankelijke taal met vereenvoudigde procedures is een van de prioriteiten van de federale regering. In 2023 wil ze het wetsontwerp klaar hebben. Dat wetboek moet de vreemdelingenwet en de opvangwet vervangen en updaten.

Het kabinet Asiel en Migratie richtte in het voorjaar van 2021 de commissie Migratiewetboek op die alles in goede banen moet leiden. De vreemdelingen- en opvangwet is ook van toepassing op kinderen en jongeren. Daarom vroeg de Commissie het Kinderrechtencommissariaat in 2021 om aan de hand van een vragenlijst op te lijsten wat wij als sterkten en zwakten van de huidige wetgeving zien, vanuit kinderrechtenperspectief.

Op 25 februari 2022 gingen we tijdens een online-overleg met de commissie Migratiewetboek, dieper in op diverse punten van onze analyse voor een migratiewetboek, dat rekening houdt met de belangen van kinderen.

De ministerraad keurde in februari, op voorstel van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie, de conceptnota met de structuur voor het Migratiewetboek goed. Op basis hiervan schrijft de Commissie de teksten. Die moeten klaar zijn tegen eind 2022.

↘ Jaarverslag 2020-2021 'Het wachten moe', p. 118-119

7. Rechten van jongeren in conflict met de wet

7.1. Handboeien: naar een principieel verbod?

Het gebruik van handboeien bij kinderen en jongeren laat bij hen een diepe indruk na. Minderjarigen hebben nog niet het referentiekader of het vermogen om dit geweld te verwerken en te plaatsen. In sommige gevallen leiden deze ervaringen tot een posttraumatisch stresssyndroom. Hun vertrouwen in de politie en in de overheid dreigt bovendien onherstelbaar beschadigd te worden.

Het gebruik van handboeien valt onder de wet op het politieambt die op dit moment geen onderscheid maakt tussen kinderen en volwassenen. België ondertekende nochtans het Kinderrechtenverdrag en de drie facultatieve protocollen. Ze verplichten ons land om kinderen te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk en geestelijk geweld of mishandeling. Het VN-Kinderrechtencomité stelt dat geweld of dwang bij minderjarigen alleen kan als het kind een direct gevaar is voor zichzelf of anderen en als alle andere middelen uitgeput zijn.

Wetsvoorstel legt handboeien aan banden

We stellen verheugd vast dat in de Kamer een wetsvoorstel voorligt dat het gebruik van handboeien bij minderjarigen regelt en inperkt (*Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, met het oog op het invoeren van duidelijke waarborgen wat betreft het handboeien van minderjarigen, 8 april 2021*).

Dit voorstel, dat artikel 37 van de wet op het politieambt wil aanpassen, sluit aan bij de aanbevelingen in ons Advies 'Jongeren en politie' uit 2012.

We vragen het beleid:

- om een principieel verbod op het gebruik van handboeien voor minderjarigen;
- dat als een minderjarige toch geboeid moet worden, de situaties waarin dit mag strikt gedefinieerd en eenvormig geïnterpreteerd worden;
- dat politie voor het gebruik van de handboeien telkens een individuele risico-analyse doet;
- dat de politie steeds noteert in het proces-verbaal

of het register van vrijheidsberoving waarom de handboeien in dat specifieke geval toch nodig waren.

We stellen vast dat al deze elementen in het wetsvoorstel zijn opgenomen. We dringen er wel op aan dat systematisch gecontroleerd wordt of de risico-inschatting ook effectief gebeurd is, en het gebruik van handboeien opgenomen is in het proces-verbaal of het register van vrijheidsberoving. Dit mag geen routineus af te vinken hokje worden.

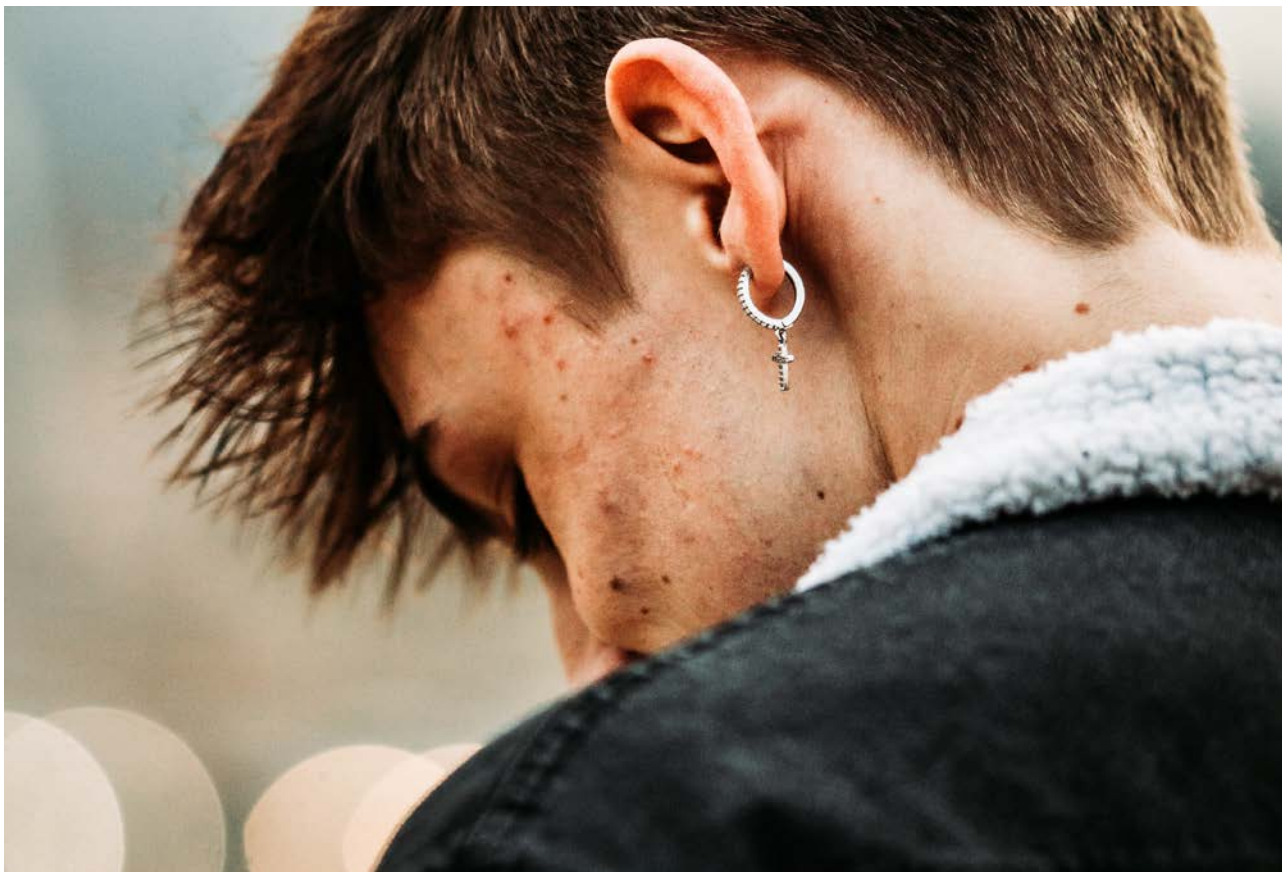
Niet voor jongeren bij verontrusting

Een oom contacteert ons voor zijn neefje, 13 jaar. Jelko heeft een moeilijk anderhalf jaar achter de rug. Zijn vader stapte uit het leven en zijn moeder kan niet voor hem zorgen. Jelko verbleef bij zijn grootouders, maar die konden de jongen moeilijk begrenzen. De jeugdrechter liet de jongen opnemen in een observatie- en behandelcentrum, maar daar was niet meteen plaats. In afwachting verbleef hij in crisisopvang. Vorige week kwam het op een van die crisisplekken tot een conflict met een begeleidster. Jelko gebruikte geen geweld, maar de begeleidster voelde zich bedreigd en schakelde de politie in. Die nam Jelko mee. De oom had het heel moeilijk met het feit dat Jelko tijdens die interventie geboeid werd. Ook bij de overbrenging naar de jeugdrechtbank en de voorleiding, bleef hij geboeid. Nochtans was hij rustig en geïntimideerd. Kan het wel, vroeg hij, dat jonge kinderen hiervoor handboeien om krijgen? Moet de politie niet kijken of hij rustig is en hem kindvriendelijker benaderen?

Het gebruik van handboeien, zo blijkt uit meldingen als die van Jelko, is niet alleen een probleem bij minderjarigen die verdacht worden of die een sanctie kregen voor een jeugddelict. We krijgen ook klachten van jongeren die in jeugdvoorzieningen verblijven omwille van een verontrustende situatie en die in contacten met de politie ook handboeien om kregen.

Het wetsvoorstel voorziet in een uitzondering op het verbod op handboeien wanneer minderjarigen die verdacht worden van een jeugddelict of die daarvoor

vervolgd worden, moeten worden overgebracht, uitgehaald of bewaakt. Zoals het nu voorligt, houdt het voorstel geen rekening met het decreet Jeugddelinquentierecht dat in Vlaanderen sinds 1 september 2019 van kracht is. Wij vragen daarom om het wetsvoorstel aan te passen, zodat de uitzondering op het boeien van minderjarigen rekening houdt met de regelgeving van de deelstaten.

In uitzonderlijke omstandigheden, binnen het kader van het decreet Jeugddelinquentierecht, kan het soms nodig zijn om een verdachte of een veroordeelde minderjarige te handboeien bij een verplaatsing, bijvoorbeeld als hij een gevaar is voor zichzelf of voor anderen of als er acuut vluchtgevaar is. Maar dit moet beperkt blijven tot minderjarige delictplegers.

Als het wetsvoorstel wordt goedgekeurd, behoren situaties waarbij jongeren die om andere redenen dan een delict in een jeugdvoorziening of gemeenschapsinstelling verblijven, en die toch systematisch gehandboeid worden, tot het verleden. Dwangmiddelen kunnen dan alleen nog gebruikt worden als daar een wettelijke basis voor is. Jongeren die zich in een verontrustende situatie bevinden, vallen niet onder het Jeugddelinquentiedecreet.

Advies '[Bannen van boeien voor kinderen](#)',
29 april 2022

7.2. Regels voor naaktfouilles ontbreken

Een moeder meldt dat haar zoon met enkele vrienden aan het skaten was in het skatepark, toen de politie kwam controleren, de jongeren fouilleerde en vroeg de zakken leeg te maken. Bij haar zoon werden lange blaadjes uit de zakken gehaald. De politie vroeg of hij weed bij zich had, de jongen ontkende. Toch namen ze hem mee voor een naaktfouille. Hij stond volledig naakt en moest een aantal keren door de knieën buigen. Hij had niets bij zich en mocht vertrekken. De agenten die hem meegenomen hadden, lachten met hem en zeiden: 'je zal nu wel geleerd zijn zeker om geen lange blaadjes meer mee te nemen'. De moeder contacteerde de korpschef. Die zei dat de handelingen van de agenten binnen de wet vielen. De blaadjes konden wijzen op drugsgebruik of drugshandel. De korpschef begreep wel dat de moeder dit politieoptreden niet proportioneel vond, maar wilde daar niet verder over discussiëren. De moeder wilde dat het Kinderrechtencommissariaat op de hoogte zou zijn. Ze stelde dat haar zoon niet eerder met de politie in aanraking kwam of gekend staat voor feiten. Sinds dat voorval is zijn respect voor de politie helemaal weg.

In de Kamer wordt ook een wetsvoorstel behandeld over naaktfouilles (*Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, met het oog op het invoeren van een registratie- en motiveringsplicht bij zogenaamde naaktfouilles, 22 april 2021*). Wij vragen al langer strakkere regels voor (naakt) fouilles. We zijn dus blij dat het wetsvoorstel bepaalt in welke omstandigheden de politie naaktfouilles mag uitvoeren en hoe ze die moet doen. Dit zou een stap vooruit zijn. Het wetsvoorstel zwijgt echter in alle talen over minderjarigen. Nochtans moet België volgens zijn internationale verplichtingen in een kindspecifieke aanpak voorzien.

Een gemiste kans, want wij krijgen geregeld klachten van jongeren over naaktfouilles. Het Federale Instituut voor de Mensenrechten (FIRM) en het Comité P voor de politiediensten vroegen het Kinderrechtencommissariaat zijn advies naar aanleiding van dit wetsvoorstel. Positief in het voorstel vinden wij de risicoanalyse die moet gebeuren voor de politie overgaat tot (naakt) fouilleren, en het verplicht registreren van elke naaktfouille en het motiveren waarom ze nodig was.

Dit volstaat voor ons echter niet. Wij vragen een verbod op naaktfouilles van minderjarigen bij administratieve of bestuurlijke aanhoudingen. Bij gerechtelijke aanhoudingen vragen we dat een procureur des Konings steeds schriftelijk toestemming geeft tot naaktfouille, pas na een individuele risico-inschatting. De naaktfouille moet in verhouding zijn tot de feiten, noodzakelijk zijn en uitgevoerd worden met respect voor de waardigheid van het kind. We vragen dat de toepassing van de risico-inschatting en de registratie systematisch gecontroleerd wordt.

We wezen er ook op dat de politie niet de enige instantie is die naaktfouilles uitvoert bij jongeren. Dit gebeurt ook in de gemeenschapsinstellingen, in een juridisch vacuüm, zonder enige vorm van controle. Wij vragen de deelstaten om na te denken over de vraag wie, naast de politie, het recht heeft om naaktfouilles bij minderjarigen te doen en dringen aan op een wettelijk kader.

7.3. Kindtoets voor politiewerk

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt klachten van minderjarigen, ouders en professionals over het gebruik van geweld door de politie. We krijgen ook vragen van politiemensen zelf over hoe ze met minderjarigen moeten omgaan in bepaalde situaties. Op dit moment maakt de wet op het politieambt geen onderscheid

tussen kinderen en volwassenen. Ze worden op dezelfde manier behandeld, zonder aandacht voor de kwetsbaarheid van minderjarigen.

Voor, tijdens en na interventie

Wij pleiten daarom al veel langer voor het invoeren van een kindtoets voor politiewerk. Ook justitiële actoren moeten hierbij betrokken worden, want de politie handelt ook vaak in opdracht van de rechterlijke macht. De internationale verdragen die België ratificeerde, verplichten ons land om het recht op een kindspecifieke aanpak te vertalen naar het dagelijks leven, dus ook naar contacten met de politie.

Het Kinderrechtencommissariaat hoopt dat een afdwingbare regelgeving voor handboeien een eerste stap kan zijn in het integreren van een kindtoets in het politiewerk.

We hopen ook dat in de wetgeving, de procedures en de richtlijnen, maar ook in de opleiding van politiemensen een aparte benadering van minderjarigen ingang vindt. Voor ons moet de kindtoets een rode draad zijn in het hele politie-optreden, in lijn met artikel 3 van het Kinderrechtenverdrag, waarbij het belang van het kind altijd de eerste overweging moet zijn.

Dit betekent:

- voor de interventie: zijn er kinderen of jongeren aanwezig? Hoe beïnvloedt dit de manier waarop we de interventie aanpakken?
- tijdens de interventie: hoe zorgen we voor een kindvriendelijke aanpak?
- na de interventie evalueren en als het niet liep zoals het hoorde, ruimte maken voor herstel.

Politieagenten moeten beter opgeleid worden voor situaties waar minderjarigen bij betrokken zijn als getuige, slachtoffer of overtreder. Vormingen moeten inzetten op de-escalatie en omgaan met agressie. Er moet werk gemaakt worden van regels, procedures, richtlijnen en protocollen specifiek voor situaties waarbij kinderen betrokken zijn. Tot slot pleiten we voor een efficiënt, laagdrempelig, kindvriendelijk en transparant klachtenmechanisme, als sluitstuk van deze kindvriendelijke aanpak door de politie.

Werkgroep licht politieprocedures door

In opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken analyseert een werkgroep momenteel de politieprocedures om te zien hoe ze aangepast kunnen worden aan de behoeften van kinderen en jongeren. De werkgroep bestaat onder andere uit

de federale en lokale politie, jeugdorganisaties, het Kinderrechtencommissariaat en de Délégué général aux droits de l'enfant, justitie, Unia en het Hannah Arendt Instituut.

Het kabinet van de minister van Jeugd kende daarnaast aan zes projecten middelen toe. De projecten werken aan de relatie tussen jongeren en politie. Uit de Marge en Bataljong kregen middelen voor de onderzoeks- en begeleidingsopdracht. Zij zullen de zes projecten opvolgen, begeleiden, samenbrengen en ondersteunen. Het Kinderrechtencommissariaat zetelt in de overkoepelende stuurgroep.

7.4. Langdurige gesloten begeleiding: ethisch debat uit de weg gegaan

In september 2022 zou de tweede fase van de toepassing van het jeugddelinquentiedecreet van 15 februari 2019 ingaan, maar de inwerkingtreding van het vernieuwde en versterkte aanbod van de gemeenschapsinstellingen, dat voorzien was voor 1 september 2022 wordt uitgesteld tot 1 maart 2023. Het afgelopen werkjaar werd een van de elementen uit deze nieuwe fase tijdelijk opgeschort na een klacht bij het Grondwettelijk Hof. Het gaat om de (langdurige) gesloten begeleiding in een gemeenschapsinstelling voor minderjarigen vanaf 12 jaar voor ernstige feiten of in situaties waar elke andere maatregel of sanctie gefaald heeft.

Wij hebben in onze adviezen over het jeugd-delinquentiedecreet (10 november 2017, 18 november 2018 en 6 oktober 2021) altijd gevraagd om deze maatregel voor minderjarigen jonger dan zestien jaar te schrappen.

Technische ingrepen

Wij staan niet alleen met onze bedenkingen. Op 11 februari 2021 vernietigde het Grondwettelijk Hof twee bepalingen uit het jeugddelinquentiedecreet over de langdurige gesloten begeleiding. Volgens het Hof kan bij het opleggen van deze sanctie de ernst van de feiten niet boven het belang van het kind gesteld worden, zoals het decreet deed. Het Hof vond ook de bepaling dat deze sanctie "in uitzonderlijke omstandigheden" kon worden opgelegd aan kinderen jonger dan 16 jaar te vaag.

Het arrest van het Grondwettelijk Hof had voor de Vlaamse regering de aanleiding kunnen zijn om het debat over de langdurige gesloten begeleiding opnieuw

ten gronde te voeren en na te denken over alternatieven. Ze verkoos echter om met twee technische ingrepen tegemoet te komen aan de kritiek van het Hof. Het decreet voorziet nu uitdrukkelijk in welke gevallen en onder welke voorwaarden deze sanctie kan worden opgelegd. Op 12 oktober 2021 keurden de verenigde commissies Welzijn-Justitie het ontwerp van decreet met de wijzigingen goed.

Ethische discussie voeren

In ons advies van 6 oktober 2021, dat we overmaakten aan de leden van de gemengde commissies Welzijn-Justitie, hadden wij er nochtans voor gepleit om de ethische discussie over deze langdurige gesloten begeleiding niet uit de weg te gaan. Twaalfjarigen tot twee jaar opsluiten in een gemeenschapsinstelling, en veertienjarigen tot vijf jaar, is volgens ons nooit een gepast antwoord op een jeugddelict.

Advies 'Langdurig gesloten begeleiding na het arrest van het Grondwettelijk Hof: een technische oplossing voor een ethische keuze'; 7 oktober 2021

Onderliggende oorzaken aanpakken

Wij roepen op om meer middelen uit te trekken voor preventie, voor begeleiding van bij de eerste verontrustende signalen in de ontwikkeling van kinderen en jongeren, en voor gespecialiseerde hulpverlening voor minderjarige plegers van zedenfeiten om opsluiting te voorkomen of te beperken. Dit strookt met het basisprincipe van het jeugddelinquentierecht, dat zegt te willen inzetten op preventie om de onderliggende oorzaken van jeugddelicten aan te pakken.

Onderwijs is een basisrecht

Als opsluiting niet vermeden kan worden, vragen wij dat rehabilitatie en re-integratie de inzet van de gesloten begeleiding zijn. We vragen daarnaast psychische of psychiatrische ondersteuning, een volwaardige zinvolle invulling van de detentie en toegang tot onderwijs voor deze jongeren die nog in volle ontwikkeling zijn.

Recht op onderwijs is een basisrecht. Dit kinderrecht geldt voor alle kinderen, ook als ze een delict plegen. In theorie moeten de gemeenschapsinstellingen en de jeugdgevangenis onderwijs aanbieden. In de praktijk wordt de scholing van deze jongeren vaak op pauze gezet. Het studieaanbod is beperkt en leidt niet tot certificaten of diploma's. Een lange periode zonder degelijk onderwijs hypothekeert de toekomst van deze kinderen en jongeren.

Ook de Vlaamse Raad voor Welzijn, Volksgezondheid & Gezin benadrukte in zijn advies van 10 juni 2022 het belang van onderwijs voor jongeren in langdurige gesloten begeleiding.

Werkgroep geeft zinvolle invulling vorm

Het jeugddelinquentiedecreet maakt niet duidelijk op welke manier de toekomstgerichte gesloten begeleiding van de minderjarige pleger van ernstige delicten zinvol moet worden ingevuld. De klankbordgroep module langdurig verblijf, waar wij deel van uitmaken, denkt na over een zinvolle invulling van langdurige detentie. Wij blijven dit opvolgen.

7.5. Gerechtelijke expertise bij minderjarige verkeersslachtoffers

Bij zware verkeersongevallen wacht slachtoffers vaak een lange lijdensweg om via de verzekering van de tegenpartij vergoed te worden voor de geleden schade. Er zijn vaak opeenvolgende gerechtelijke expertises, die soms jaren lopen, om de juiste omvang en aard van de letsels en de daarmee samenhangende vergoeding te bepalen.

Deze slachtoffers kunnen ook kinderen zijn, en zoals blijkt uit een melding die we het afgelopen jaar ontvingen, is de aanpak van deze gerechtelijke medische expertises niet altijd op hun maat. Het ging om een gezin met vier kinderen dat drie jaar geleden betrokken was bij een zwaar verkeersongeval met doden. Drie jaar later lag de verzekeringskwestie nog altijd open.

Voorals hun zoon van zes jaar kampt nu nog met ernstige gevolgen. Hij heeft een posttraumatische stressstoornis. Hij kan zijn gedrag en emoties moeilijk reguleren en heeft een emotionele ontwikkelingsachterstand. De jongen is al twee keer opgenomen in de kinderspsychiatrie.

“Waar wij op botsen is dat onze zoon nu voor de vierde keer wordt onderzocht door de gerechtelijke expertisearts. We zijn niet tegen het feit dat dit gebeurt want we begrijpen waarom. Maar de wijze waarop is helemaal niet aangepast aan kinderen en jongeren. Als we op onderzoek gaan, zijn wij aanwezig, de aangestelde gerechtelijke expertisearts, de eigen raadsgeneesheer en de verzekeringsarts van de tegenpartij. In het bijzijn van al deze mensen worden vragen gesteld aan onze zoon om zijn

functioneren en PTSS in te schatten. Nochtans zijn er voldoende verslagen van de kinderspsychiatrie. Ook wordt bij het consult of gesprek telkens nog eens een samenvatting gegeven van de feiten en dus het ongeluk in woorden als: in die wagen waren twee mensen op slag dood, die wagen reed in op die,... Na zo'n consult zijn mijn kinderen weer helemaal van de kaart. De laatste keer werden er zelfs geen vragen gesteld aan onze zoon, maar hij moest wel aanwezig zijn. Aan mij werd gevraagd hoe hij ondertussen functioneerde, hoe zijn gedrag is door de PTSS. We moesten hier eerlijk op antwoorden want we beseffen dat het belangrijk is. Maar op dat moment waren we dus als ouder enkel de negatieve zaken bij onze zoon aan het benoemen terwijl hij erbij zat. Dit was de druppel en daarom neem ik contact op.”

We verwezen de melder door naar Rondpunt vzw, die ijvert voor de goede opvang van al wie (in)direct betrokken is bij een verkeersongeval, en stelden voor dat wij zelf ook de vzw zouden contacteren. Rondpunt had nog geen gelijkaardige meldingen ontvangen, maar wees erop dat veel mensen niet stilstaan bij het verloop van de expertise. Deze expertises zijn nu eenmaal noodzakelijk voor de afhandeling van het verzekeringsdossier.

Handvaten voor kindvriendelijke expertises

Eén melding volstaat soms om acties in gang te zetten. Rondpunt vzw sensibiliseerde tijdens een opleidingsdag voor de magistratuur drie weken later al meteen over dit knelpunt, vanuit het kader van de kinderrechten.

Inspiratie voor die opleiding haalde de vzw bij de kindtoets voor gerechtelijke expertise bij verkeersslachtoffers die wij opstelden op hun vraag. We reiken daarin handvaten aan, gestoeld op het Kinderrechtenverdrag, om meer rekening te houden met de specifieke noden van kinderen. We vragen onder andere om steeds advies en informatie te geven over de procedure op maat van het kind, en om tijd en ruimte te nemen voor de expertise met het kind.

We dringen aan op een traumasensitieve aanpak die het kind niet opnieuw triggert. De wettelijke bepalingen moeten gerespecteerd worden, maar overbelasting van het kind kan vermeden worden door telkens stil te staan bij de vraag of het noodzakelijk is om het kind zelf opnieuw te bevragen. Is er bijvoorbeeld uit vorige onderzoeken en uit de informatie die andere hulp- en zorgverleners al verzameld hebben, niet al voldoende informatie aanwezig?

8. Recht op vrije tijd

8.1. Niet-begeleide minderjarigen aan de bal

Avi heeft de Albanese nationaliteit en verblijft sinds 2020 in ons land bij zijn pleegouders, een oom en een tante die al lang in België wonen. In september 2021 wilde hij voetballen bij een lokale amateurploeg. De club vroeg bij de inschrijving het verhaal achter zijn vertrek uit Albanië. Het pleeggezin weigerde hierop te antwoorden omdat het een pijnlijke familiekwesitie betreft en schakelde Avi's voogd in. De voogd contacteerde de voetbalbond die uitlegde waarom die informatie nodig was. Avi's voogd maakte alles over: de beslissing van aanstelling tot voogd, het attest pleegzorg. Er kwamen nieuwe vragen: een attest van gezinssamenstelling, een kopie van de geboorteakte en identiteitsbewijzen van de pleegouders. Ook deze documenten gaven de pleegouders door. Maar FIFA vroeg opnieuw naar het vluchtverhaal, met bewijzen. Al die tijd mocht Avi trainen, maar zolang niet alle gevraagde documenten geleverd waren, mocht hij geen wedstrijden spelen. De jongen voelde zich buitengesloten. Hij stopte met voetballen.

Bij het Kinderrechtencommissariaat liepen in het voorjaar van 2022 twee meldingen binnen over niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die zich van de internationale voetbalfederatie FIFA niet mochten aansluiten bij een amateurvoetbalclub. Deze meldingen zijn niet nieuw. Ook de vorige jaren kregen we klachten van voogden van niet-begeleide minderjarigen. Het gaat over voetbalclubs die deze kinderen niet mogen laten deelnemen aan trainingen en wedstrijden, of over scheidsrechters die hen niet toelaten tot het veld.

De jonge voetballers die willen aansluiten bij een club moeten aan de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB), boven op hun identiteitsbewijs en het bewijs van wettelijk verblijf, een resem documenten overhandigen die ze niet altijd kunnen of willen voorleggen. Een aantal vragen ervaren deze jongeren als een schending van hun privacy zoals de vraag waarom ze hun land ontvlucht zijn, waarom hun ouders niet bij hen zijn, wat de situatie van hun ouders nu is.

Beschermingsreflex

De voetbalbond wijst naar FIFA. De internationale voetbalfederatie ijvert al langer voor een wereldwijde bescherming van jongeren tegen de handel in talentvolle jonge voetballers. Ze verbiedt daarom een internationale aansluiting of een transfer voor jongeren tussen 10 en 18 jaar. Ze maakt wel onder andere een uitzondering voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen die om humanitaire redenen hun land verlieten.

De documenten die de jongere moet leveren, moeten uitsluiten dat het om kinderhandel gaat. Vanuit het recht op bescherming tegen uitbuiting en mensenhandel is dat lovenswaardig. Maar deze documenten zijn vaak een struikelblok voor deze minderjarigen, die de vragen ervaren als een inbreuk op hun privéleven. Door deze strenge regels dreigen ze hun geliefde sport niet te kunnen beoefenen.

Kinderrechten onder druk

De FIFA-regels zetten een heel aantal kinderrechten disproportioneel onder druk zoals het recht op sport en vrije tijd, het recht op privacy, het recht op integriteit en het non-discriminatiebeginsel. Voetbal is niet alleen een tijdverdrijf en een uitlaatklep, het is ook een manier voor deze jongeren om zich vlotter te integreren in de samenleving. Als "particuliere instelling van maatschappelijk welzijn", van wie beslissingen een invloed hebben op kinderen en hun rechten, moet ook FIFA de kinderrechten respecteren.

Voetbalbond zoekt uitweg

De Belgische voetbalbond spande zich in het verleden al in om vluchtelingen te integreren in voetbalclubs, onder andere met de gids 'Iedereen op het veld' van de Nederlandstalige vleugel Voetbal Vlaanderen. De bond is in deze zaak echter met handen en voeten gebonden aan de FIFA-regels, op straffe van boetes die kunnen oplopen tot 350.000 euro. Haar rol beperkt zich tot het verzamelen en doorgeven van de documenten.

Op 6 mei 2022 bleek uit ons overleg met de Belgische Voetbalbond dat een mogelijke uitweg uit deze impasse een drietal rechtszaken is, die voogden hebben aangespannen tegen de beslissing om hun pupil niet te laten spelen. Met zo'n vonnis in de hand kan de Belgische voetbalbond FIFA vragen om een uitzondering op hun

strengere regels. Nationale rechtspraak en wetgeving hebben voorrang op FIFA-regels. Mogelijks hoeft het zo ver niet te komen. FIFA kondigde zelf een versoepeling van de regels voor niet-begeleide minderjarigen aan. Concrete info was eind augustus nog niet beschikbaar.

drempels gecreëerd worden voor een van de meest laagdrempelige en populaire sporten. We stuurden ook een brief naar FIFA zelf.

Open brieven aan voetbalfederaties

Sport Vlaanderen, dat ook meldingen krijgt van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen over voetbalclubs, contacteerde het Kinderrechtencommissariaat over deze kwestie. We zaten samen op 13 mei, en nog eens op 20 juni, samen met Voetbal Vlaanderen en de KBVB. Net als de minister van Sport schreven wij een open brief naar de KBVB en Voetbal Vlaanderen op 15 juli 2022, waarin we aanklagen dat de aanpak van FIFA niet in verhouding staat tot het doel en dat zo bijkomende

Uit de resolutie van de jongeren over vrije tijd

- De vrije tijd van kinderen en jongeren hoort letterlijk en figuurlijk 'vrije' tijd te zijn.
- Het moet tijd zijn die vrij is van huiswerk, toetsen en allerlei andere schooltaken. Recht op spel en vrije tijd is even belangrijk als recht op onderwijs.
- Het moet tijd zijn die vrij is van discriminatie,
- racisme, extremisme, hate speech en negatieve commentaren.

- Vrije tijd hoort veilige tijd te zijn. Jongeren moeten zich veilig voelen als ze buiten zijn of op stap gaan.
- In de vrije tijd moet ieder kind, iedere jongere kunnen doen wat hij of zij wil doen. Of een jongere nu arm of rijk is, met een handicap leeft of niet, iedereen moet kunnen genieten van vrije tijd en dus kunnen doen wat gelukkig maakt.

Kinderrechtendag
2021

9. Recht op wonen

9.1. Sociale verhuur: impact van de hervorming op het gezinsleven

Op 21 september 2021 hadden we ons verticaal overleg met de Vlaamse minister van Wonen. Tijdens die jaarlijkse overlegmomenten, die georganiseerd worden voor alle beleidsdomeinen, kaart het Kinderrechtencommissariaat samen met de Vlaamse Jeugdraad zijn bezorgdheden aan en doet het beleidssuggesties vanuit de rechten en noden van kinderen en jongeren.

Kinderen en jongeren zijn een grote doelgroep in het woonbeleid, maar ze worden vaak over het hoofd gezien. Ze zijn nochtans dubbel kwetsbaar voor bepaalde beleidsmaatregelen, terwijl ze niet verantwoordelijk zijn voor gemaakte keuzes. Ze hebben woonzekerheid, stabiliteit en voorspelbaarheid nodig om zich goed te ontwikkelen. Een plek waar ze naar school gaan, vrienden maken, aansluiting vinden bij de buurt. Met hun recht op wonen komen ook andere rechten in het gedrang: continuïteit van onderwijs, een passende levensstandaard, ontwikkeling.

We hebben tijdens ons verticaal overleg met de minister van Wonen daarom een aantal bezorgdheden aangekaart. We haalden onze informatie over de knelpunten onder andere uit meldingen en signalen over wonen via onderzoek en via de Klachtenlijn. De knelpunten gaan over gezinnen die op straat dreigen te belanden, slechte woonkwaliteit, bedelende gezinnen op straat.

Onze beleidsaanbevelingen:

- **Maak kinderen zichtbaarder in het woonbeleid**
Beleidsbeslissingen hebben een (in)directe impact op hun leven en hun recht op wonen. Sommige maatregelen hebben voor kinderen zelfs extra nadelige gevolgen. Zo wordt vanaf 2023 de inschrijving op de wachtlijst voor een sociale woning voor drie jaar geschorst voor sociale huurders van wie de vrederechter de huurovereenkomst verbrak omdat ze te veel overlast veroorzaken. Deze maatregel veroorzaakt kinderen en gezinnen tot een langere periode van woononzekerheid. We vragen een kindtoets bij elke beleidsbeslissing met impact op het recht op wonen van kinderen.
- **Zorg voor meer sociale woningen**
Vlaanderen telt meer dan 175.000 sociale

huurwoningen; op de wachtlijsten staan 180.000 kandidaat-huurders. Zeven op de tien eenoudergezinnen komen wettelijk in aanmerking voor een sociale huurwoning. Slechts de helft staat effectief op een wachtlijst. De gemiddelde wachttijd bedraagt soms meer dan drie jaar; hoe groter het gezin hoe langer het wachten. De Vlaamse overheid investeert in sociale woningbouw, maar er zijn nog veel meer sociale huurwoningen nodig, inclusief meer woningen met meerdere slaapkamers. Er is ook meer geld nodig voor tegemoetkomingen in de huurprijs, zoals huursubsidies en -premies.

- **Verlies bij de controle op de woonkwaliteit kinderen niet uit het oog**

Een derde van de kinderen uit kansarme gezinnen groeit op in een woning met kwaliteitsgebreken. Sommige gebreken zoals vocht en schimmel schaden de gezondheid van de bewoners en dat geldt des te meer voor kinderen. We staan achter het conformiteitsattest voor huurwoningen. We hopen dat dit attest verplicht wordt en dus een verhuurvergunningsattest wordt zoals dat nu in een aantal gemeenten het geval is. We vragen dat bij het vastleggen van de kwaliteitscriteria voor het attest de kindtoets wordt toegepast.

- **Geef extra aandacht aan kwetsbare groepen**

We maken ons zorgen over het nieuwe toewijzingssysteem voor een sociale huurwoning. De strenge lokale binding als voorrangscriterium – vijf jaar onafgebroken in de gemeente wonen de laatste tien jaar – is voor kwetsbare groepen zoals gezinnen in armoede problematisch. Gezinnen in armoede verhuizen vaak en riskeren door de nieuwe maatregel een sociale huurwoning mis te lopen.

We zijn bezorgd over de vele signalen over het toenemend aantal dak- en thuisloze gezinnen. Ook voor hen zijn de nieuwe toewijzingsregels voor sociale huurwoningen problematisch. Als er geen (nood)opvang is in de gemeente, moeten ze verhuizen en riskeren ze hun aantal jaren lokale binding te verliezen. We vragen ook voldoende aandacht voor de woonnood van jongeren die de jeugdhulp verlaten.

- **Zorg voor voldoende geschikte alternatieve woningen na een onbewoonbaarverklaring**

Wij scharen ons achter de aanpak van slechte woningen door de overheid. Maar we vinden het

onaanvaardbaar dat gezinnen met kinderen op straat worden gezet door een tekort aan betaalbare en kwaliteitsvolle alternatieve woningen bij een onbewoonbaarverklaring. Soms worden gezinnen zelfs uit huis gezet zonder alternatief. We zijn tevreden met de initiatieven om meer noodopvang te creëren. Maar we vragen dat overheden nog meer inspanningen doen voor voldoende geschikte alternatieve woningen voor gezinnen bij onbewoonbaarverklaringen.

– **Gebruik preventieve woonbegeleiding om uithuiszetting te voorkomen**

Er moet sneller intensieve en multidisciplinaire woonbegeleiding zijn voor gezinnen in moeilijkheden. Preventieve woonbegeleiding is negen keer goedkoper dan uithuiszetting, noodopvang en herhuisvesting, en biedt kinderen de kans om in hun vertrouwde omgeving te blijven. Samen met SAM vzw pleiten we voor een aanpassing van de uithuiszettingsprocedure in het woninghuurdecreet, met een verplichte woonbegeleiding als er kinderen zijn. Pas als dat spoor doodloopt, kan de uithuiszettingsprocedure worden opgestart.

Op de onlinetrefdag Gezinsarmoede op 16 november 2021, in onze bijdrage over het kindperspectief in het lokale woonbeleid, benadrukten we nog eens bovenstaande punten.

9.2. Dak- en thuisloze gezinnen: Vlaams actieplan opvolgen

We zijn verontrust door signalen dat meer gezinnen met (jonge) kinderen op straat of op geïmproviseerde opvangplekken slapen. Die signalen worden bevestigd door de tweede telling van dak- en thuisloze personen van onderzoeksteams van LUCAS KU Leuven en UCLouvain CIRTES, met de steun van de Koning Boudewijnstichting. De teams telden eind 2021 in Charleroi en Namen, in Zuid-West-Vlaanderen en in de eerstelijnszone BraVio rond Vilvoorde.

De onderzoekers stelden vast dat ruim een kwart (26 procent) van het totaal aantal getelde personen, kinderen waren. De meeste van deze kinderen slapen niet op straat, wel in opvanghuizen, in transitwoningen of tijdelijk bij vrienden of familie op de bank. Hun leefsituatie is zeer wankel.

De telling bevestigde de trend van een jaar eerder, dat ongeveer een op de vijf van de getelde dak- en thuisloze personen jongvolwassenen zijn. Ze belandden vaak op straat na conflicten met ouders of met familie. Zowat de helft van hen verblijft bij vrienden of familie. Zowat een op de vier dak- en thuisloze personen heeft een instellingsverleden, ook in de jeugdhulp.

Met het actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid 2020-2024 maakt de Vlaamse regering werk van de strijd tegen dit fenomeen. Wij staan achter deze ambitie. We pleitten al vaker voor een actieplan dak- en thuisloosheid 2.0 op maat van kinderen, en met acties op verschillende beleidsdomeinen.

Samen met organisaties als het netwerk DAKUZIE en het Gemengd Platform Dak- en Thuisloosheid waar wij lid van zijn, volgen we dit beleid op. We zijn ook lid van het begeleidingscomité van TRAHOME, een onderzoeksproject dat volgend jaar wordt afgerond. Het project volgt de trajecten van dak- en thuisloze mensen op door verschillende disciplines en onderzoeksgroepen te laten samenwerken.

9.3. Precair wonen voor gezinnen zonder papieren

“Jallila verblijft samen met haar twee dochters Aicha (10) en Farida (3) sinds zes maanden bij ons in de crisisopvang. Zij ging op de vlucht thuis na jaren van intrafamiliaal geweld. Jallila woonde in bij haar schoonmoeder, samen met haar echtgenoot en twee dochters. Teruggaan is geen optie en absoluut niet in het belang van de kinderen. Ze heeft momenteel geen wettig verblijf in België. Haar advocaat kan een regularisatie 9bis opstarten zodra ze een domicilieadres heeft. Dit adres kan niet de crisisopvang zijn. Haar twee dochters zijn hier geboren. Ze hebben niet de Belgische nationaliteit, maar ze verblijven wel wettig in ons land op basis van het verblijfsstatuut van hun papa. De overeenkomst waarbij het OCMW de verblijfskosten van mevrouw in de crisisopvang van het CAW betaalt, loopt af. Als ik tegen het eind van de week geen perspectief vind voor het gezin, kunnen zij niet langer in de crisisopvang blijven. Daarom schrijf ik jullie aan. Geen opvang wil zeggen dat mevrouw bewust teruggestuurd wordt naar een onveilige situatie waarin haar fysieke en psychische integriteit en die van haar kinderen groot gevaar loopt, of ze dreigt op straat terecht te komen.”

Samen met de moeder, het CAW, het OCMW, vzw Orbit, de advocaat van de vrouw, de thuisbegeleidingsdienst, Dienst Vreemdelingen zaken en het lokale kabinet Sociale Zaken probeerden we deze situatie te deblokken. In eerste instantie werd de stopzetting van de crisisopvang voor korte tijd uitgesteld. Er kwam overleg met alle partners om de verblijfs- en woonsituatie in kaart te brengen.

De eerste melding van intrafamiliaal geweld was acht jaar eerder. Tijdens het overleg, waar ook de moeder aanwezig was, bleek dat zij al verschillende stappen had gezet: ze had de echtscheiding aangevraagd, ze had met haar ex-partner een tijdelijke verblijfsregeling uitgewerkt en ze was aangemeld bij De Loodsen (Caritas). Enkele weken later wees de familierechter het ouderlijk gezag exclusief toe aan moeder.

Om het verblijf van de moeder in orde te brengen moest de advocaat een regularisatieaanvraag indienen. Daarvoor had de moeder eerst een domicilie nodig en dat kon ze niet voorleggen. De stad verklaarde zich bereid mee te zoeken naar een oplossing. Door de precare situatie zou de DVZ de nieuwe aanvraag prioritair behandelen. De woonstcontrole om de regularisatieaanvraag te kunnen indienen zou snel plaatsvinden.

Het kabinet van Asiel en Migratie nam deze argumenten mee in zijn overleg met het OCMW over een oplossing. De moeder en de twee kinderen kregen een tijdelijke woning voor de duur die nodig was om het regularisatiedossier in te dienen en te beoordelen. De thuisbegeleidingsdienst bleef ondersteunen waar nodig.

De inspanning van alle betrokken mensen en diensten deblokkeerde tijdelijk de situatie. Toch blijft het afwachten voor Aicha en Farida of de aanvraag van hun moeder ook effectief leidt tot een wettig verblijf. Een regularisatie is en blijft een gunstmaatregel, geen recht. Bovendien moet nadien nog een nieuwe woonst worden gevonden voor het gezin.

We krijgen geregeld meldingen van en over kinderen zonder papieren. Vaak wonen die kinderen al jaren in ons land maar hebben ze slechts twee rechten: het recht op onderwijs en op dringende medische hulp. Deze kinderen leven niet alleen met de onzekerheid en de angst dat zij met hun ouders het land moeten verlaten, hun woonsituatie is bovendien vaak erg precair.

10. Recht op een gezinsleven

10.1. Interlandelijke adoptie: expertenpanel wijst de richting

Het voornemen van de Vlaamse regering om werk te maken van betere regels voor interlandelijke adoptie ging op 2 september 2021 een nieuwe fase in met de publicatie van de aanbevelingen van het onafhankelijk onderzoekspanel van experts. Dat panel werd in 2019 aangesteld om de huidige procedure onder de loep te nemen en de krijtlijnen van een hervorming voor te stellen. Het Kinderrechtencommissariaat maakte deel uit van dit panel.

Aanleiding voor de hervorming waren getuigenissen in de media in april 2019 van geadopteerden en adoptieouders over fraude bij adopties uit Ethiopië. Het ging onder meer om dossiers waarbij biologische ouders onterecht waren doodverklaard, waar kinderen onder druk waren gezet om te liegen over hun leeftijd, of onterecht werden voorgesteld als broer en zus. Er waren ook vragen over wanpraktijken bij interlandelijke adopties vanuit andere landen.

Aanbevelingen KRC: een krachtige kinderrechtenkijk

Wij onderschrijven de aanbevelingen in het rapport van het expertenpanel. In ons advies van 21 december 2021 gingen we dieper in op de aanbevelingen die raken aan de kinderrechten.

Advies '[Naar een krachtiger kinderrechtenkijk op interlandelijke adoptie](#)', 21 december 2021

Alle aanbevelingen zijn terug te vinden in het advies. We stippen hier degene aan die verband houden met de klachten en meldingen over interlandelijke adoptie die het vaakst binnenlopen op onze Klachtenlijn:

- Bij interlandelijke adoptie staat het belang van het kind voorop. Een vage verwijzing volstaat niet. Het belang van het kind moet duidelijk omschreven en beoordeeld worden, geval per geval, naargelang de situatie, de context en de behoeften van een kind.
- Interlandelijke adoptie moet de uitzondering zijn, niet de regel. Pas wanneer interlandelijke adoptie uit alle mogelijke zorgoplossingen de meest geschikte is, kan het een optie zijn. Om te

bepalen of een kind adopteerbaar is, moeten herkomst- en aankomstland duidelijke en officiële criteria opstellen, aan de hand van een gedeeld normenkader. Als interlandelijke adoptie voor een specifiek kind de beste zorgoplossing is, krijgt Vlaanderen een gedocumenteerd en gemotiveerd dossier dat het kritisch moet toetsen.

- Geld mag nooit een reden zijn om te kiezen voor adoptie. Het is best om financiële stimulansen voor tussenpersonen weg te nemen door alleen samen te werken met herkomstlanden die transparante criteria hebben voor een redelijke vergoeding van tussenpersonen.
- Interlandelijke adoptie mag geen breuk zijn. Bij een open adoptie hebben de eerste ouders meer inspraak bij de adoptie en kunnen alle betrokken partijen – eerste ouders, geadopteerde, adoptieouders – in contact blijven met elkaar. Het is belangrijk om het wettelijk kader voor interlandelijke adoptie hierop af te stemmen.
- De structurele nazorg voor geadopteerden moet wettelijk verplicht zijn, met professionele begeleiding die de juiste expertise en kennis in huis heeft, en een kwaliteitsnetwerk van lotgenotencontacten.

We bezorgden dit advies aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers en aan de Vlaamse minister van Welzijn. Tijdens de hoorzittingen in de commissie Welzijn, Volksgezondheid & Gezin van het Vlaams Parlement op 12 en 19 januari 2022 lichtte het expertenpanel zijn aanbevelingen toe.

Krijtlijnen voor hervorming

Op 17 september 2021 formuleerde de Vlaamse regering al de krijtlijnen voor de hervorming van interlandelijke adoptie en voor de aanpak van wantoestanden uit het verleden. Ze sprak haar geloof in interlandelijke adoptie uit. Wij pleiten toch voor meer terughoudendheid vanuit het beleid. Adoptie moet een uitzonderlijke oplossing zijn voor een kind.

De regering geeft ook andere essentiële punten een beperkter of vrijblijvender karakter dan wij aanbevelen. Dat is onder andere het geval voor het nazorgbeleid of de verplichting tot blijvend contact met de eerste ouders. Op 21 december 2021 voerde de regering, in het kader van sterke partnerschappen met herkomstlanden, al een extra screening voor deze landen in.

Resolutie in de Kamer

Ook in de Kamer beweegt het adoptiedossier. Op 9 juni 2022 keurde ze unaniem een resolutie goed waarin ze de federale regering vraagt om gevallen van illegale adoptie sinds halverwege vorige eeuw uit Guatemala, Chili, Sri Lanka en India te onderzoeken. Er zouden kinderen ter adoptie zijn aangeboden die ontvoerd of gesmokkeld werden.

Als het onderzoek dit bevestigt, vraagt de Kamer dat België dit officieel erkent. Slachtoffers die hun biologische verwanten willen opsporen, moeten hulp krijgen. Samen met de deelstaten moet de federale regering er volgens de resolutie alles aan doen om herhaling van deze wanpraktijken te voorkomen. Afhankelijk van de uitkomst van het onderzoek, kan de Kamer nog beslissen om een onderzoekscommissie op te richten.

10.2. Contactbreuk bij hoog conflictueuze echtscheidingen

We blijven een toename zien van het aantal meldingen over zware vechtscheidingen met kinderen in de vuurlinie. Het gaat onder andere om klachten over ouderverstoting, waarbij kinderen één ouder niet meer willen zien. Wij spreken zelf liever van contactbreuk. De term ouderverstoting legt de verantwoordelijkheid

bij het kind. Zo'n breuk is in onze ervaring vaak het gevolg van diverse factoren, waaronder mogelijk ook beïnvloeding door de andere ouder, of als een overlevingsmechanisme van het kind, dat uit de strijd stapt door tijdelijk voor één ouder te kiezen en te breken met de ander.

Als een kind geen contact meer wil met een van de ouders, is de vechtscheiding al ver geëscaleerd. Deze situaties zijn zo alarmerend dat een jeugdrechter kan ingeschakeld worden omwille van een verontrustende situatie. Soms beslist de jeugdrechter of de familierechter een contactverbod in te stellen voor één ouder en de kinderen tijdelijk volledig toe te vertrouwen aan de andere ouder om het kind rust te gunnen. De familierechter kan de verblijfsregeling bij een van de ouders opschorten. De jeugdrechter kan nog een stap verder gaan en de kinderen plaatsen in een jeugdhulpvoorziening tot een oplossing wordt gevonden of de band met de ouders – vanuit die neutrale plek – wordt hersteld.

Die oplossing kan echter lang aanslepen. Deze conflicten zitten vaak muurvast. De lange wachttijden bij elke schakel in de procedures – de zaak laten fixeren, onderzoek van deskundigen, maatschappelijk onderzoek door het justitiehuis, zittingen, vonnis, toegang krijgen tot een neutrale bezoeksruimte – verharderen de posities verder. Al die tijd leven kinderen in onzekerheid en spanning, terwijl ze net rust nodig hebben om tot ontwikkeling te komen.

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

Een moeder contacteerde ons voor haar zoon Wannes, 9 jaar. Ze is met de vader in een vechtscheiding verwickeld. De jeugdrechtbank is betrokken. De jongen verbleef in een voorziening, maar bij de eerste lockdown besliste de jeugdrechter dat Wannes bij de vader mocht verblijven. De moeder was op dat moment residentieel in behandeling voor psychische problemen. Zodra zij weer thuis was, besliste de jeugdrechter dat Wannes op regelmatige tijdstippen naar haar kwam. Drie maanden geleden kwam de vader de regeling plots niet meer na.

Er volgde een dringend overleg tussen de jeugdrechter, de consulent, de psycholoog van Wannes bij een centrum voor geestelijke gezondheidszorg en de ouders. De hulpverleners vonden dat Wannes nood had aan structuur en duidelijkheid. De spanningen rond de verstoorde omgangsregeling hadden een impact op zijn gedrag en welbevinden. Wannes' moeder kon volgens de hulpverlening minder structuur bieden. De jeugdrechter sprak een contactverbod van drie maanden uit. Moeder vroeg ons of Wannes geen recht op contact met beide ouders heeft.

De sociale dienst van de jeugdrechtbank vertelde ons dat de school in het voorjaar 2021 al de eerste signalen gaf dat het niet zo goed ging met Wannes. De school werkte intensief samen met het CGG en het ging een tijdje beter. Maar in het najaar van 2021 zagen ze dat Wannes mentaal en fysiek opnieuw achteruitging. Zijn ontwikkeling stokte. Hij was ontredderd en overbevraagd door vader, moeder en grootouders.

Er kwam een observatie in de kinderpsychiatrie. Tijdens het zorgoverleg namen de professionals de moeilijke beslissing om tijdelijk het contact met één ouder te verbreken in functie van het begeleidingstraject van Wannes. Dat werd de moeder, omdat Wannes al bij de vader verbleef. De hulpverleners begrepen dat de moeder dit zag als een straf en gaven toe dat de houding van de vader, die de beslissing zag als een overwinning, niet erg behulpzaam was.

Wij zijn niet bevoegd om tussen te komen in het werk van de rechterlijke macht. We benoemen, bespreken en bediscussiëren onze vaststellingen wel vanuit de positie van het kind. We vroegen hier hoe zoveel mogelijk rekening kon worden gehouden met het recht van Wannes op contact met beide ouders. De consulent zou met de school bekijken of zij bezoeken tussen moeder en Wannes kon faciliteren, en met de jeugdrechter of dit bezoek via de school mocht.

Het deed de moeder deugd te horen dat de consulent nergens zegt dat vader een betere ouder is dan zij. We legden de redenering van de jeugdrechtbank uit en koppelden dit aan het belang van Wannes en zijn psychische en ontwikkelingsnoden. Zijn belangen en zijn recht op bescherming staan naast zijn recht op contact met beide ouders. Een contactverbod kan dan uitzonderlijk – en zo kort mogelijk – een optie zijn. Over die beslissing moeten de betrokken diensten met zorg communiceren en ze moeten dit van nabij opvolgen.

Expertise over vechtscheidingen opbouwen

Op het moment dat jeugdhulp ingeschakeld wordt, is al veel geprobeerd om de situatie te beheersen en de impact op de kinderen te temperen. Jeugdhulpverleners weten zich vaak geen raad met deze hoogconflictueuze scheidingen. Ze moeten zich schrap zetten om niet meegezogen te worden in het conflict. Ouders kijken naar hen voor antwoorden, maar verwijten hun – ook in meldingen die wij ontvangen – partijdigheid als dat antwoord niet strookt met hun positie.

Wij pleiten voor doorgedreven wetenschappelijk onderzoek over contactbreuk en complexe scheidingen, meer expertiseopbouw, meer opleiding en voldoende uitwisseling bij jeugdhulp om beter om te gaan met de gevolgen van deze complexe scheidingen.

Begeleiding voor ouders verplichten

Tegelijkertijd betreuren we dat rechters en hulpverleners maar weinig hefboomen hebben om deze zware

echtscheidingsconflicten los te wrikken. Wij stellen vast dat ouders die vastzitten in hun strijd, zich niet altijd bewust zijn van de impact daarvan op hun kinderen.

Wij benadrukken het belang van vroeg en snel ingrijpen, voor de situatie uit de hand loopt. Zodra de familierechter of de jeugdrechter een verwijdering voelt tussen een ouder en een kind, moet hij ingrijpen. Wij vragen dat ouders verplicht begeleid worden in hun scheidingstraject en dat de belangen van kinderen centraal worden gezet bij het bepalen en uitvoeren van de verblijfsregeling.

Experimenteren met consensusmodel

In de schoot van het Platform Kindermishandeling, opgericht door het Agentschap Opgroeien en samengesteld uit experts uit verschillende domeinen en het Kinderrechtencommissariaat, werd een werkgroep contactbreuk opgericht. In het najaar 2022

worden hun bevindingen en aanbevelingen verwacht over hoe de stukgelopen relatie tussen ouders en kinderen hersteld kan worden.

De familierechtbank in Gent experimenteert ondertussen vanaf september, in navolging van Dinant, met het consensusmodel van Cochem, waarbij afgestapt wordt van de termen eisende en verdedigende partij en via bemiddeling en in overleg met alle betrokken partijen gezocht wordt naar de oplossingen die het best werken voor de kinderen.

Ook Antwerpen trekt nadrukkelijk de kaart van bemiddeling. Op 12 mei 2022 ondertekenden de balie van de provincie Antwerpen en de familierechtbank een charter. Dit beschrijft een constructieve manier van samenwerken waarbij de partijen procedures en taalgebruik vermijden die conflicten aanwakkeren. Ouders worden geholpen zoveel mogelijk hun verantwoordelijkheid te nemen en tot een gezamenlijke regeling te komen.

Het Kinderrechtencommissariaat in actie

Een moeder van twee zonen van 12 en 15 jaar contacteert ons. Na de echtscheiding liep de verblijfs- en omgangsregeling met de vader steeds moeilijker. De jongens verzetten zich tegen het verblijf bij hun vader. Ze vertelden verontrustende verhalen over verwaarlozing, psychisch geweld en agressie. Omdat hun toestand snel achteruitging, besliste de moeder de jongens niet meer naar hun vader te brengen.

De jongens bloeiden open, maar de vader stapte naar de rechter omdat moeder de week-weekregeling niet naleefde. De rechter legde voorwaarden op om het contact met de vader te herstellen, maar de vader volgde die niet. Hij trok opnieuw naar de rechter voor ouderverstoting. De vervangende familierechter zag een vechtscheiding, de moeder kreeg een dwangsom opgelegd. De kinderen weigerden nog altijd te gaan.

In november 2020 werd het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) erbij betrokken. Het OCJ greep terug naar de eerdere voorwaarden om via vertrouwenspersonen het contact met de vader te herstellen. Toen het resultaat

uitbleef, werd in de richting van de moeder gekeken. Nochtans spraken de moeder, de kinderen en de deskundigen aangesteld door de familierechtbank van psychisch en fysiek geweld van de vader. De psychologe en traumatherapeut van de kinderen bevestigden dit.

Het OCJ adviseerde een plaatsing van de kinderen in een onthaal-, observatie- en oriëntatiecentrum. Omdat er geen akkoord kwam, stuurde het OCJ het dossier zes maanden later naar de jeugdrechterbank wegens verontrusting, omdat de moeder volgens het OCJ het contact met de vader dwarsboemde. In maart 2021 sloot de jeugdrechter het dossier af: er was geen verontrusting, plaatsing was niet in het belang van de kinderen.

De moeder klaagde bij ons de werking van het OCJ aan. "Onze situatie werd gezien als een 'typische vechtscheiding', ik als de ouder die een contactbreuk wens tussen de kinderen en hun vader. Nochtans spraken gerechtsdeskundigen dit tegen en bevestigden zij het geweld bij papa. Het OCJ bleef echter bij zijn visie en pushte contactherstel. De kinderen werden niet

serieus genomen en werden ook maar tien minuten gesproken op die zes maanden. Jeugdhulpinstanties dienen kinderen te beschermen. Kinderen hebben recht om te participeren in het hulptraject bij het OCJ, zeker gezien hun leeftijd.”

In ons contact met het OCJ concentreerden we ons op de participatie van de kinderen in het hulpverleningstraject. Hoe was rekening gehouden met hun visie? Hoe werd dit met hen opgevolgd? We stelden vast dat de

kinderen niet betrokken werden bij het advies van plaatsing of bij de doorverwijzing naar de jeugdrechtsbank. Het was telkens de moeder die de kinderen moest informeren en hun vragen opvangen. Een degelijk gesprek met de consulent kan bij de kinderen echter veel onduidelijkheid en onrust wegnemen en hun het gevoel geven dat ze een gelijkwaardige partij zijn.

Waakzaam blijven voor verontrustende situaties

Via de Klachtenlijn kregen we het afgelopen jaar meldingen van ouders die zich zorgen maken over de volgens hen verontrustende situatie van hun kind bij hun ex-partner. Situaties die de familierechter of de jeugdrechter volgens hen niet wil zien. De bezorgdheid van de ouder wordt weggezet als een poging om de andere ouder verdacht te maken, een granaat in het echtscheidingsconflict.

Er is soms te weinig zicht op de reële dynamiek tussen de ouders onderling en tussen ouders en kinderen, op hoe bepaalde reacties bewust of onbewust in de hand worden gewerkt. De vele onderzoeken om de situatie zo goed mogelijk in kaart te brengen, kunnen elkaar tegenspreken. Ouders instrumentaliseren deze tegenstellingen soms.

Wij waarschuwen er bij vechtscheidingen voor dat de fysieke en psychische veiligheid van kinderen niet mag ondergesneeuwd geraken door het conflict. Familierechters, jeugdrechters en hulpverleners moeten alert blijven voor signalen van verwaarlozing, mishandeling en geweld. Kinderen en ouders die verontrustend gedrag aankaarten, moeten gehoord worden. Dit moet gebeuren zonder vooringenomenheid, zonder er meteen vanuit te gaan dat het kind aangezet is tot deze beschuldiging of dat de ouder liegt.

Dwangsommen

De familierechter kan dwangsommen opleggen wanneer de omgangsregeling niet gerespecteerd wordt, en kinderen op die manier dwingen om op bezoek te gaan bij ouders of grootouders.

In de verhalen over echtscheiding via onze Klachtenlijn horen we dat dit drukingsmiddel nog geregeld wordt ingezet. Het klopt dat de familierechtsbank verder soms weinig middelen heeft om het contact tussen een ouder en een kind toch te waarborgen. De dwangsom kan helpen situaties los te wrikken.

We stellen echter vast dat deze dwangsommen een ouder in ernstige financiële moeilijkheden kunnen brengen. Dit kan ook strijdig zijn met het belang van het kind. Oudere kinderen weigeren soms mee te gaan of in de wagen te stappen. Ouders staan met de rug tegen de muur en de dwangsommen lopen op.

Soms zien we dat een ouder vooral bezig is met het innen van dwangsommen, eerder dan zich in te zetten om de brug te slaan met de kinderen en de situatie op te lossen. We horen in verhalen van jongeren dat dwangsommen hen nog woedender maken op de ouder die hierom vraagt.

Naast de mogelijke financiële impact voor de ouder die de dwangsommen moet betalen, maken we ons ook ernstige zorgen over het welzijn van kinderen en jongeren die door de dwangsommen gedwongen worden om ouders of grootouders te zien of bij hen te verblijven.

Ook hier vragen we ons af of familierechters niet meer instrumenten in handen moeten krijgen, zoals verplichte ouder-kindbegeleiding of verplichte ouderbegeleiding over hoe ze na de scheiding hun ouderschap gezamenlijk organiseren. De familierechter kan dan kort op de bal spelen vanuit een ondersteuningsmodel in plaats van een conflictmodel met dwangsommen. Er moet ook hier steeds opnieuw voldoende aandacht zijn voor de stem van het kind in kwestie.

Dossier

Spreekrecht

Het kind weegt te licht

Wat voorafging

Het Gerechtelijk Wetboek geeft elke minderjarige het recht om gehoord te worden door een rechter over die aspecten die een impact hebben op hun leven zoals de verblijfsregeling of de uitoefening van het ouderlijk gezag. Elk jaar worden in Vlaanderen zowat 2.000 kinderen gehoord door de familierechter.

Kinderen die ouder zijn dan 12 jaar moet de familierechter inlichten over hun recht om gehoord te worden, en moet hij ook horen als ze dat willen. Dat is niet zo voor kinderen jonger dan 12 jaar. Zij kunnen wel zelf per brief aan de rechter vragen om gehoord te worden. De rechter moet daar dan volgens de wet op ingaan.

Familierechters doen vaak veel inspanningen om kinderen te horen en dat op een goede manier te organiseren. Maar kinderen en jongeren geven ons toch ook geregeld signalen die aantonen dat hun spreekrecht bij echtscheidingen niet ernstig wordt genomen. Soms voelen ze zich niet gehoord of zelfs afgewimpeld. Soms wordt hen gesuggereerd dat hun boodschap voor de rechtbank vooral is ingefluisterd door een ouder.

In 2019 begon het Kinderrechtencommissariaat daarom aan een dossier over het spreekrecht voor kinderen, samen met de Orde van Vlaamse Balies, de Gezinsbond en professor dr. Charlotte Declerck van de UHasselt.

We peilden met een vragenlijst bij familierechters en hoven van beroep naar de praktijk van het spreekrecht. Daarnaast bevroegen we tussen september 2020 en februari 2021 de ervaringen van 31 kinderen uit alle gerechtelijke arrondissementen in Vlaanderen en Brussel. De belangrijkste bevindingen en onze aanbevelingen zijn gebundeld in het dossier *'Het kind weegt te licht'*.

Aanbevelingen: meer gewicht voor de stem van kinderen en jongeren

Nodig alle kinderen uit

Wij vragen dat alle minderjarigen uitgenodigd worden en de kans krijgen om gehoord te worden, ook kinderen jonger dan 12 jaar en kinderen van wie de ouders onderling de verblijfsregeling regelen. We dringen erop aan dat kinderen ook op voorhand heldere informatie krijgen zodat ze voorbereid en met realistische verwachtingen naar het gesprek met de rechter komen.

“In het homologatievonnis van de scheiding van mijn ouders staat dat het akkoord niet ingaat tegen de belangen van de minderjarige kinderen. Maar dat wéét die rechter toch niet? Want hij kent het verhaal niet.”

Neem je tijd en koppel terug

De helft van de kinderen had het gevoel dat ze te weinig tijd kregen. Ze zeiden dat ze dingen anders zouden verwoorden of meer zouden vertellen als ze meer tijd hadden gehad. Wij dringen er bij familierechters op aan om voldoende tijd uit te trekken en te zorgen voor een aanspreekpunt voor het kind, voor en na het gesprek. We vragen ook om in de wet de verplichting op te nemen om over het gesprek en de beslissing van de rechter feedback te geven.

“Het is wel moeilijk om je verhaal van jaren samen te vatten in een kwartiertje. De kinderen werden aan de lopende band gehoord. Het voelde zoals bij een dokter in de wachtzaal. Hup hup, snel en de volgende. Ik kon wel de essentie vertellen, maar ik was dan ook al 16. Ik kan me voorstellen dat dat voor jongere kinderen te kort is. Door de stress vergat ik wel een paar dingen te zeggen.”

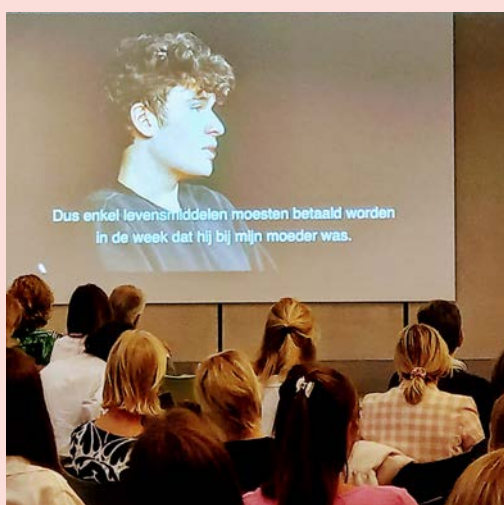
“Niemand heeft me ooit verteld wat er beslist is. Mijn mama en papa ook niet. Het is me niet duidelijk welk recht ik heb om dat zelf te vragen.”

Laat altijd een vertrouwenspersoon toe

Bijna niemand van de geïnterviewde kinderen en jongeren nam een vertrouwenspersoon mee naar de rechtbank. De meeste kinderen wisten zelfs niet dat dit kon. De meeste familierechters nemen niet het initiatief om een vertrouwenspersoon uit te nodigen. Wij vragen dat de wet wordt aangepast zodat kinderen altijd met een vertrouwenspersoon kunnen komen als ze dat willen. We vragen om wettelijke criteria uit te werken waaraan de vertrouwenspersoon moet voldoen.

“Als ik geweten had dat dat kon, had ik mijn psycholoog meegevraagd. Die kent mijn gevoelens beter, en die kan me dan steunen.”

Yorn, Hannelore en Tiddo getuigden over hun ervaring met spreekrecht in de familierechtbank

Panelgesprek op de studiedag 'Het Kind weegt te licht'

KRC-beleidsmedewerker Sofie Van Rumst stelt het dossier 'Het kind weegt te licht' voor op de studiedag van 20 mei 2022

Luister oprecht.

Bijna een op de drie geïnterviewde jongeren had niet het gevoel dat ze serieus genomen werden. Ze hadden de indruk dat de rechter er per definitie van uitging dat hun verhaal niet authentiek was, maar ingegeven werd door een van de ouders. Dit zorgde voor veel frustratie. Het spreekrecht van kinderen en jongeren ernstig nemen kan alleen als we het verhaal dat ze vertellen, zonder vooroordelen, beluisteren en naar waarde schatten.

“Ze moeten weten dat kinderen goed zijn in een eigen mening. Dat ze niet altijd gemanipuleerd worden. Je moet luisteren naar kinderen, want die vertellen de waarheid.”

Lees alle 20 aanbevelingen in het dossier [‘Het kind weegt te licht. Kinderen hebben spreekrecht in de familierechtbank’](#)

Studiedag

Op 20 mei 2022 organiseerden we een studiedag in het Vlaams Parlement over het spreekrecht. We stelden er ons onderzoek en de aanbevelingen voor. Ulrike Cerulus van de Orde van Vlaamse Balies lichtte de resultaten van de bevraging van de familierechters toe. Professor Charlotte Declerck (UHasselt) vergeleek spreekrecht in België met de buurlanden. Prof. dr. Sarah Bal gaf toelichting bij effectief communiceren met kinderen en jongeren. Vanuit Nederland kwam er inspiratie van De Kindbehartiger, een organisatie van professionals die kinderen van gescheiden ouders ondersteunen.

Lees alle bijdragen op de studiedag op onze website onder Projecten – [Spreekrecht](#).

10.3. Wensouderschap: bezorgdheid over het belang van het kind

Nadia contacteert ons omdat ze zich zorgen maakt over een nieuw tv-programma over 'bewust co-ouderschap'. Co-ouderschap is nodig na een echtscheiding, zegt ze, maar "met opzet een kind opzadelen met 2 verschillende gezinnen en week om week van het ene huis naar het andere laten gaan, vind ik er echt over. Om eerlijk te zijn dacht ik dat het om een flauwe grap ging." Ze neemt aanstoot aan het feit dat het programma bespreekt wat wensouders willen, het kind "heeft uiteindelijk niets te zeggen in deze hele kwestie. Ik vind dat hier de rechten van het 'toekomstig' kind erg worden geschaad."

Het Kinderrechtencommissariaat ontving het afgelopen jaar in het domein Media nogal wat meldingen over een tv-programma dat er nooit kwam. Met 'Ik wil een kind' wilde de betrokken zender koppels of singles die een kind willen, maar daar niet aan kunnen beginnen in hun huidige situatie, koppelen, en hen volgen tot na de geboorte.

Na de aankondiging van dit programma uitten wij onze bezorgdheid. Wij vroegen ons af of het belang van het kind wel vooropstond in een programma dat vertrok van de kinderwens van de volwassen deelnemers. Was een entertainmentprogramma het gepaste format? Gaf het koppelen van wensouders geen verkeerd beeld – in de praktijk is wensouderschap een zaak van mensen die deze onomkeerbare keuze maken vanuit een vertrouwensband?

De deelnemers zouden medisch, psychologisch en juridisch begeleid worden, maar ze zouden wel meewerken aan een vorm van ouderschap waarvoor de wetgever formeel niets geregeld heeft en waarvoor veel afspraken moeten gemaakt worden. Wie zijn de wettelijke ouders in die regeling van 'bewust co-ouderschap', aangezien de wetgever slechts twee ouders erkent? Wat met de partners van de wensouders? Wat als het misgaat?

De aankondiging van de uitzending oogstte een storm aan reacties in de media en in onze mailbox. Melders toonden zich bezorgd over de kinderen die in de context van een tv-programma zouden geboren worden, en over hun recht op privacy. De programmamakers wierpen op dat het hun bedoeling was om met de kandidaat-ouders te onderzoeken of deze ouderschapsvorm voor

hen geschikt zou zijn, en dat voor alles het welzijn van het kind gegarandeerd zou zijn.

Op 18 oktober 2021 ging de eerste aflevering op antenne, waarbij de programmamakers kandidaat-wensouders opriepen om zich te melden. In februari 2022 kondigde de tv-zender aan dat het programma er niet komt, na gesprekken met de kandidaat-wensouders. De informatie die de makers tot dan verzameld hadden, werd doorgegeven aan de kandidaten; de experten die bij het programma betrokken waren, bleven voor hen ter beschikking.

Juridisch vacuüm

We stellen, net als de programmamakers, vast dat er een gebrek aan informatie en psychologische en juridische begeleiding en ondersteuning is voor mensen die samen een kind willen opvoeden zonder een romantische relatie. Wensouderschap, maar ook andere minder gebruikelijke gezinsvormen zoals draagmoederschap, zijn een realiteit in Vlaanderen. De betrokken ouders bewegen zich in een juridisch vacuüm.

Het programma had de verdienste dat het het maatschappelijk debat aanwakkerde over wat ouderschap is, over het juridisch statuut van minder evidente gezinsvormen als 'bewust co-ouderschap' of meerouderschap, over de hervorming van de achterhaalde wetgeving over de gezinssamenstelling en de belangen van het kind in dit alles.

De noodzaak van dit wettelijk kader bleek ook uit een melding over wensouderschap die we ontvingen, los van het programma. In Nederland opende de staatscommissie Herijking van ouderschap eind 2016 het maatschappelijk debat over afstamming, meerouderschap, meeroudergezag en draagmoederschap met het rapport 'Kind en ouders in de 21ste eeuw'. Wij vinden een dergelijk debat wenselijk voor ons land.

"Een kind is geen object, maar een subject: een rechtspersoon met eigen rechten. Als er al iets nodig is, dan is het wel een sereen debat over het wettelijk kader, dat nu nog ontbreekt."

KINDERRECHTENCOMMISSARIS CAROLINE VRIJENS OP VRTNWS

11. Recht op een veilige omgeving

Uit de resolutie van de jongeren over mobiliteit

- Wie stapt of trapt, verdient een veilige omgeving – in woonwijken zijn auto's te gast en moeten ze zich aanpassen aan de kwetsbare weggebruikers.
- Maak een einde aan de lange busritten voor leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

Kinderrechtendag
2021

- Zorg voor genoeg veilige fietsenstallingen.
- Investeer in betere en veiligere fietspaden, ook voor nieuwere transportmiddelen zoals steps.
- Maak afspraken over nieuwe transportmiddelen. Maak duidelijk waar deze nieuwe vormen van mobiliteit thuishoren op de openbare weg en voer er verkeersregels voor in. Voer een 'rijvaardigheidsattest' of een leeftijdsbeperking in voor snelle transportmiddelen die nu nog zonder beperking op de fietspaden mogen.
- Pas reistijden in het openbaar vervoer aan aan wat jongeren nodig hebben: we nemen ook graag 's avonds of op zondag bus of trein. Dat zorgt voor meer zelfstandigheid én veiligheid. Of investeer in alternatieven zoals belbus of taxi.
- Houd het openbaar vervoer betaalbaar, met meer eenheid tussen tickets en abonnementen.
- Nog te vaak maken jongeren negatieve ervaringen mee: ze worden geconfronteerd met racisme, jongeren met een handicap krijgen te weinig aandacht, anderstaligen worden niet geholpen. Bejegen alle gebruikers correct.

11.1. Sociale media: betere bescherming voor minderjarige influencers

Influencers gebruiken vandaag hun populariteit op sociale media ook om via hun video's en foto's producten te promoten of online hun engagement voor maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid, genderdiversiteit, *body positivity* of geestelijk welzijn uit te drukken. Deze vorm van marketing is aantrekkelijk voor bedrijven die reclamemoeheid en reclameregels willen omzeilen en hun producten en diensten op een andere manier aan de man willen brengen.

Kinderen en jongeren volgen ook deze trend. In Vlaanderen, zo blijkt uit doctoraatsonderzoek aan de UGent, hebben minderjarige *influencers* – *kidfluencers* – tussen 2.000 en 200.000 volgers. Sommige *kidfluencers* verdienen een fikse zakcent met hun onlineactiviteit,

uitzonderlijk levert dit een inkomen op waar het gezin (deels) van leeft.

Sociale media zijn voor kinderen en jongeren een plek om te experimenteren, hun identiteit vorm te geven, zich creatief uit te leven of zelfs hun eerste stappen in de ondernemerswereld te zetten. Wij verdedigen dit recht op participatie van kinderen en jongeren. Dit betekent evenwel niet dat we mogelijke risico's uit het oog mogen verliezen.

De betrokkenheid van kinderen en jongeren reikt bovendien verder dan hun eigen kanalen. Veel *influencerskanalen* zijn van ouders die foto's en video's plaatsen van hun (jonge) kinderen in bepaalde outfits, op bepaalde plekken, met bepaalde producten. Kinderen wordt soms gevraagd om mee te helpen met de productie van filmpjes, door een camera of een microfoon vast te houden.

Kinderarbeid?

“Als gezondheidswetenschapper maak ik u attent op een nieuwe vorm van uitbuiting. Veel kindjes worden uitgebuit door hun ouders voor financiële doeleinden. Het betreft zogenaamde influencers die berichten van hun baby's en peuters plaatsen, waarbij ook kinderarbeid plaatsvindt. Kinderen zijn pas klaar met werken als die ouders hun perfecte foto hebben kunnen schieten. Ze gebruiken hun kids om producten te promoten en samenwerkingscontracten in de wacht te slepen. Dergelijke praktijken zijn niet in het belang van kinderen. Integendeel, hun recht op privacy wordt structureel geschonden.”

Als *influencing* voor ouders en/of minderjarigen een (belangrijke) bron van inkomsten is, en als het kind centraal staat in de filmpjes en foto's, wordt de grens met kinderarbeid wel erg dun. Wij krijgen via de Klachtenlijn meldingen van burgers en journalisten die zich zorgen maken over kinderen die bijvoorbeeld door ouders gepusht worden om mee te werken aan fotoshoots voor hun socialemediakanal.

Het recht op ontwikkeling van kinderen en jongeren mag nooit in het gedrang komen. De wet die kinderarbeid verbiedt, laat een beperkt aantal afwijkingen op het verbod toe: acteur, figurant, zanger, muzikant of danser in wedstrijden en radio- en tv-uitzendingen, reclame, model voor shows of fotoshoots. Deze afwijkingen moeten altijd worden aangevraagd bij de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Er zijn strikte voorwaarden aan verbonden die te maken hebben met de duur en de frequentie van de activiteiten. Het geldt dat kinderen ermee verdienen moet op een geblokkeerde rekening worden gezet tot het kind 18

jaar is. Kidfluencersactiviteiten komen tot nu toe niet eenduidig onder de mogelijke afwijkingen aan bod.

Uit de grijze zone halen

Wij zijn voorstander van een wetswijziging die rekening houdt met deze nieuwe activiteiten. *Influencing* kan dan worden opgenomen in het rijtje activiteiten waarvoor een afwijking kan worden aangevraagd. De term fotoshoots kan uitgebreid worden met audiovisuele opnames en met het begrip videograaf voor kinderen die achter de schermen meewerken. Wij zijn ook voorstander van een maximumbedrag dat jaarlijks met deze activiteiten mag verdiend worden en we vragen een regeling voor betalingen in natura (verzorgingsproducten, kleding, games, etc.).

Op die manier halen we *kidfluencersactiviteiten* uit de grijze zone voor kinderen en jongeren tot 15 jaar. Ze krijgen dan een juridische grond; toezicht en controle worden mogelijk. Vanuit kinderrechtenperspectief zullen wij niet snel oproepen om activiteiten van kinderen en jongeren te verbieden. Wij vragen ons wel telkens af wat de impact is op de ontwikkeling van kinderen, waar er problemen zijn en hoe die te verhelpen zijn. Dat was eerder ook onze positie bij adviezen over deelname aan schoonheidswedstrijden (2016), Eurosong (2003) en het optreden van kinderen als persoonlijk assistent in het kader van het persoonlijk assistentiebudget (2014).

Ruimte voor creativiteit

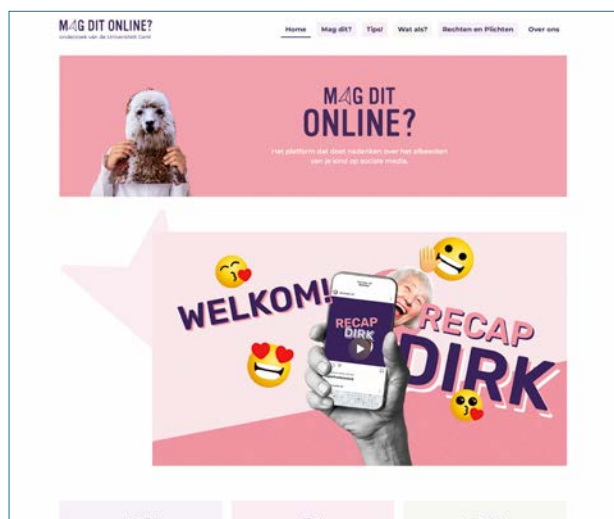
De wet op de kinderarbeid geldt niet meer vanaf 15 jaar. Jonge creatievelingen krijgen alle ruimte. Maar wij pleiten voor een sterk begeleidingsmodel dat jongeren ondersteunt en de risico's buffert. We dringen daarom ook voor *influencers* aan op stevige randvoorwaarden: informeren over de risico's, toestemming bewaken,

dwang voorkomen, deskundige begeleiding bieden. We vragen aandacht voor de toepassing van het arbeidsrecht en waakzaamheid over de impact op andere rechten zoals het recht op onderwijs, op integriteit en op privacy. Wij pleiten voor degelijke informatie over de rechten van *kidfluencers* op maat van kinderen en jongeren.

Gedragscode

De Vlaamse minister van Media & Jeugd werkt aan een gedragscode die wijst op de risico's van bepaald onlinegedrag. De code informeert over de bestaande regels en geeft influencers houvast bij thema's als taalgebruik, omgaan met minderjarigen, correct gedrag, informatie en privacy, fiscaliteit en marketing, welzijn en discriminatie. Voor de totstandkoming van deze gedragscode was er een uitgebreide bevraging bij minderjarige en volwassen influencers door de UGent en de Arteveldehogeschool.

Ook het Kinderrechtencommissariaat werd geraadpleegd. Net als de Raad voor de Reclame dringen wij erop aan dat het voor kinderen en jongeren steeds duidelijk moet zijn dat een socialemediapost een opinie of ervaring is, dan wel een gesponsorde boodschap. Kinderen en jongeren hebben het lastig om geïntegreerde vormen van reclame in games of sociale media te herkennen. Adverteerders moeten bijgevolg eerlijk en transparant zijn. De gedragscode is zelfregulerend. Wij vragen ons af of er geen dwingendere initiatieven nodig zijn, zoals het verplichten van een logo bij gesponsorde boodschappen.

Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee aan een digitale toolbox die kinderen, jongeren en hun ouders moet wegwijs maken bij *influencers*activiteiten. De website *Mag dit online?* maakt kinderen en hun ouders onder andere bewust van het gebruik van foto's en opnames van kinderen, kinderarbeid, mentaal welzijn, digitale identiteit en het recht op vergetelheid.

Uit de resolutie van de jongeren over sociale media

- *Influencers* moeten een realistisch beeld van het leven schetsen, niet het perfecte leventje. Ze moeten het leven tonen zoals het is. Het is oké om 's avonds gewoon thuis te zijn en niet op restaurant.
- Sociale media moeten racisme aanpakken. Dat moet veel meer weggefilterd worden. Negatieve commentaren krijgen te veel aandacht op sociale media. Ze moeten hun algoritme bijsturen.
- Sociale media spelen een belangrijke rol in mentaal welzijn. Onderzoek de negatieve impact en vertel jongeren hoe ze die op een positieve manier kunnen aanwenden. Betrek daar influencers bij. Zorg dat er ook op sociale media hulplijnen zijn.

Kinderrechten
2021

12. Kinderrechten internationaal

12.1. Europese kinderombudsdiensten

Het European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) verbindt 43 Europese kinderombudsdiensten uit 34 landen van de Raad van Europa, waaronder 22 van de 27 EU-lidstaten. Ook het Kinderrechtencommissariaat maakt daar deel van uit. ENOC heeft als doel om de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag aan te moedigen en de gezamenlijke belangenbehartiging van kinderrechten te ondersteunen. Daarnaast deelt het ook informatie en strategieën met haar leden om de totstandkoming van effectieve onafhankelijke kinderombudsinstellingen te bevorderen.

Het Kinderrechtencommissariaat is sinds 2022 lid van het Bureau van ENOC.

ENOC: uitbuiting van Oekraïense vluchtelingenkinderen voorkomen

Op 24 juni riep ENOC op om te garanderen dat de rechten van kinderen die de oorlog in Oekraïne ontvluchten beschermd worden. Deze verklaring sloot aan bij het standpunt van ENOC op 28 februari 2022.

ENOC riep op tot verplichte, uniforme en efficiënte registratie van de kinderen aan de grenzen, waarbij ook de niet-begeleide minderjarigen proactief worden opgespoord. ENOC vroeg ook onmiddellijke noodhulp en opvang; de aanstelling van voogden; aangepaste tijdelijke en duurzame huisvesting, psychologische steun en onderwijs en kindvriendelijke procedures.

Bij een aantal ENOC-leden liepen al verontrustende meldingen binnen over vermiste Oekraïense kinderen of over opvang met een twijfelachtige reputatie. ENOC riep Europese landen op om samen te werken om

deze kinderen te beschermen tegen kinderhandel en uitbuiting. Het vraagt om hen te monitoren en versneld te laten doorstromen naar gepaste zorg en verblijf, en om de platformen voor gastgezinnen door de overheid te laten beheren..

ENOC herhaalde nog eens dat alle kinderen en jongeren op de vlucht recht hebben op bescherming, niet alleen kinderen die de oorlog in Oekraïne zijn ontvlucht.

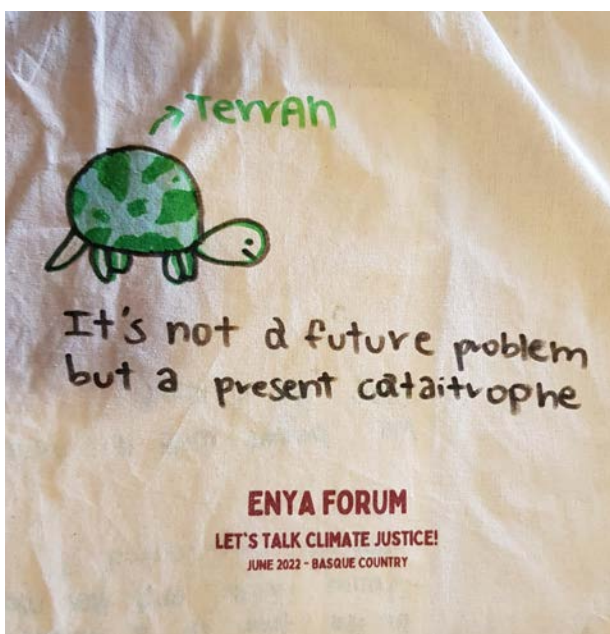
ENOC: jongerenadviseurs doen aanbevelingen voor klimaatrechtvaardigheid

De klimaatcrisis is ook een verhaal van kinderrechten. De gevolgen van de klimaatverandering zetten verschillende fundamentele rechten van kinderen onder druk, waaronder het recht op een gezond leven, op bescherming en veiligheid, en op voedsel.

Klimaat was daarom het jaarthema van ENOC. De jongerenadviseurs van ENOC – ENYA, de European Network of Young Advisors – uit zeventien Europese landen en regio's staken eerst in eigen land de koppen bijeen over hun zorgen, over de impact van de klimaatverandering op kinderrechten, en over mogelijke acties. Ze willen betrokken worden bij het debat en het beleid, omdat hun toekomst op het spel staat.

Wij ondersteunen inspraak en participatie van jongeren. Zij zullen het meest geconfronteerd worden met de gevolgen van de klimaatcrisis, maar ze hebben als minderjarigen geen directe vertegenwoordigers in het beleid. Van 28 juni tot 1 juli 2022 kwamen 34 ENOC-jongerenadviseurs in Bilbao bijeen om over de grenzen heen samen te werken. Wij waren daar ook samen met twee van onze jongerenadviseurs.

Ze kwamen tot gezamenlijke aanbevelingen over de thema's klimaatactie en participatie van jongeren aan het klimaatbeleid; de manier waarop de klimaatcrisis de ongelijkheid tussen het globale noorden en het globale zuiden verergert; grenzen aan de groei; duurzame mobiliteit; en alternatieve energiebronnen. Hun aanbevelingen lagen mee op tafel tijdens het ENOC-jaarcongres in Reykjavik op 19 en 20 september 2022. Daar werd bekeken hoe ze politiek vertaald kunnen worden. Een van onze jongerenadviseurs was daar aanwezig.

Boodschap van de jongerenadviseurs van ENOC: 'It's not a future problem but a present catastrophe.' Eind juni 2022 kwamen ze in Bilbao samen om over de grenzen heen samen te werken.

Uit de resolutie van de jongeren over klimaat

- Organiseer een klimaatconferentie in België met jongeren aan het woord en herhaal die om op te volgen wat de overheid effectief doet.
- Vlaanderen moet de eigen doelstellingen, deadlines en beloftes halen. Daar is een daadkrachtiger beleid voor nodig.
- Geef minder subsidies aan fossiele brandstoffen, zoals luchtvaartindustrie en stookolie. Subsidieer duurzame alternatieven.
- Kies voor groen en biodiversiteit in de stad. Natuur is een 'groene long' in het stadsleven en ook esthetischer.

Kinderrechtendag 2021

Het VN-Kinderrechtencomité werkt momenteel aan *general comment 26*, waarin het comité duidelijkheid schept over de relatie tussen kinderrechten en klimaatverandering, en over de plichten in dit verband voor lidstaten die het Kinderrechtenverdrag geratificeerd hebben, waaronder ook België.

Lessen voor de kinderrechten uit de covidpandemie

Tijdens de covid-19-crisis slaagden veel Europese landen er niet in om in hun spoedmaatregelen voldoende rekening te houden met de rechten van kinderen. Dat stelde ENOC tijdens zijn jaarvergadering in Athene van 27 tot 29 september 2021. In die vergadering stonden de lessen die op het vlak van kinderrechten kunnen getrokken worden uit de pandemie centraal.

Het voorbereidend onderzoek *'Mapping the impact of emergency measures introduced in response to the covid-19-pandemic on children's rights in ENOC member states'* stelde tijdens de covid-19-crisis een opmerkelijke stijging vast in het aantal klachten over de schending van kinderrechten.

De meeste klachten gingen over onderwijs, geestelijke gezondheid, intrafamiliaal geweld, recht op spelen en contact met het gezin.

De algemene vergadering van ENOC keurde aan het eind van de driedaagse een gezamenlijke verklaring goed over de lessen voor de toekomst. In noodsituaties moeten overheden rekening houden met de impact van hun spoedmaatregelen op de rechten van kinderen. De maatregelen moeten noodzakelijk, evenredig en beperkt in de tijd zijn en kinderen niet discrimineren, zodat de negatieve impact beperkt blijft.

ENOC raadt overheden aan om:

- kinderrechten te verankeren in wetgeving, beleid en budgetten zodat er bij alle beslissingen en acties, ook in noodsituaties, rekening mee wordt gehouden;
- gelijke rechten en non-discriminatie te garanderen voor alle kinderen, en kwetsbare groepen in het bijzonder (kinderen met een handicap of geestelijke gezondheidsproblemen, vluchtelingen, kinderen in armoede, kinderen in jeugdvoorzieningen, etc.);
- kinderen beter te informeren over hun rechten en hoe en waar ze die kunnen opeisen;
- rekening te houden met de mening van kinderen bij beslissingen die direct of indirect gevolgen hebben voor hen;
- rekenschap te geven over beslissingen die een impact hebben op kinderlevens.

De ENOC-leden pleiten ervoor om de rechten van kinderen in noodsituaties te preciseren in de *general comments* van het VN-Kinderrechtencomité.

Pushbacks, een zware schending van kinderrechten

Ook vorig jaar speelde zich een grimmig kat- en muisspel af aan de buitengrenzen van de Europese Unie, waar duizenden mensen op de vlucht gestrand zijn, onder wie ook veel kinderen. Zodra ze de grens proberen over te steken worden ze – vaak met geweld – teruggeduwd. Op de Middellandse Zee worden al jaren

ENOC verbindt 43 Europese kinderombudsdiensten.

bootjes teruggedreven naar de Noord-Afrikaanse of Turkse kust, en – tegen alle regels van het internationaal maritiem recht in – vaak aan hun lot overgelaten, ook als ze in nood zijn.

Tijdens zijn jaarlijkse vergadering eind september 2021 keurde ENOC een gezamenlijke verklaring goed waarin de ENOC-leden deze *pushbacks* veroordeelden en vaststelden dat de rechten van kinderen die onderweg zijn, alleen of met hun familie, ernstig geschonden worden. ENOC-leden zeiden verontrustende meldingen te krijgen over kinderen en jongeren die op een onmenselijke en vernederende manier worden behandeld. Ze lopen zware risico's op ernstige verwondingen of zelfs op overlijden. Ze kunnen geen internationale bescherming aanvragen en worden teruggestuurd naar landen waar ze niet veilig zijn.

ENOC drong aan op de onmiddellijke evacuatie en hervestiging van kinderen die verblijven in de vluchtelingenkampen op de Griekse eilanden en aan de Grieks-Turkse grens. Kinderen mag volgens ENOC nooit de toegang geweigerd worden tot een land. Het netwerk vroeg ook een einde aan de *pushbacks*, een schending van de mensenrechten, van het humanitair en vluchtelingenrecht.

Twee maanden later, bij de dood van tweeëntwintig volwassenen en vijf kinderen die in een bootje het Kanaal probeerden over te steken, sloot het Bureau van ENOC zich aan bij de oproep van de kindermobudspersonen van Frankrijk, België en Luxemburg. Die riepen Europese landen op om hun verantwoordelijkheid te nemen tegen de schendingen van fundamentele rechten van kinderen op de vlucht. Zij benadrukten dat de veiligheid en het leven van kinderen altijd zwaarder moeten wegen dan alle andere overwegingen en prioriteiten.

12.2. VN-Kinderrechtencomité

Het VN-Kinderrechtencomité houdt toezicht op de naleving van het Kinderrechtenverdrag door de lidstaten die het verdrag en de protocollen ondertekend hebben. Het Comité bestudeert de rapportages die het ontvangt, gaat daarover in gesprek met de lidstaten en doet aanbevelingen.

Alternatieve zorg voor kinderen

Kinderen moeten zoveel mogelijk kunnen opgroeien in hun gezin. Als dat toch niet lukt, bijvoorbeeld omdat ze

daar niet veilig zijn of omdat de ouders (tijdelijk) niet voor de zorg en de opvoeding kunnen instaan, moet er een veilig, kwaliteitsvol alternatief zijn op maat van de behoeften en de rechten van het kind.

Deze alternatieve zorg voor kinderen en jongeren – verblijf in een jeugdvoorziening, in een multifunctioneel centrum, pleegzorg, adoptie – was het voorwerp van de Dag van Algemene Discussie in het VN-Kinderrechtencomité. Op deze tweejaarlijkse dag wordt dieper ingegaan op een thema in het kader van het Kinderrechtenverdrag. Middenveldorganisaties konden hun bijdrage tot de discussie leveren.

Op 17 september 2021 werden in de plenaire zitting de conclusies van twee werkgroepen voorgesteld: een werkgroep over kwaliteitsvolle alternatieve zorg, en een werkgroep over de hervorming van deze zorg waarbij het gezin van het kind en de gemeenschap centraal staan. In zijn slotconclusies stelde het Comité vast dat instellingen nooit een gezin kunnen vervangen, en dat overheidsgeld in de eerste plaats moet worden gebruikt om gezinnen beter te omkaderen, zodat kinderen daar veilig kunnen opgroeien en zich ontwikkelen.

Het Comité stelde onder andere ook vast dat er voldoende begeleiding naar de volwassenheid moet zijn voor jongeren die in voorzieningen verblijven. Kinderen en jongeren van wie de rechten geschonden zijn in een alternatieve zorgomgeving moeten verantwoording kunnen afdwingen. Bij het bepalen van kwaliteitscriteria voor alternatieve zorg moet rekening worden gehouden met het perspectief van kinderen.

Tijdens de zittingsdag konden jongeren die ervaring hebben (gehad) met alternatieve zorg hun verhaal doen. Zij gaven aan dat ze vooral herenigd wilden worden met hun gezin, en zij vroegen om een alternatieve zorg die niet alleen oog heeft voor hun materiële welzijn.

Alle kinderen van voormalige IS-strijders terughalen uit Syrië

Op 21 juni 2022 werden zes volwassenen – vijf moeders en één grootmoeder – en zestien kinderen gerepatrieerd naar België vanuit het gevangenenkamp Al Roj in het noorden van Syrië. Voordien waren al 32 Belgische kinderen teruggekeerd uit Syrië, onder wie tien kinderen en zes moeders op 16 juli 2021. De moeders en de grootmoeder werden overgebracht naar de gevangenis. De kinderen zijn toegewezen aan de jeugdrechter die beslist over hun verblijfplaats en over de begeleiding die hen helpt (opnieuw) een plek te vinden in de samenleving.

De kinderrechtencommissaris drong er in haar standpunt van 25 maart 2022 op aan dat België alle minderjarigen die in gevangenenkampen in Noord-Syrië verblijven, terug naar ons land brengt. Het gaat om kinderen die met hun ouders meegereisd zijn naar het gebied dat toen in handen was van Islamitische Staat, kinderen die daar geboren zijn uit Belgische ouders of minderjarigen die op eigen houtje naar daar getrokken zijn. We vroegen dit ook al in 2018.

Deze kinderen leven er in barre omstandigheden in oorlogsgebied. Er is een tekort aan voedsel en drinkwater, ze hebben geen toegang tot onderwijs of medische zorg. De gezinnen leven al jaren in tenten die geen beschutting bieden tegen hitte of koude. De jongens worden vanaf twaalf jaar ondergebracht in overbevolkte mannengevangenis. Kinderen dreigen ten prooi te vallen aan geweld, uitbuiting, seksueel misbruik, ontvoering en rekrutering. Sinds 2018 kwamen al meer dan zestig kinderen om het leven, onder wie ook Belgische kinderen. De toestand in en rond de kampen is na de aanval van een herrezen IS op de gevangenis in Hasaka in januari 2022 nog gevaarlijker geworden.

Schending van de kinderrechten

Kinderen in dergelijke onmenselijke, vernederende en levensbedreigende omstandigheden laten is een schending van de kinderrechten. Dat oordeelde het VN-Kinderrechtencomité in februari 2022 in drie zaken die in 2019 waren aangespannen door Franse familieleden tegen de Franse staat. Deze kinderen zijn niet verantwoordelijk voor de keuzes en de fouten van hun ouders. Frankrijk heeft de plicht om hun leven te beschermen door hen te repatriëren. Ook de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa spoort Europese landen aan om van het terughalen van alle kinderen in Noord-Syrië een prioriteit te maken.

Er zijn nog steeds Belgische minderjarigen ter plaatse. Hoe langer gewacht wordt met hun repatriëring, hoe groter de kans dat hun ontwikkeling permanent beschadigd wordt. Wij roepen daarom alle regeringen opnieuw op om alle minderjarigen en hun ouders zo snel mogelijk te repatriëren.

Standpunt '[Oproep dringende repatriëring van alle kinderen uit kampen Syrië](#)', 25 maart 2022

In juni zaten we ook samen met het Uitvoerend directoraat van het Comité voor Terrorismebestrijding van de VN-Veiligheidsraad (CTED), dat toezicht houdt op de uitvoering van VN-resoluties over terrorismebestrijding door VN-lidstaten. We hebben

daar onze bezorgdheden herhaald en goede praktijkvoorbeelden gedeeld.

Dringend nood aan coherent en onderbouwd terugkeerbeleid

Het onderzoeksrapport van Gerrit Loots en Hannan Jamaï (VUB) over repatriëring en integratie van teruggekeerde kinderen maakt pijnlijk duidelijk dat het huidige terugkeerbeleid niet eenduidig, coherent en psychologisch voldoende onderbouwd is.

De onderzoekers citeren voorbeelden van abrupte, soms maandenlange scheidingen tussen moeder en kind en een gebrek aan contact, wat het welzijn en de ontwikkeling van deze kinderen zwaar onder druk zet. De overheid moet vermijden om de opgelopen trauma's nog te versterken. Deze kinderen moeten alle kansen krijgen tot ontwikkeling en integratie.

Andere aandachtspunten, naast het belang van hechting, zijn de toekenning van de nationaliteit aan kinderen die er geen hebben, en de vaststelling dat pleegzorg voor deze kinderen een meer geschikte oplossing is dan plaatsing in een jeugdinstelling.

De onderzoekers dringen er onder andere op aan om:

- moeders en kinderen bij aankomst op de luchthaven niet te scheiden maar hen samen medisch en psychologisch op te vangen de eerste dagen;
- kinderen voldoende tijd te geven om samen met hun moeders te wennen aan de (pleeg)familie voor ze afscheid moeten nemen van hun moeder;
- onmiddellijk en frequent telefonisch, digitaal en/of fysiek contact te regelen tussen kinderen en moeders zolang de moeders in de gevangenis verblijven.

Wij staan volledig achter deze aanbevelingen.

VN-Kinderrechtencomité veroordeelt detentie van kinderen in gesloten centrum

In maart 2022 veroordeelde het VN-Kinderrechtencomité België nogmaals voor de opsluiting in het gesloten centrum 127bis van kinderen van ouders die gedwongen moeten terugkeren naar hun land van herkomst. De veroordeling kwam er na klachten van twee gezinnen over feiten in 2018. Tussen augustus 2018 en april 2019 werden twintig kinderen met hun familie opgesloten in de gezinseenheden van het gesloten centrum 127bis in Steenokkerzeel, waar afgewezen asielzoekers moeten wachten op hun uitwijzing.

Volgens het VN-Kinderrechtencomité nam België geen enkel alternatief voor detentie van de kinderen in overweging. Zo schond België artikel 37 van het Kinderrechtenverdrag. Dat artikel bepaalt dat 'geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid beroofd kan worden' en dat 'de detentie slechts als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke duur mag zijn'. Ook hield België 'noch op het moment van hun detentie, noch op het moment van de verlenging van hun detentie naar behoren rekening met de belangen van kinderen als eerste overweging, wat in strijd is met het beginsel van het belang van het kind.

Van politieke beslissing een juridische maken

Het is niet alleen het VN-Kinderrechtencomité dat België voor deze aanpak op de vingers tikt. In 2010 veroordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ons land ook al. In principe werden nadien geen kinderen meer vastgehouden in het gesloten centrum 127bis. Tot België in juli 2018 met een koninklijk besluit kwam waarmee het de opsluiting van gezinnen in een gesloten centrum omwille van de migratiestatus van de ouders hervatte.

Zestien organisaties dienden bij de Raad van State een beroep in om bepalingen van het KB te laten schorsen en nietig verklaren. De Raad van State schorste een deel van het KB in april 2019. In oktober 2020 besliste hij

dat een aantal van de geschorste artikels ook onwettig waren. Wat de overige artikels betreft, zette de huidige regering de procedure voort om het wettelijk kader te kunnen handhaven. Op 24 juni 2021 besliste de Raad van State dat de overige artikels wel wettig zijn en dat hij zich niet kan uitspreken over de concrete uitvoering van de opsluiting van gezinnen met minderjarige kinderen. De mogelijkheid om gezinnen met kinderen op te sluiten blijft dus overeind.

De huidige regering liet weten dat zij geen gezinnen met minderjarige kinderen zal vasthouden in gesloten detentiecentra. Zij worden in afwachting van hun repatriëring samen met hun gezin ondergebracht in hun eigen woning onder voorwaarden of in de zogeheten terugkeerwoningen, een halfopen structuur die gezinsleden mogen verlaten zolang een van hen thuisblijft.

Wij willen niet dat de vraag of kinderen opgesloten worden afhangt van de goodwill van de regering die op een bepaald moment aan de macht is. Wij dringen aan op een onvoorwaardelijk wettelijk verbod op de opsluiting van kinderen. Wij vragen ook om dit verbod op te nemen in het nieuwe Migratiewetboek dat in de maak is (zie pagina 89). Want zolang het verbod niet juridisch verankerd is blijft de opsluiting van kinderen een politieke beslissing.

Meer gewicht aan kinderrechten

Het Kinderrechtenverdrag is glashelder. Het belang van het kind moet de eerste overweging zijn. Altijd. Overal. Maar ook dit werkjaar moeten we vaststellen dat in de realiteit, in de weegschaal van alle belangen, die van kinderen en jongeren niet voldoende gewicht krijgen.

Na de covidcrisis van de voorbije twee jaar, die diepe sporen trok in de mentale gezondheid van onze kinderen en jongeren, zijn we in een nieuwe crisis getuimeld door de oorlog in Oekraïne. Een oorlog die zich op vele vlakken laat voelen, met een toenemend risico voor kinderen om in armoede te belanden door de stijgende energiekosten.

De huidige omstandigheden zetten de kinderrechten onder druk. Wij zetten het kinderrechtenperspectief in dit verslag van het afgelopen werkjaar centraal. Zoals we dat al 25 jaar lang doen, elke dag.

We klagen ook dit jaar situaties aan, waarin te weinig geluisterd wordt naar kinderen en jongeren en dit in alle domeinen. We zetten die evoluties in de kijker die bewijzen dat het anders kan.

Onze wereld verandert razendsnel en zet kinderen en jongeren en het beleid voor grote uitdagingen. Volwassenen moeten die uitdagingen aanpakken waarbij ze een gepast gewicht moeten geven aan de belangen en aan de stem van kinderen en jongeren.

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
02-552 98 00

kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechten.be
www.youtube.com/user/Kinderrechtencom
www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat
www.instagram.com/kinderrechtencommissariaat

**Kinder
rechten
commissariaat**
Geeft kinderen een stem

Kinderrechtencommissariaat,
onafhankelijke instelling
van het Vlaams Parlement

**Vlaams
Parlement**